

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Opiskelua tukevan pienryhmätoiminnan tarve Joensuun Normaalkoulun lukiossa

Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n Minä Olen Tärkeä -projekti

Minna Saastamoinen & Sirja Tanskanen
Opinnäytetyö
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijät Minna Saastamoinen ja Sirja Tanskanen	Sivumäärä 77 ja 13 liitesivua
Työn nimi Opiskelua tukevan pienryhmätoiminnan tarve Joensuun Normaalikoulun lukiossa	
Ohjaava opettaja Jussi Ronkainen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n Minä Olen Tärkeä -projekti	
Tiivistelmä <p>Tämä opinnäytetyö tehtiin tilaustyönä Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n hallinnoimalle Minä Olen Tärkeä -projektille. Minä Olen Tärkeä -projekti aloitti toimintansa vuonna 2011 ja sen rahoittajana toimii Raha-automaattiyhdistys (RAY). Minä Olen Tärkeä -projektin kohderyhmänä ovat arat, vetäytyvät ja yksinäiset lapset ja nuoret.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tietoa Minä Olen Tärkeä -projektin toteuttaman opiskelua tukevan pienryhmätoiminnan tarpeellisuudesta Joensuun Normaalikoulun lukiolla. Tietoa tuotettiin sekä lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden että heidän opettajiensa näkökulmasta. Kyseinen pienryhmätoiminta on sosiaalisesti vahvistavaa toimintaa, jonka tarkoituksena on saavuttaa niitä nuoria, joilla on vaikeuksia koulunkäynnissä tai sosiaalisissa suhteissa. Tutkimuksen päätehtävänä oli kartoittaa Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden syrjäytymiseen johtavia riskitekijöitä sekä opiskelijoiden ja heidän opettajiensa mielipiteitä opiskelua tukevasta pienryhmätoiminnasta.</p> <p>Opinnäytetyön tulosten pohjalta Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n hallinnoima Minä Olen Tärkeä -projekti kehittää ja laajentaa omaa toimintaansa. Merkitys ammattialalle opinnäytetyössä oli tiedon tuottamisen lisäksi kolmannen sektorin ja lukion yhteistyön kehittämisessä. Opinnäytetyö luo pohjaa yhteistyölle kartoittamalla yhteistyön tarvetta. Kolmannen sektorin ja lukion yhteistyö on vasta aloitettu Joensuussa ja nuorten syrjäytyminen ja sen ehkäiseminen on ajankohtainen myös valtakunnallisissa keskusteluissa.</p> <p>Opinnäytetyön aineistoa kerättiin kahden eri tutkimuksen avulla, joista molemmissa käytettiin kvantitatiivista tutkimusmenetelmää. Molempien tutkimusten aineiston hankinnassa käytettiin survey-kyselyjä. Tutkimukset toteutettiin Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoille ja heidän opettajilleen. Sirja Tanskanen vastasi opiskelijoille tehdystä tutkimuksesta, jonka tavoitteena oli kartoittaa opiskelijoiden mahdollisia riskejä syrjäytymiseen. Minna Saastamoinen taas vastasi opettajille suunnatusta tutkimuksesta, jonka tavoitteena oli kartoittaa opettajien mahdollista huolta lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoista ja opiskelijoiden tarpeesta opiskelua tukevalle pienryhmätoiminnalle.</p> <p>Tutkimukset osoittivat, että Joensuun Normaalikoulun lukiolla on tarvetta Minä Olen Tärkeä -projektin järjestämälle opiskelua tukevalle pienryhmätoiminnalle. Tutkimusten mukaan Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoissa on syrjäytymisen uhan alaisia opiskelijoita. Erityisesti huolta herättivät lukio-opintojen haasteellisuus, puutteelliset sosiaaliset suhteet, opettaja-oppilassuhteen heikkous sekä opiskelijoiden suuri opiskelun tuen tarve, johon lukiolla ei ole resursseja puuttua. Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n hallinnoiman Minä Olen Tärkeä -projektin tulee kehittää opiskelua tukevaa pienryhmätoimintaa pitkäkestoiseksi ja kokonaisvaltaiseksi opiskelijan opiskelua ja yksilöllistymistä tukevaksi toiminnaksi, jolla tuetaan lukion tavoitteiden toteutumista.</p>	
Asiasanat nuoruus, lukio, kolmas sektori, syrjäytyminen, sosiaalinen vahvistaminen, pienryhmätoiminta	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Minna Saastamoinen and Sirja Tanskanen	Number of Pages 77 and 13
Title Need for a small group activity that supports studying in Joensuu Normaalikoulu Upper Secondary School	
Supervisor Jussi Ronkainen	
Subscriber and/or Mentor Save the Children's local associations of Joensuu, Minä Olen Tärkeä – project	
Abstract <p>This thesis was made for the use of the Minä Olen Tärkeä –project which is supervised by Save the Children's Finland local associations of the Joensuu. Minä Olen Tärkeä –project has started in 2011 and is supported financially by Finland's Slot Machine Association (RAY). Minä Olen Tärkeä –project's target group are shy, withdrawn and lonely children and young people.</p> <p>The purpose of this evaluation research was to find out the need for small group activity that supports studying in Joensuu Normaalikoulu Upper Secondary School. Small group activity is organized by Minä Olen Tärkeä –project. The main problem of the research was to figure out is there a first year students who are under the threat of the social exclusion and they need small group activity that supports studying in Joensuu Normaalikoulu Upper Secondary School. The aim of this thesis was to bring forth knowledge of school success and social relationships from the first year students and also to find out students and their teacher's opinions about small group activity that support studying.</p> <p>The result of this thesis are used for developing and expend activities of Minä Olen Tärkeä –project. The significance of this thesis was to improve co-operation between third sector and high school. This kind of co-operation is a new thing in Joensuu. The subject of this evaluation research is also topical issue of today.</p> <p>This thesis was made by using quantitative investigation method and the research material was collected by using two survey-questionnaires. The questionnaires were made by the first grade students and their teachers in Joensuu Normaalikoulu Upper Secondary School. Sirja Tanskanen was responsible to questionnaire for students which purpose was to find out students possibly risk of exclusion. Minna Saastamoinen was responsible to questionnaire for teachers which main purpose was to figure out teachers' worry about students and their need for small group activity that support studying.</p> <p>The research showed that there is a need for small group activity that support studying in Joensuu Normaalikoulu Upper Secondary School. According to research there are students who are under the threat of the social exclusion. Especial worries were difficulty of studies, lack of the social relationships, weak relationships between students and teachers and students large need for support to their studies which upper secondary school has no results to give. The research presented few points of development in small group activity that support studying. According to these results the small group activity can be development even more long-term and overall way which support students studying and individualism and also support the aim of the upper secondary school.</p>	
Keywords Youth, Upper secondary school, Third sector, Social exclusion, Social inclusion, Small group activity	

SISÄLLYS

1 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	6
2 TAUSTAORGANISAATIO	8
2.1. Pelastakaa Lapset ry	8
2.2. Joensuun Pelastakaa Lapset ry	9
2.3. Minä Olen Tärkeä -projekti	9
2.4 Joensuun Normaalikoulun lukio	10
3 LUKIO NUORTEN KASVUYMPÄRISTÖNÄ	11
3.1 Lukioikäisen nuoren kehitystehtävät	11
3.2 Lukion tavoitteet ja tehtävät yhteiskunnan muutoksessa	13
3.3. Luokaton lukio ja sen ongelmat	14
4 KOLMAS SEKTORI SYRJÄYTYMISEN UHAN ALLA OLEVIEN LUKIOLAISTEN TUKENA	16
4.1 Kolmas sektori	16
4.2 Syrjäytyminen ja koulusta syrjäytyminen	17
4.3 Riskitekijöitä koulusta syrjäytymiseen	19
4.4 Sosiaalinen vahvistaminen	21
4.5 Lukion tukena kolmas sektori	22
4.6 Pienryhmätoiminta sosiaalisesti vahvistavana työvälineenä	23
5 OPISKELIJOIDEN TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	24
5.1 Tavoitteena kartoittaa opiskelijoiden syrjäytymisen riskitekijöitä	24
5.2 Käytetyt menetelmät	25
5.3 Aineiston kerääminen ja analysointi	27
5.4 Luotettavuus ja yleistettävyys	27
6 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	28
6.1 Tutkimuksen tulokset	28
6.1.1 Lukio-opiskelu	29
6.1.2 Sosiaaliset suhteet	34
6.1.3 Pienryhmätoiminta	37
6.2 Johtopäätökset	38
6.2.1 Vaativa lukio-opiskelu	38
6.2.2 Puuttuvat sosiaaliset suhteet	41
6.2.3 Negatiiviset sosiaaliset suhteet	43
7 OPETTAJILLE TEHDYN TUTKIMUKSEN KUVAUS	45
7.1 Tutkimuksen tavoitteena kartoittaa opiskelua tukevan pienryhmän tarpeellisuus	45

7.2 Käytetyt menetelmät	46
7.3 Kyselylomakkeen muodostuminen	47
7.4 Tutkimuksen aineiston kerääminen, analysointi ja luotettavuus	49
8 OPETTAJIEN TUTKIMUKSEN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	50
8.2 Johtopäätökset	59
8.2.1 Lukio-opiskelu	59
8.2.2 Nuorten sosiaaliset suhteet syrjäytymisen uhkan tekijänä	62
8.2.3 Vastaaajien ehdotukset opiskelua tukevan pienryhmätoiminnan sisältöön	63
9 POHDINTA	65
9.1 Opettajien ja opiskelijoiden näkemysten erot	66
9.2 Pienryhmätoiminnalla kokonaisvaltaisempaan opiskelun tukemiseen	68
9.3 Lopuksi	71
LÄHTEET	74
LIITTEET	78

1 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Opinnäytetyömme ideointi alkoi jo marraskuussa 2010, jolloin teimme Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n hallinnoimalle Ottakaa Mut Mukaan -projektille Humanistisen ammattikorkeakoulun kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelman opintoihin kuuluvan Sosiaalisen vahvistamisen käytäntöjä kehittävän projektin. Projektin aiheena oli Joensuun lukio-ikäisten pienryhmätoiminnan kehittäminen, minkä toteutimme yhdessä vuosikurssilaisemme Sanna Oikarisen kanssa. Kyseinen projekti toteutettiin ajalla 30.8.2010–31.1.2011. Projektissa luotua lukio-ikäisten opiskelua tukevaa pienryhmätoiminnan mallia kehitettiin Joensuun Niinivaaran lukion opettajakunnan, opiskelijahuoltoryhmän sekä opinto-ohjaajan Anne Lukkarisen huolen pohjalta. Huolenaiheena olivat nuorten pahoinvointi, heikko koulumenestys, yksinäisyys ja syrjäytymisen uhka.

Tämän opinnäytetyön tilaaja Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n hallinnoima Minä Olen Tärkeä -projekti aloitti vuoden 2011 alusta opiskelua tukevan pienryhmätoiminnan järjestämisen Joensuun Niinivaaran lukiolla. Kyseinen pienryhmätoiminta on sosiaalisesti vahvistavaa toimintaa, mikä on tarkoitettu lukion opiskelijoille, joilla on ilmennyt lukion ensimmäisten jaksojen aikana heikkoa koulumenestystä, huonot sosiaaliset taidot tai ongelmia vertaissuhteiden luomisessa. Näitä edellä mainittuja ongelmia pidetään uhkana nuoren syrjäytymiselle tulevaisuudessa. Minä Olen Tärkeä -projekti on kiinnostunut järjestämään kyseistä pienryhmätoimintaa myös muilla Joensuun alueen lukiolla, mikäli lukiolla on siihen tarvetta. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tietoa opiskelua tukevan pienryhmätoiminnan tarpeesta Joensuun Normaalikoulun lukiolla.

Toteutimme opinnäytetyömme kevään 2011 aikana. Opinnäytetyöhömme tarvittavia tietoja keräsimme kahden eri tutkimuksen avulla, joista toinen tehtiin Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoille ja toinen heidän opettajilleen. Käytimme molemmissa tutkimuksissa kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusmenetelmää. Tutkimusten kvantitatiivisuus helpotti tutkimusten keskinäistä vertailua, mikä onkin opinnäytetyömme yksi keskeisin osio. Halusimme tuoda opinnäytetyösämme esille myös molempien opinnäytetyön tekijöiden oman osaamisen, joten jaoimme tutkimukset siten, että Sirja Tanskanen vastasi ensimmäisen vuoden opiskelijoiden tutkimuksen ja Minna Saastamoinen vastasi näiden opiskelijoiden

opettajien tutkimuksen toteuttamisesta, analysoinnista ja raportoinnista. Opiskelijoille tehty tutkimus keskittyi opiskelijoiden mahdollisten ongelmien kartoittamiseen, kuten heikon koulumenestyksen sekä puutteellisten sosiaalisten suhteiden ilmenemiseen. Opettajille suunnatussa tutkimuksessa kartoitettiin opettajien mahdollista huolta opiskelijoiden syrjäytymisen riskeistä sekä opettajien mielipidettä pienryhmätoiminnan sisällöstä ja sen järjestämisen mahdollisuudesta Joensuun Normaalikoulun lukiossa. Tutkimukset ovat toisiaan täydentäviä erillisiä tutkimuksia.

Nuorten hyvinvoinnista ja syrjäytymisestä on tehty useita tutkimuksia, mutta tehdyt tutkimukset koskettavat hyvin usein vain peruskouluikäisiä lapsia ja nuoria, joten lukioikäiset nuoret jäävät vähemmälle tarkastelulle. Tutkimuksia, joissa kysytään myös lukioikäisten nuorten elinoloja ja hyvinvointia ovat muun muassa kouluterveyskyselyt ja nuorisobarometrit. Lukion aineenopettajien näkökulmaa opiskelijoiden syrjäytymisen uhkasta on tutkinut muun muassa Kirsti Häivälä (2009) tutkimuksessaan *Lukion opettajien ääni – aineenopettajien käsityksiä muutoksista ja visioista lukiossa*. Edellä mainittuja tutkimuksia olemme käyttäneet viitteellisesti pohjana opinnäytetyöllemme. Opinnäytetyömme tutkimuksen tulokset ovat kuitenkin tapaus-tutkimuksia, jotka kattavat vain Joensuun Normaalikoulun lukion tilanteen, joten edellä mainittuja tutkimuksia ei voida suoraan verrata opinnäytetyömme tutkimuksiin.

Syrjäytymisen riskiä kasvattavien tekijöiden ilmenemistä on tärkeä tutkia jo lukio-opintojen alkuvaiheessa, jotta lukiolaisten tarpeita vastaava ehkäisevä työ voidaan aloittaa mahdollisimman varhain. Viime vuosina onkin korostunut etenkin ongelmien kasaantuminen, monimuotoistuminen ja huono-osaisuuden syveneminen, joiden ehkäisemiseksi tarvitaan myös yhä monimuotoisempaa yhteistyötä. Moniammatillinen yhteistyö mahdollistaa resurssien kasvaessa myös joustavamman ja nopeamman avun syrjäytymisen uhkaan. Opinnäytetyömme merkittävyys ammattialalle onkin uuden tiedon tuottamisen lisäksi erityisesti kolmannen sektorin ja lukion yhteistyön kehittämisessä, mikä on uusi asia Joensuussa. Opinnäytetyömme avulla on luotu pohja Minä Olen Tärkeä -projektin ja Joensuun Normaalikoulun lukion väliselle yhteistyölle.

Opinnäytetyössämme esittelemme ensin opinnäytetyön tilaajan eli taustaorganisaation. Teoreettinen viitekehys on koottu aiheeseen liittyvien käsitteiden ympärille; kerromme taustaa lukiosta nuorten kasvuympäristönä sekä lukion ja kolmannen

sektorin yhteistyön mahdollisuuksista. Luvussa viisi Sirja Tanskanen esittelee ensimmäisen vuoden opiskelijoille suunnatun tutkimuksensa toteutuksen ja luvussa kuusi kyseisen tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset. Luvussa seitsemän Minna Saastamoinen esittelee ensimmäisen vuoden opiskelijoiden opettajien tutkimuksen toteutuksen ja luvussa kahdeksan kyseisen tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset. Opinnäytetyömme viimeinen eli pohdinta-luku sisältää tutkimustulosten vertailua ja tilaajan kannalta merkittävämmät tutkimustulokset sekä tulosten pohjalta esille nousseita tarpeita ja ehdotuksia Minä Olen Tärkeä -projektin lukio-ikäisten opiskelua tukevan pienryhmätoiminnan kehittämiseen.

2 TAUSTAORGANISAATIO

2.1. Pelastakaa Lapset ry

Pelastakaa Lapset ry on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton kansalaisjärjestö, joka edistää lapsen oikeuksien toteutumista Suomessa ja maailmalla. Pelastakaa Lapset -liike on syntynyt 1920-luvulla Englannissa ja se toimii yli sadassa maassa. Suomeen järjestö on perustettu vuonna 1922. (Pelastakaa Lapset ry 2010a.) Pelastakaa Lapset ry:n missiona eli toiminta-ajatuksena on taistella lasten oikeuksien puolesta parantaakseen välittömästi ja pysyvästi lasten elämää. Pelastakaa Lasten visiona on maailma, jossa toteutuu jokaisen lapsen oikeus elämään, suojeluun, kehittymiseen ja osallistumiseen. Pelastakaa Lapset noudattaa kaikessa työssään YK:n Lapsen oikeuksien sopimusta. (Pelastakaa Lapset ry 2010b.)

YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen keskeisimmät periaatteet ovat:

- Jokaisella lapsella on oikeus sanoa mielipiteensä ja saada näkemyksensä otetuksi huomioon.
- Kaikki lapset ovat tasa-arvoisia, ketään ei saa syrjiä.
- Lapsen etu on otettava huomioon kaikessa lapsia koskevassa yksityisen sosiaali-huollon tai viranomaisen toiminnassa. (Pelastakaa Lapset ry 2009.)

Pelastakaa Lapset ry:n toiminta lähtee ajattelumallista, jossa keskeistä on lapsen oikeus eloonjäämiseen ja kehittymiseen. Tätä lapsen tärkeimmän oikeuden periaatteen toteutumista edesauttavat lapsen edun, lapsen kaikkinaisen syrjimättömyyden ja lapsen mielipiteen huomioon ottamisen periaatteet. Järjestö tukee erityisesti

vaikeissa oloissa eläviä lapsia kotimaassa ja maailmalla tekemällä muun muassa laadukasta ammatillista lastensuojelutyötä. (Pelastakaa Lapset ry 2011.)

2.2. Joensuun Pelastakaa Lapset ry

Suomessa on 86 Pelastakaa Lapset ry:n paikallisyhdistystä, joista yksi on Joensuun Pelastakaa Lapset ry. Paikallisyhdistykset kuuluvat valtakunnalliseen Pelastakaa Lapset liittoon, joka on jäsenenä kansainvälisessä Save the Children Alliancessa. (Pelastakaa Lapset ry 2011a). Joensuun yhdistyksen toiminta-ajatuksena on kattojärjestön tapaan vaikuttaa lapsiväestön asemaan ja toimia sellaisten lasten ja nuorten hyväksi, jotka elävät vaikeissa oloissa. Joensuun Pelastakaa Lapset ry tekee tiivistä yhteistyötä myös Pelastakaa Lapset ry:n Itä-Suomen aluetoimiston kanssa, joka sijaitsee Joensuussa. (Pelastakaa Lapset ry 2009.)

Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n tärkein toimintamuoto on projektityö, joka alkoi Meidän Tyttöset -projektilla vuonna 2004. Projekti sai jatkoa ja toimi vuodet 2008–2010 nimellä ”Ottakaa Mut Mukaan”, jolloin kohderyhmä laajentui myös poikiin. Molemmat projektit toteuttivat pienryhmätoimintaa alakouluikäisille yksinäisille, torjutuille ja vertaisryhmässään syrjään jätetyille lapsille ja nuorille. Kerhoissa järjestettävän pienryhmätoiminnan kautta lapsille pyrittiin antamaan onnistumisen ja hyväksytyksi tulemisen tunteita ja sitä kautta vahvistamaan heidän itsetuntoaan. (Pelastakaa Lapset ry 2009.) Molempia projekteja rahoitti Raha-automaattiyhdistys ja niiden projektivastaavana toimi Kaisa Kontkanen.

2.3. Minä Olen Tärkeä -projekti

Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n hallinnoimina toimineiden projektien työntekijät ovat todenneet pienryhmätoiminnan sopivaksi työmuodoksi projekteille ja niiden kohderyhmälle. Joensuun Pelastakaa Lapset ry on myös aina kehittänyt toimintaansa muuttuvien tarpeiden mukaisesti. Ottakaa Mut Mukaan -projekti sai jatkorahoituksen ja toimii vuodesta 2011 alkaen nimellä ”Minä Olen Tärkeä”. Minä Olen Tärkeä -projektin osa-aikaisina työntekijöinä toimivat Kaisa Kontkanen ja Elina Honkaselkä. Minä Olen Tärkeä -projektin myötä kohderyhmä laajentui edelleen ja nyt ensisijaisia hyödynsääjiä ovat alakouluikäisten lisäksi yläkoulussa, lukiossa ja ammattiopistossa opiskelevat arat, vetäytyvät ja yksinäiset nuoret. Tälle kohderyhmälle ei ole ennen

Joensuun alueella ollut tarjolla vastaavanlaista pienryhmätoimintaa, sillä olemassa olevat toiminnot eivät useinkaan kohtaa heitä. Osa lukiolaisista ja ammattiopistossa opiskelevista alaikäisistä nuorista muuttaa opiskelujen vuoksi asumaan yksin, mutta kyky elää ja asua itsenäisesti on puutteellista. (Joensuun Pelastakaa Lapset ry 2011b.)

Minä Olen Tärkeä -projektin järjestämä pienryhmätoiminta lukiossa ja ammattiopistossa opiskeleville on Joensuun pienryhmätoiminnan kehittäminen -projektissa luodun mallin mukaista opiskelua tukevaa pienryhmätoimintaa. Pienryhmätoiminta järjestetään kurssimuotoisesti ja sen päätavoitteena on sosiaalinen vahvistaminen. Kurssi on 30 tunnin mittainen kokonaisuus, jossa käydään läpi muun muassa opiskelutekniikoita, -taitoja ja -ympäristöjä. Kurssin tavoitteena on parantaa nuorten sosiaalisia taitoja, elämönhallintaa sekä terveitä elämäntapoja. Lisäksi tavoitteena on kehittää opiskelijoiden itsetuntoa ja minätuntemusta sekä löytää opiskelijoiden omat vahvuudet ja käydä läpi heille keskeisiä asioita, kuten itsenäistymistä. On tavoitteena, että kurssin käytyään nuoret ovat itsenäisempiä ja valmiita kohtaamaan elämän tuomat haasteet. (Oikarinen, Saastamoinen, Tanskanen 2011, 11.)

Minä Olen Tärkeä -projekti kehittää toimintaansa koko ajan eteenpäin. Vuoden 2011 aikana projektille tehdään tutkimuksia muun muassa oppinäytetöiden muodossa. Tällä hetkellä tutkimuksien aiheina ovat esimerkiksi lukio-ikäisten yksinäisyys ja aikuisten kokemukset yksinäisyydestä sekä poikien pienryhmätoiminnan kehittäminen.

2.4 Joensuun Normaalikoulun lukio

Joensuun Normaalikoulun lukio on 360 opiskelijan tiivis ja aktiivinen yhteisö, joka korostaa yhteisöllisyyttä, suvaitsevaisuutta, toisen arvostamista sekä yksilön vastuuta. Joensuun Normaalikoulun lukio on aidosti luokaton. Jokainen opiskelija laatii oman opinto-ohjelmansa valitsemalla haluamansa kurssit laajasta kurssitarjonnasta. Valtakunnallisten kurssien lisäksi tarjolla on 80 koulukohtaista syventävää ja soveltavaa kurssia. Joensuun Normaalikoulun lukiossa on yleislinjan lisäksi matemaattis-luonnontieteellinen linja. Joensuun normaalikoulun lukion opetussuunnitelma pohjautuu opetushallituksen vahvistamiin lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteisiin (määräys 33/011/2003) ja valtioneuvoston asetukseen lukiokoulutuksen

yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta (955/2002). Joensuun Normaalikoulun lukio on suosittu, hakijoita on ympäri maakuntaa niin, että puolet opiskelijoista tulee Joensuun ulkopuolelta. (Joensuun Normaalikoulun lukio 2011.)

Joensuun Normaalikoulun lukio on Joensuun ainoa Unesco-koulu ja kansainvälinen toiminta on lukiossa aktiivista. Joensuun Normaalikoulun lukiossa tarjotaan kolme kansainvälisyyskurssia, joilla tutustutaan mm. kulttuurien väliseen viestintään, kansainvälisyyden ilmiöihin Suomessa sekä muihin Euroopan maihin ja kulttuureihin. Matemaattis-luonnontieteellisen linjan opiskelijoille tarjotaan kiinteässä yhteistyössä yliopiston kanssa paljon matematiikan, luonnontieteiden ja tietotekniikan kursseja. Sisällöissä painottuvat myös kokeellisuus ja laboratoriotyöskentely. Matematiikasta ja luonnontiedeaineista kiinnostuneilla on siten mahdollisuus hankkia vankka pohja luonnontieteellisten alojen jatko-opintoihin. (mt.)

Joensuun Normaalikoulun lukio on Itä-Suomen yliopistoon kuuluva valtion ylläpitämä harjoittelukoulu, jonka lakisääteiset erityistehtävät liittyvät yliopiston opetukseen ja tutkimukseen. Näistä tehtävistä merkittävimpiä ovat opettajan pedagogisiin opintoihin sisältyvän ohjatun opetusharjoittelun järjestäminen ja opettajan koulutuksen kehittäminen. Koulu luo myös edellytyksiä oppimisen ja opetuksen kokeilu-, kehittämis- ja tutkimushankkeille. Lisäksi koulu järjestää täydennyskoulutusta työssä oleville opettajille, toimittaa julkaisuja ja antaa tarvittaessa konsultaatioapua kasvatukseen, opetuksen ja oppimisen kysymyksissä. (mt.)

3 LUKIO NUORTEN KASVUYMPÄRISTÖNÄ

3.1 Lukioikäisen nuoren kehitystehtävät

Nuoruutta voidaan pitää tietynlaisena siirtymävaiheena lapsuudesta aikuisuuteen. Nuoruusikä voidaan jakaa esimerkiksi varhaisnuoruuteen (11–14 vuotta), nuoruuden keskivaiheeseen (15–18 vuotta) ja myöhäisnuoruuteen (19–25 vuotta). (Nurmi 1995, 257.) Tämän jaottelun mukaisesti lukio-ikäiset nuoret ovat nuoruuden keskivaiheessa. Lehtisen, Kuusisen ja Vaurasen (2007, 26) mukaan nuoruusiässä ihminen alkaa pohtia minkälainen hän on, minkälaisena muut häntä pitävät, mikä hänestä tulee ja mikä hänelle itselleen on elämässä arvokasta ja tärkeitä eli kehittää omaa identiteettiään (mt.). Lehtinen, Kuusinen ja Vauras (2007, 22–25) viittaavat teoksessaan myös Erik H. Eriksonin (1902–1994) persoonallisuusteoriaan, minkä Erikson on esittänyt

teoksessaan *Childhood and society* jo vuonna 1950. Eriksonin mukaan eri-ikäiset ihmiset kokevat eri psykososiaalisia kriisejä, jotka voivat kääntyä joko myönteisiksi tai kielteisiksi. Nuoruuden kriisi Eriksonin mukaan on identiteetti vs. roolihämmennys. Myönteisessä kehitystuloksessa se antaa elämyksen aidosta minästä, joka yhdistää lapsuuden ja ennakoitun tulevaisuuden sekä antaa tunteen oman itsen löytämisestä ja elämänsuunnasta. Kielteisenä se taas johtaa roolien sekasortoon, jolloin yksilö ei koe tuntevansa itseään ja hän on kykenemätön tekemään elämänsuuntaa koskevia valintoja. (mt.)

Myös Robert Havighurst (1900–1991) on esittänyt kehitystehtäväteoriassaan nuoruuden kehitystehtäviä. Nurmen (1995, 258) mukaan Havighurst oli ensimmäinen tutkija, joka kuvasi systemaattisesti eri ikäkausiin liittyviä normatiivisia tekijöitä (kts. Havighurst 1948, 1982). Havighurstin mukaan eri-ikäisiin ihmisiin kohdistuu normatiivisia odotuksia, joita hän kutsui kehitystehtäviksi. Havighurstin kehitystehtäväteorian mukaan nuoruuden kehitystehtäviin kuuluvat oman identiteetin löytäminen, sukupuoliroolien omaksuminen, ulkonäön hyväksyminen, riippumattomuus ja itsenäistyminen vanhemmistaan, valmistautuminen koulutus- ja ammattiuraan, sosiaalisesti vastuullisen käyttäytymisen omaksuminen sekä maailmankatsomuksen kehittyminen. (mt.)

Nurmen (1995, 259) mukaan monet sosiologit ovat kuvanneet myös niitä muutoksia, jotka määräytyvät henkilön iän mukaisesti tietyssä sosiaalisessa ympäristössä, kuten koulutusjärjestelmän siirtymiset (esimerkiksi siirtyminen peruskoulusta lukioon). Jaraston ja Sinervon (1999, 153–155) mukaan uuteen kouluun siirtyminen koettelee nuoren itsetuntoa ja rohkeutta kohdata uusia haasteita. Nuoren vastuu omasta koulunkäynnistä kasvaa ja siten myös vastuu hänen omasta elämästään. (mt.) Nurmen (1995, 269) mukaan suurimmalla osalla nuorista nuoruuden tapahtumia voidaan kuvata myönteisesti: nuori asettaa tavoitteita suhteessa tulevaan, löytää niihin vievät väylät ja kokee onnistumisen tunteita viedessään läpi tällaista elämänsuunnitelmaa. Tämä kaikki vahvistaa nuoren hyvää itsetuntoa ja kyvykkyyden tunnetta. Mikäli epäonnistumisia tulee, nuori ei anna niiden vaikuttaa negatiivisesti minäkuvaansa vaan miettii uusia keinoja päästäkseen tavoitteisiinsa. (mt.)

Nurmen (1995, 269–270) mukaan osa nuorista (arviolta 10–20 %) näyttää kuitenkin ajautuvan kielteiseen kehään, joista kahta hän on hahmottanut. Toinen niistä on kehä, jossa toistuvat epäonnistumiset koulussa johtavat kielteiseen minäkäsitykseen

omista kyvyistään ja mahdollisuuksistaan. Epäonnistumisen alkuperäisenä tekijänä voi olla esimerkiksi heikot valmiudet koulua aloittaessa ja heikosta itsetunnosta ja kielteisestä minäkuvasta voi seurata toimintatapa, jolloin nuori ei pyri ratkaisemaan epäonnistumistaan. Toinen kielteinen noidankehä liittyy sosiaalisiin suhteisiin, jonka pohjana voivat olla esimerkiksi arkuus sosiaalisissa suhteissa tai aiemmat huonot kokemukset. Nämä voivat johtaa sellaisiin toimintatapoihin sosiaalisissa tilanteissa (kuten vetäytymiseen), jotka entisestään heikentävät itsetuntoa ja lisäävät sosiaalista ahdistuneisuutta. Nurmen tekemässä tutkimuksessa on ilmennyt, että nämä edellä mainitut asiat selittävät myöhempää yksinäisyyttä ja tovereiden kielteistä asennetta heitä kohtaan. (mt.)

3.2 Lukion tavoitteet ja tehtävät yhteiskunnan muutoksessa

Yhteiskunnalliset muutokset heijastuvat ja vaikuttavat myös koulutuspolitiikkaan ja koulutusorganisaatioihin. Kulloinenkin yhteiskunnan rakenne muovaa myös koulutuksen rakenteita. (Häivälä 2009, 34.) Tämän päivän kouluorganisaatioon kohdistuu paineita sekä koulun sisä- että ulkopuolelta, ja odotukset koulutyölle ovat moninaiset (Meriläinen 1996, 54). Yksittäisille lukioille muospaineita luovat sekä valtakunnalliset eli makrotason muutokset (kuten opetussuunnitelma- ja ylioppilaskirjoitusuudistukset) että paikalliset eli mikrotason muutokset (kuten muuttotappiot ja kuntaliitokset). Myös pienenevät ikäluokat merkitsevät haasteita toisen asteen oppilaitoksille esimerkiksi luomalla osittain myös kilpailutilanteita sekä ammatillisten oppilaitosten ja lukioiden välille että myös lukioiden kesken. (Häivälä 2009, 38.)

Nykyään kannetaan enenevää huolta syrjäytymisvaarassa olevista lapsista ja nuorista ja syrjäytymisen ennaltaehkäisemistä korostetaan myös koulua koskevassa lainsäädännössä ja opetussuunnitelmissa. Erityisesti huomiota on kiinnitetty koulupudokkaisiin. (Ahola, Galli 2010, 132.) Opetussuunnitelman perusteiden (2003) mukaan lukion tavoitteina on tukea opiskelijan kokonaisvaltaista ja yksilöllistä kehitystä siten, että hänellä muodostuu selkeä kuva tavoitteistaan ja omista mahdollisuuksistaan. Lukiossa tavoitteena on myös tukea nuoren henkilökohtaista kasvua kohti aikuisuutta sekä tukea nuorta ottamaan vastuuta omista opinnoistaan ja omasta elämästään. Lisäksi tavoitteena on tukea itseohjautuvuuden kehittymistä erityisesti suhteessa opiskeluun (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003). Lukiolain mukaan:

Lukion tavoitteena on tukea opiskelijoiden kasvamista hyväksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, työelämän, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. Lisäksi koulutusten tulee tukea opiskelijoiden edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen elämänsä aikana. (Lukiolaki 629/1998 1 luku, 2 §.)

ja lukiossa

Opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Koulutuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. (Lukiolaki 478/2003 5 luku, 21 §.)

3.3. Luokaton lukio ja sen ongelmat

Lukioissa luokattomuus on ollut yleisesti käytettävissä lukion työskentelyjärjestelyissä vuodesta 1994. Luokattomuuden keskeisiä tavoitteita olivat opiskelijoiden itsenäisen päätöksenteon ja opintovastuun lisääminen, opintosuunnitelman henkilökohtaisuuden mahdollistaminen ja luokallejäännin aiheuttaman hukka-ajan poistaminen. (Lindström 2000, 5.) Lukioissa luokattomuus ei ole kuitenkaan ongelmaton. Monet näistä koulutusjärjestelmän muutoksista ovat lisänneet järjestelmän joustavuutta, mutta lisänneet muun muassa opinto-ohjauksen tarvetta tai muuttaneet sen sisältöä (Numminen, Jankko, Lyra-Katz, Nyholm, Siniharju, Svedlin 2002, 40). Seuraavassa esittelemme eri tutkimuksissa ja selvityksissä esille tulleita luokattoman lukion haasteita ja niiden vaikutuksia lukion opiskelijoihin. Näiden tutkimusten ja selvitysten mukaan ongelmiksi ovat nousseet muun muassa lukio-opiskelun yksilöllistyminen, opettajan ja opiskelijan välisen suhteen heikkeneminen sekä yhteisöllisyyden puute.

Vilppolan (2007, 177) mukaan kasvatustieteellisessä tutkimuksessa kasvatusta ja opetusta ei voida erotella omiksi erillisiksi ilmiöiksi. Nykyään opettajan/kasvattajan toiminta kohdistuu kokonaisvaltaisesti sekä opiskelijan persoonallisuuden että tietopuolisen opiskelun tukemiseen. (mt.) Olennainen osa opettajan kasvatustyöstä on kuitenkin opiskelijoiden oppimisesta huolehtimista eli opettamista. Opettaja halutaan silti nähdä ensisijassa oppimisen ohjaajana, tukijana ja auttajana tiedonvälittäjän sijaan, korostaen opiskelijan aktiivista roolia. (Aho 2002, 27.) Häivälän (2009, 49) tutkimuksessa tulee ilmi, että opettajien tehtäväkenttä on laajentunut luokattoman lukion myötä myös ryhmänohjaajaan ja opiskelun ohjaajaan. Ahon (2002, 27) mukaan opettajilta edellytetään mitä moninaisimpia pedagogisia tietoja ja taitoja

hoitaakseen monet erilaiset kasvatukselliset tehtävänsä. Tänä päivänä opettajan työssä korostuu entisestä painokkaammin myös ihmissuhdetyö, mihin kuuluu erilaisten ihmisten kohtaaminen ja tukeminen myös koulun ulkopuolisten tahojen kanssa (Vilppola 2007, 177). Häivälän (2009, 29) mukaan opettajat ovat myös joutuneet suunnittelemaan opetusta entistä tarkemmin, mikä on lisännyt aineenopettajien työmäärää ja stressiä.

Meriläisen (1996, 56) mukaan opettajien työmäärää on viime vuosina lisännyt myös opetusryhmien suurentuminen, minkä vuoksi opettajien on vaikea lisätä omaa panostaan opetustyöhön tarpeen mukaisesti. Häivälän (2009, 53) tutkimuksen mukaan aineenopettajat ovat kokeneet opiskelijoiden lisääntyneen valinnan mahdollisuuden kursseista ja opettajista ongelmana. Kurssimuotoisen lukion ja/tai opiskelijoiden lisääntyneiden valinnan mahdollisuuksien katsottiin myös työllistävän opettajia entistä enemmän, esimerkiksi opiskelijoiden opiskelusuorituksen seurannan osalta. (mt.) Opettajien työmäärän lisääntyminen ja työnkuvan laajentuminen heikentää osaltaan opiskelijoiden mahdollisuutta yksilölliseen ohjaukseen. Opinto-ohjauksen tila 2002 -tutkimuksen (Numminen ym. 2002, 107–108) mukaan myös opiskelijat ovat tyytymättömiä opettajien toimenkuvaan. Lukion opiskelijat ovat tyytymättömiä saamaansa henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen tukemiseen sekä opiskelutaitojen ohjaukseen. Lukiossa henkilökohtaiseen kasvuun ja kehitykseen vaikuttavat monet eri tekijät kuten saadut oppimiskokemukset, opettajien antama ohjaus, koulun sosiaalinen ympäristö ja toverisuhteet. (mt.)

Opetushallituksen selvityksessä luokattoman lukion toimivuudesta viitattiin Kyösti Hämäläisen ja Ari Kukan (1997, 225–228) tekemään selvitykseen, jossa tulee ilmi, että opettajien mielestä huonoimpana puolena luokattomassa lukiossa oli opiskelijan ja opettajan välisen suhteen heikkeneminen. Opiskelijat taas kokivat negatiivisena opettajien vaihtumisen kurssista toiseen samassa oppiaineessa sekä liian suuren vastuun erityisesti opintojen alkuaikana. (Iivonen 2000, 10.) Myös Häivälän (2009, 49) tutkimuksessa luokattomaan lukioon siirryttäessä huomattavaksi muutokseksi nousi opettajien kannalta se, ettei lukiossa ole enää kiinteitä opetusryhmiä eli luokkia. Tällöin opettajien opiskelijatuntemus jää pinnalliseksi, etenkin jos opiskelijat suorittavat saman aineen kursseja eri opettajille. (mt.) Opettajan ja opiskelijan välistä suhdetta heikentää myös opettajien lisääntyneet työmäärä ja laajentunut työnkuva (mt., 57).

Opiskelijat kokivat luokattoman lukion huonona puolena myös luokkahengen ja yhteenkuuluvuuden syntymättömyyden (Iivonen 2000, 10). Luokattomassa lukiossa opettaja-opiskelijasuhteen syntymisen lisäksi myös vertaissuhteiden rakentuminen on hankalampaa pysymättömän luokan takia. Pörhölän (2008, 95) mukaan vertaissuhteilla on tärkeä merkitys yksilön psyykkiselle, fyysiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille. Koulun ja siellä erityisesti oman luokan opiskelijat muodostavat lapselle ja nuorelle lähimmän sidosryhmän, johon suurin osa hänen vertaissuhteistaan keskittyy useiden vuosien ajaksi. Tästä syystä näillä vertaissuhteilla on erityisen tärkeä merkitys lapsen ja nuoren kehitykselle ja hyvinvoinnille. Vertaissuhteissa lapsi ja nuori rakentaa käsitystä itsestään suhteessa toisiin, omaksuu asenteita, arvoja ja normeja, harjoittelee vuorovaikutustaitoja, saa palautetta omasta käyttäytymisestä ja kehittyy kognitiivisesti. (mt.)

Opettajien työmäärän lisääntyessä ja opiskelijatuntemuksen jäädessä pinnalliseksi, opettajat eivät mahdollisesti voi auttaa ja tukea heille ”tuntemattomia” opiskelijoita tarpeen mukaisesti. Opiskelijoita tulisikin tukea ottamaan enemmän vastuuta opinnoistaan. Häivälän (2009, 49) tutkimuksen mukaan opettajat eivät kokeneet kuitenkaan lahjakkaiden opiskelijoiden osalta opettajan vaihtumisen olevan ongelma, mutta erityisesti huoli korostui niiden opiskelijoiden opintojen seuraamis- ja ohjausmahdollisuudesta, joilla esiintyy oppimisvaikeuksia. Kalalahden (2007, 150) mukaan erityisen tärkeää yksilöllisessä koulutusjärjestelmässä on varmistaa tuki niille opiskelijoille, joille itsenäiset valinnat ja koulutuksellinen menestys eivät ole itsestään selviä.

4 KOLMAS SEKTORI SYRJÄYTYMISEN UHAN ALLA OLEVIEN LUKIOLAISTEN TUKENA

4.1 Kolmas sektori

Harjun (2003, 15) mukaan kolmannella sektorilla tarkoitetaan Suomessa yksityisen (yritykset) ja julkisen (valtio ja kunnat) sektorin rinnalla olevia järjestäytyneitä toimijoita, joita ovat aktiivisten kansalaisten muodostamat ja johtamat yhdistykset, osuuskunnat ja säätiöt. Suomalaiselle kolmannelle sektorille on tyypillistä yleishyödyllisyys, eettisyys, voittoa tavoittelemattomuus, riippumattomuus, yhteisöllisyys, solidaarisuus, yksilöllinen valinnanvapaus, joustavuus ja vapaaehtoisuus. Kolmannella sektorilla sen toimijat järjestävät toiminnan itselleen ja muille. (mt., 15–16.) Harju

(2003, 16-17) viittaa teoksessaan Hautamäen (2001, 48) tekemään raporttiin, jossa esitetään siirtymistä termistä *kolmas sektori* termiin *kansalaissektori*. Se kuvaa sektorin olennaista piirrettä eli kansalaisten aktiivisuudesta syntyvää toimintaa ja sen muodostamaa kokonaisuutta. (mt.)

Rönnerbergin (1999,80) mukaan kolmannen sektorin toiminnassa on rajoitetumpi tai erityisempi yhteiskunnallinen intressi kuin julkishallinnollisissa toiminnoissa, joita järjestetään ”kaikkien” kansalaisten tarpeiden vuoksi. Kolmas sektori saa motiivinsa yleensä kapeammasta sosiaalisesta lähtökohdasta ja toiminta voi koskea eräissä tapauksissa hyvinkin pieniä väestöryhmiä. Kolmannen sektorin toiminta vaihtelee alueittain ja on riippuvaista kansalaisten aloitteellisuudesta ja vapaaehtoisten osallistumisesta. Järjestöt ovat monessa suhteessa samankaltaisia, mutta kuitenkin aina ainutlaatuisia ja niillä sekä niiden jäsenillä on oma identiteettinsä. Järjestöjen keskeinen tehtävä on edunvalvonta, jäsenjärjestönä toimiminen, vapaaehtoistoiminnan harjoittaminen, palvelutuotanto sekä asiantuntijana toimiminen. (mt., 80–81.) Myös Pelastakaa Lapset ry on tällainen edellä mainitut kriteerit ja tehtävät täyttävä järjestö, jonka intressi on lasten hyvinvoinnin parantaminen. Järjestön paikallisyhdistyksen Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n yksi keskeisimmistä palveluista on pienryhmätoiminnan tuottaminen Joensuun alueella.

4.2 Syrjäytyminen ja koulusta syrjäytyminen

Valtiontalouden tarkastusviraston toiminnantarkastuksenkertomuksen (147/2007) mukaan syrjäytymiskäsitettä on käytetty yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa 1980-luvulta alkaen. Syrjäytymiselle ja syrjäytymisen ehkäisylle ei ole yksiselitteistä määritelmää. Yleisesti ottaen syrjäytyminen voidaan määritellä yksilöä yhteiskuntaan yhdistävien siteiden heikkoudeksi. Syrjäytyminen voi olla yksilöllistä, mutta usein puhutaan myös ihmisryhmien syrjäytymisestä ja kokonaisten alueiden syrjäytymisestä. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2007, 15.) Yläsen (1997, 3) mukaan syrjäytyminen on laaja-alainen ja moniongelmainen käsite, joten sitä on vaikea tutkia luotettavasti. Syrjäytyminen ja erityisesti nuorten syrjäytyminen on kuitenkin yhteiskunnallisessa keskustelussa keskeinen puheenaihe. Joidenkin arvioiden mukaan jopa 10 prosenttia nuorisoioluokasta on vaarassa syrjäytyä. (mt.)

Saviojan (2007, 143–144) mukaan syrjäytymisellä tavallisesti tarkoitetaan kasaantunutta huono-osaisuutta, jossa yhdistyvät pitkäaikainen ja usein toistuva työttömyys, toimeentulo-ongelmat, elämänhallintaan liittyvät ongelmat ja syrjäytyminen yhteiskunnallisesta osallisuudesta (mt.; kts. myös valtionalouden tarkastusvirasto 2007). Näkökulmat syrjäytymiseen ovat kuitenkin muuttuneet vuosien saatossa. Syrjäytymistä on kutsuttu prosessimaiseksi, sen on nähty rakentuvan yhteiskunnallisten suhteiden verkostoissa, ja sen on katsottu kertovan sekä yhteiskunnan hyvinvointijärjestelmän että yhteisöllisten sidosten vajeista. (Suurpää 2010, 4.)

Tutkijat Järvinen ja Jahnukainen (2001, 135–138) ovat määrittäneet syrjäytymisen prosessimallin viisi tasoa. Ensimmäisellä syrjäytymisen tasolla lapsella tai nuorella on *ongelmia koulussa ja/tai kotona*. Seuraavalla tasolla tulee *epäonnistuminen koulussa ja koulun keskeyttäminen*. Kolmannella tasolla kehityskulku johtaa *heikkoon työmarkkina-asemaan*, josta edetään *taloudellisiin ongelmiin ja riippuvuuteen hyvinvointivalttiosta*. Viides ja viimeinen taso on *elämänhallinnan ongelmat* toisin sanoen *päihde- ja mielenterveysongelmat ja rikollisuus*. Huono-osaisuuden tai syrjäytymisriskin on katsottu kasvaneen nuorten ja koulujen piirissä, jos nuori ei ole saanut opiskelupaikkaa tai suorittanut tutkintoa kolme vuotta peruskoulun päättymisen jälkeen. Edelleen riskin katsotaan kasvavan, jos nuorella on lisäksi huono koulumenestys. (mt.) Mitä pidemmälle syrjäytymisenkehitys etenee, sitä vaikeampaa sen pysäyttäminen on (Valtionalouden tarkastusvirasto 2007, 18–19). Tässä opinnäytetyössämme esitelty Minä Olen Tärkeä -projektin järjestämä opiskelua tukeva pienryhmätoiminta on tarkoitettu syrjäytymisenprosessin mallin ensimmäisessä vaiheessa oleville lukio-opiskelijoille ja toiminnan tarkoituksena on ehkäistä näiden opiskelijoiden joutuminen prosessin toiselle tasolle eli epäonnistumiseen koulussa ja koulun keskeyttämiseen.

Koulu on keskeinen osa nuorten elämää, ja se on yleensä mukana syrjäytymiseen johtavien syiden pohdinnassa. Koulussa syrjäytymisellä usein tarkoitetaan oppilaan huonoa koulumenestystä, jatko-opintoihin pääsyn vaikeutta, koulupinnausta tai epämääräisiä poissaoloja, käyttäytymisongelmia ja osallistumattomuutta sekä päihteisiin tai rikollisuuteen viittaavia tekoja (Ylänen 1997, 9-10). Lisäksi koulunkäyntiin liittyviä tekijöitä ovat olleet muun muassa alisuoriutuminen, alhainen koulutusmotivaatio, koulupudokkuus ja koulutuksen keskeyttäminen sekä koulutusvalintoihin liittyvät ongelmat (Karppinen, Savioja 2007, 117). Kuitenkaan koulussa käyvät

opiskelijat eivät lähtökohtaisesti ole syrjäytyneitä, sillä koulussa käyvät nuoret ovat kiinni yhteiskunnassa koulua käymällä. Pikemminkin nuoret voivat olla syrjäytymisen uhan alaisia, mikäli heillä ilmenee edellä mainittuja ongelmia. (esim. Järvinen ja Jahnukainen 2001.) Opinnäytetyössämme tarkoitammekin syrjäytymisestä puhuttaessa nimenomaan koulusta syrjäytymistä ja sen ehkäisyä.

4.3 Riskitekijöitä koulusta syrjäytymiseen

Häivälän (2009, 57) tutkimuksessa tuli esille aineenopettajien lisääntynyt huoli opiskelijoiden hyvinvoinnista ja syrjäytymisen uhkasta. Tutkimuksessa tuli ilmi, että lukion aineenopettajat kantavat eniten huolta niistä lukiolaisista, joilla on oppimisvaikeuksia ja näin ollen suuri riski syrjäytyä. Yleisin aihe aineenopettajien puheissa opiskelijoista oli huoli niin sanottu tavallisten ja varsinkin heikompien opiskelijoiden lukio-opintojen sujumisesta. Syitä opiskelijoiden kouluvaikeuksiin ja henkiseen pahoinvointiin etsittiin sekä itse lukiosysteemistä, nuorista itsestään sekä kodeista että ympäröivästä yhteiskunnasta. (mt.) Harjun (2003, 136) mukaan yksinäisyys on mahdollisesti yksi suurimmista syrjäytymiseen johtavista tekijöistä. Esittelimme aikaisemmin luvussa kolme lukiosysteemistä nousseita ongelmia ja seuraavassa esittelemme yhteiskunnan muutoksista sekä nuorten hyvinvoinnista johtuvia nuorten syrjäytymiseen johtavia riskitekijöitä.

2000-luvulla on tapahtunut paljon muutoksia niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa, jotka vaikuttavat myös nuorten elämään. Näitä muutoksia ovat muun muassa työn- ja työsuhteiden luonteiden muutokset, mitkä vaativat työssäkäyviltä entistä enemmän ja yhteinen aika perheen kanssa vähenee. Nuoret ja lapset ovat myös nopeasti omaksuneet uudet sähköiset toimintatavat ja vuorovaikutuskanavat. Tämä on lisännyt nuoren vuorovaikutuskontaktien määrää, mutta samalla vuorovaikutus on pinnallistunut. Uudet sähköiset vuorovaikutuskanavat on kuitenkin nähtävä myönteisenä kehityksenä, mutta on syytä tiedostaa, että niihin liittyy riskejä syrjäytymisen näkökulmasta. Myös päihteiden käyttö ja varsinkin alkoholikulutuksen kasvu on lisännyt perheiden ja erityisesti lapsiperheiden pahoinvointia. Alkoholikulutuksen kasvussa näkyy selvästi vuonna 2004 toteutettu alkoholiveron alentaminen. Huostaan otettujen lasten määrä on ollut kasvussa viimeisten vuosien aikana. Onkin todennäköistä, että lisääntyneen päihteiden, erityisesti alkoholinkäytön, vaikutukset

kohdistuvat erityisesti perheiden hyvinvointiin ja tätä kautta lasten ja nuorten elämään. (Sisäasiainministeriö 2007, 4-6.)

Kouluterveyskyselyiden mukaan 2000-luvulla nuorten hyvinvoinnissa on tapahtunut niin myönteisiä kuin kielteisiäkin muutoksia. Suurimalla osalla lapsista ja nuorista asiat ovat kunnossa, mutta osa voi huonosti. Nuoret itse kokivat terveydentilansa paremmaksi vuosikymmenen lopussa kuin sen alussa 2000-luvulla tehtyjä kouluterveyskyselyitä verrattaessa. Koulujen fyysiset työolot ovat parantuneet, eikä koulun työmäärää pidetä yhtä yleisesti liian kuormittavana kuin vuosikymmenen alussa. Kuitenkin lukiolaisista yhä 47 prosenttia koki koulun työmäärän liian suureksi ja 37 prosentilla oli vaikeuksia opiskelussa lukuvuonna 2008/2009. Lisäksi lukiolaispojista 12 prosentilta ja lukiolaistytöistä 5 prosentilta puuttui läheinen ystävä, joiden kanssa voi keskustella omista asioistaan luottamuksellisesti. (Luopa, Lommi, Kinnunen ja Jokela 2010, 16–30.) Myös se, että ongelmat tuodaan nykyisin herkemmin esille, saattaa opettajien mielestä osittain vaikuttaa niiden lisääntymiseen (Häivälä 2009, 57).

Heikot sosiaaliset taidot ja puuttuvat sosiaaliset suhteet ovat yksi riski joutua syrjäytymisen kierteeseen, myös nuorten itsensä mielestä. Nuorilta kysyttiin vuoden 2006 Nuorisobarometrissä (Myllyniemi 2006, 34) mistä syrjäytyminen johtuu, ja käsitys ystävien merkityksestä syrjäytymiskehitykselle näytti kasvaneen verrattuna edellisiin tutkimuksiin. Selvästi aiempaa harvempi nuori piti epäterveellisiä elämäntapoja ja omaa laiskuutta tai välinpitämättömyyttä syrjäytymisen syynä. (mt.) Sosiaaliset suhteet nousevat muissakin kysymyksissä tärkeimmiksi. Nuorisobarometrissä vuonna 2006 (mt., 106) kysyttiin myös asioiden tärkeysjärjestyksistä. Tärkeimmäksi nuoret nostivat perheen ja läheisten kanssa vietetyn ajan ja heti toiseksi tuli ystävien ja kavereiden kanssa vietetty aika (mt.). Pörhölän (2008, 95) mukaan vertaissuhteilla on myös tärkeä merkitys yksilön psyykkiselle, fyysiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille. Koulussa oppilaat ohjataan vertaissuhteisiinsa ulkoapäin, joten hyvinkin erilaiset yksilöt saattavat päätyä yhteen vuosikausiksi. Niinpä kaikki opiskelijan vertaissuhteet eivät muodostu palkitseviksi ja häntä tukeviksi, vaan ne kehittyvät keskenään erilaisiksi. (mt.) Kuulan (2000, 181–182) tekemän tutkimuksen mukaan syrjäytymiseen johtavia tekijöitä yksilön näkökulmasta olivat sosiaalinen status (ns. hyvä ja huono-osaiset), oppilaiden kehitystausta sekä sukupuoliroolit.

4.4 Sosiaalinen vahvistaminen

Sosiaalinen vahvistaminen korvaa syrjäytymisen ehkäisyn käsitteen. Nuorisolain (2006) luvun 1 mukaan sosiaalinen vahvistaminen on kohdennettua toimintaa, joka keskittyy syrjäytymisen riskiryhmässä oleviin nuoriin. Sosiaalisen vahvistamisen tavoitteena on nuoren saaminen yhteisölliseen toimintaan aktiiviseksi kansalaiseksi. (Nuorisolaki 72/2006 1 luku, 1-2 §.) Nuorten syrjäytymisen ehkäisy on monitahoinen ja useista eri toimenpiteistä muodostuva kokonaisuus. Nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn liittyviä toimenpiteitä toteutetaan sekä yksittäisillä hallinnonaloilla että hallinnonalojen välisesti. Viime vuosina hallitusohjelmissa on korostettu yhä enemmän hallinnonalojen välisen yhteistyön merkitystä. Paikallisella tasolla nuorten syrjäytymisen ehkäisyä pyritään tehostamaan moniammatillisen yhteistyön avulla. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2007, 15.)

Nuorten syrjäytymisen ehkäisyllä tarkoitetaan kaikkia niitä toimia, joilla syrjäytymiseen johtava kehitys pyritään katkaisemaan. Tällöin lapsen tai nuoren käyttäytymisessä on jo tunnistettu piirteitä, jotka voivat johtaa syrjäytymiseen. Syrjäytymistä ehkäisevät toimet ovat tällöin ainakin jossakin määrin yksilöllisiä, toisin kuin syrjäytymisen ennaltaehkäisy, joka kohdistuu huomattavasti laajempaan ihmisjoukkoon. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2007, 15.) Puhummekin opinnäytetyössämme syrjäytymisen ehkäisevistä toimista, sillä syrjäytymisen ehkäisy on yksilöllistä, mikä on myös yksi pienryhmätoiminnan tavoitteista. Myös Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n hallinnoima Minä Olen Tärkeä -projektin opiskelua tukevalla pienryhmätoiminnalla pyritään saavuttamaan niitä opiskelijoita, joilla syrjäytymiseen johtavia riskitekijöitä on jo ilmennyt.

Syrjäytymistä on kuitenkin aina ollut, mutta tällä hetkellä se tapahtuu vailla perinteisiä lähiyhteisöllisiä turva- ja kontrolliverkostoja. Nykysyrjäytyjä on enemmän yksin kuin aiemmin. Yksilöitymisen pakko edellyttää syrjäytymisen kohtaamista enemmän henkilökohtaisena epäonnistumisena, jolloin uuden identiteetin ja elämänuran luominen ei onnistu. Positiivisena vastauksena tähän epävarmuuteen ja turvattomuuteen onkin esitetty aktiivisuutta ja yksilöllisyyttä. (Väärälä 2003, 76.) Keskeisimpiä Häivälän (2009, 58) aineistosta nousseita keinoja syrjäytymisen ehkäisemiseksi ovat opiskelijoiden yhteisöllisyyden lisääminen, opiskelijoiden itsetuntemuksen kehittäminen, opetusryhmien pienentäminen ja opintojen seurantajärjestelmän tehostaminen.

4.5 Lukion tukena kolmas sektori

Liimatainen-Lambergin (1996, 6) mukaan muun muassa OECD/CERI:n tutkimuksissa painotetaan, että syrjäytymisen riskitilanteessa elävät lapset ja nuoret pitää tunnistaa ajoissa ja aloittaa riittävän varhain tukitoimet heidän auttamisekseen (mt.). Lukioiden suuren opiskelijamäärän sekä riittämättömien resurssien vuoksi kaikilla lukioilla ei kuitenkaan ole mahdollista järjestää riittäviä tukitoimia syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Liimatainen-Lambergin (1996, 5) mukaan koulutuksesta syrjäytymisuhkiin on monia syitä, joten huomiota tulisi kiinnittää useisiin seikkoihin, jotka ovat esteinä koulutukseen hakeutumiselle tai aiheuttavat koulutuksen keskeyttämisiä. Ratkaisuja tulisi siis etsiä vaihtoehtoisista malleista koulutuksen järjestämisessä. (mt.)

Yhteistyön tarvetta lisää nuorten ongelmien monimuotoistuminen, jonka vuoksi yksittäisten organisaatioiden tai asiantuntijoiden tietojen ei enää katsota riittävän ongelmien hoitamiseen. Nuorten syrjäytymistä pyritäänkin ehkäisemään yhä enemmän moniammatillisen yhteistyön avulla. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2007, 20.) Meriläisen (1996, 57) mukaan alueellista, moniammatillista yhteistyötä eri viranomaisten kesken tarvitaan entistä enemmän myös nopean ja joustavan avun saamiseksi. Yhteistyö on tarpeen erityisesti koulutoimen ja sosiaali- ja terveystoimen välillä, mutta myös muiden tahojen kanssa yhteistyötä on koulussa tarpeellista lisätä. (mt.)

Harjun (2003, 138) mukaan taloudellisten resurssien kiristyessä julkinen sektori ei selviydy yksin syrjäytymishaasteesta, vaan tarvitsee siinä lisääntyvässä määrin apua kolmannelta sektorilta. Kolmas sektori onkin hyvä vaihtoehto tarjoamaan puuttuvia resursseja ja uusia toimintamuotoja lukiolle, jonka omat resurssit ovat puutteelliset. Harjun (2003, 137) mukaan kolmas ja julkinen sektori ovatkin miettineet keinoja, joilla vastata entisestään pahenevaan syrjäytymishaasteeseen. Kumpikaan sektori ei selviä haasteesta yksin, joten toimivaa moniammatillista yhteistyötä tarvitaan. Siekkisen (2010) mukaan erilaisia työn tapoja ja koulukohtaisia malleja uudesta työmuodosta on kehitetty ja mallinnettu projektien myötä. Harjun (2003, 136) mukaan kolmannen sektorin toimintaa on tarvittu julkisen vallan rinnalle ehkäisemään syrjäytymistä ja huolehtimaan syrjäytyneistä. Työ on ollut pääosin ennaltaehkäisevää. Kolmannen sektorin toiminnan kautta on voitu tarjota aktiviteetteja, jotka ovat auttaneet pitämään yllä mielenvirkeyttä ja -toimintakykyä. Mukana olo, erilainen

tekeminen, toisten ihmisten tapaaminen ja sosiaalisten kontaktien syntyminen ovat olleet mitä parhaimpia tapoja ehkäisemään syrjäytymistä. Erityisen tärkeää tämä on ollut yksinäisille ihmisille. (mt.)

4.6 Pienryhmätoiminta sosiaalisesti vahvistavana työvälineenä

Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n Minä Olen Tärkeä -projekti on yksi tällaisesta projekteista, jonka tarkoituksena on järjestää sosiaalisesti vahvistavaa toimintaa kouluille, joilla sitä itsellään ei ole resursseja järjestää. Myös valtioneuvoston vuonna 2003 antamassa periaatepäätöksessä painotetaan moniammatillista työskentelyotetta, ennaltaehkäisyä ja varhaista puuttumista. Tarkoituksena on ennakoida muuttuvan toimintaympäristön asettamia lisääntyviä vaatimuksia sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja niiden ratkaisemiseksi. (Sosiaalialan kehittämishanke 2003.) Nämä ovat olleet kulmakiviä myös pienryhmätoiminnassa. Työmenetelmänä se on ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen työväline, jossa lapsia ja nuoria pyritään tukemaan oman elämänsä aktiivisiksi toimijoiksi ja yhteiskunnan vaikutusvaltaisiksi jäseniksi. Toiminta kohdistuu lapsiin ja nuoriin, joiden sosiaaliset taidot tarvitsevat vahvistusta. (Muhonen, Lallukka ja Turtiainen 2009, 9.)

Myös Liimatainen-Lambergin (1996, 16) mukaan pienryhmätoiminta on eräs keino, jolla voidaan tarjota nuorille myönteisiä oppimiskokemuksia epäonnistumisen sijaan (mt.). Pienryhmätoiminnan tarkoituksena on tarjota nuorelle paikka, jossa hänet voidaan huomioida yksilöllisesti (Muhonen ym. 2009, 18). Pienryhmätoiminnassa on kyse sellaisista kasvu- ja oppimisprosesseista, jotka vahvistavat nuoren sosiaalisia taitoja sekä tukevat koulunkäyntiä (mt., 11). Vuorovaikutustaidoilla ja sosiaalisten taitojen harjaannuttamisella on suuri merkitys itsetunnon, minäkuvan ja elämänhallinnan vahvistamiseen. Onnistumisen kokemusten tuottaminen, ryhmätyötaitojen harjaannuttaminen ja vertaisryhmässä toimimisen tukeminen ovat tärkeitä paitsi koulutyöskentelyn myös vapaa-ajan kannalta. (mt., 26.)

Pienryhmätoiminta tapahtuu vertaisryhmässä, joka koostuu muista samanikäisistä lapsista tai nuorista. Ryhmien koko on yleensä kolmesta kuuteen nuorta ja ryhmä kokoontuu noin kerran viikossa. (Muhonen ym. 2009, 13.) Pienryhmätoiminta on pitkäkestoista ja tavoitteellista toimintaa, jossa haetaan uusia käyttäytymismalleja toiminnallisten kokemusten kautta. Pienryhmä tarjoaa mahdollisuuden uusiin

kokemuksiin, jotka vahvistavat itsetuntemusta. Ryhmän ohjaajat ja ryhmäläiset pystyvät antamaan myös palautetta onnistumisista, mikä tekee sosiaalisen minän muutoksen mahdolliseksi. (mt.) Näiden edellä mainittujen asioiden vuoksi pienryhmätoiminta on tärkeää myös lukioikäisten nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Seuraavaksi siirrymme opinnäytetyömme tutkimusten toteutuksen kuvauksiin sekä niiden tuloksiin ja johtopäätöksiin. Sirja Tanskanen esittelee ensin opiskelijoille tehdyn tutkimuksen, jonka jälkeen Minna Saastamoinen esittelee opettajille tehdyn tutkimuksen. Viimeisessä luvussa vertailemme sekä opiskelijoille että opettajille tehtyjen tutkimusten tuloksia. Esitämme myös tulosten pohjalta nousseita kehittämissuhteita Minä Olen Tärkeä -projektin järjestämälle opiskelua tukevalle pienryhmätoiminnalle.

5 OPISKELIJOIDEN TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

- *Sirja Tanskanen*

Tässä osiossa esittelen tarkemmin Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoille suunnatun tutkimuksen tavoitteen, tutkimusongelmat sekä menetelmät, joita tiedon keräämisessä ja analysoinnissa käytin. Pohdin myös tutkimukseni luotettavuutta ja yleistettävyyttä. Tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset esittelen luvussa kuusi.

5.1 Tavoitteena kartoittaa opiskelijoiden syrjäytymisen riskitekijöitä

Tämän tutkimuksen päätavoitteena oli kartoittaa Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden syrjäytymisen uhkaa ja tutkia eri syrjäytymisen riskiä kasvattavien tekijöiden ilmenemistä lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoilla, mistä muotoutuikin tutkimuksen päätutkimusongelma. Tutkimuksen alaongelmat muotoutuivat tilaajan eli Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n Minä Olen Tärkeä -projektin järjestämän opiskelua tukevan pienryhmätoiminnan aikaisemmin mainituista tavoitteista, että tilaajan on helpompi tunnistaa millaisia Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden mahdolliset ongelmat ovat. Lisäksi tilaajan on helpompi määritellä kyseisten opiskelijoiden syrjäytymisen mahdollisuus tulevaisuudessa ja järjestää pienryhmätoimintaa, jota juuri Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijat tarvitsevat.

Päätutkimusongelmani on

- 1) Ilmeneekö Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoilla syrjäytymiseen johtavia riskitekijöitä?

Alaongelmat ovat

- 1) Esiintyykö Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoilla heikkoa koulumenestystä?
- 2) Millaiset sosiaaliset suhteet Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoilla on?
- 3) Mitä mieltä Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijat ovat opiskelua tukevasta pienryhmätoiminnasta?

5.2 Käytetyt menetelmät

Tutkimuksessa käytin kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen menetelmiä, sillä tutkimuksen tarkoituksena oli kerätä tietoa melko isolta joukolta. Tutkimus oli kokonaistutkimus missä perusjoukon jokainen jäsen tutkitaan (Heikkilä 2008, 33). Tutkimuksen perusjoukkona olivat Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijat. Opiskelijoita oli yhteensä 121. Käytin kokonaistutkimusta sen sijaan, että olisin ottanut perusjoukosta otoksen, sillä tutkimuksen tilaaja halusi myös tietoa siitä, kuinka suurella osalla lukion ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoista syrjäytymiseen johtavia riskitekijöitä ilmenee. Lisäksi tavoitin kokonaistutkimuksella paremmalla varmuudella myös niitä ensimmäisen vuoden opiskelijoita, joilla syrjäytymisen riskitekijöitä ilmenee. Sain myös tietoon kaikkien Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisten vuoden opiskelijoiden mielipiteitä vuosikurssilaistensa hyvinvoinnista ja mahdollisista ongelmista. Tutkimus oli näin laadukkaampi ja vastasi paremmin tilaajan toiveita.

Tutkimuksen aineiston keräämiseen käytin survey – tutkimusta, joka Heikkilän (2008, 19) mukaan on tehokas ja taloudellinen tapa kerätä tietoa, kun tutkittavia on paljon. Valitsin menetelmäksi standardoidun kyselylomakkeen, sillä koin, että se on kattava tapa saada hyvää tietoa. Kyselyn tavoitteena oli saada tietoa Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden syrjäytymisen riskitekijöistä ja kysely tavoitti kaikki perusjoukon jäsenet, ei vain niitä aktiivisia nuoria, joilla on kaikki mahdollisesti hyvin. Koin myös nimettömänä palautettavan kyselylomakkeen

luotettavampana, sillä anonyymeinä nuoret luultavammin uskaltavat vastata totuudenmukaisemmin. Kyselylomakkeen testasi Outokummun lukion viisi opiskelijaa, minkä jälkeen tein kyselylomakkeeseen palautteen pohjalta tulleita muutoksia.

Kyselylomakkeen (Liite 1.) jaoin taustatietojen lisäksi kolmeen eri osioon: lukio-opiskeluun, sosiaalisiin suhteisiin sekä pienryhmätoimintaan. Lukio-opiskeluosiossa kysymyksiä oli 15, sosiaaliset suhteet -osiossa 11 ja pienryhmätoimintaosiossa 3. Saatekirjeessä selitin, mitä opiskelua tukevalla pienryhmätoiminnalla tarkoitetaan ja kerroin tutkimuksen tilaajan, tekijän ja julkaisupaikan. Lisäksi korostin tutkimuksen koulukohtaisuutta ja ettei yksittäisen vastaajan henkilöllisyyttä paljasteta missään vaiheessa. Ajattelin tämän lisäävän opiskelijoiden uskallusta vastata kysymyksiin rehellisesti. Kyselylomake koostui suurimmaksi osaksi strukturoiduista kysymyksistä. Heikkilän (2008, 50–51) mukaan strukturoidut kysymykset ovat nopeita vastata ja torjuvat vastaamisen estymistä kielivaikeuksien takia. Tämän vuoksi koin strukturoidut kysymykset parhaimpina vastaajilleni. Heikkilän (2008, 49) mukaan avoimet kysymykset houkuttelevat vastaamatta jättämiseen ja uskon, että myös tämän vuoksi suljetut kysymykset antoivat laadukkaammat ja totuudenmukaisemmat vastaukset.

Kyselylomakkeen kysymykset olivat sekä täsmällisiä tosiasiakysymyksiä, arvionvaraisia tosiasiakysymyksiä sekä asenteita ja mielipiteitä mittaavia. Täsmällisissä tosiasiakysymyksissä kysytään tarkkoja faktoja (kuten ikä) ja arvionvaraisiin tosiasiakysymyksiin kuuluvat monet määriä ja useutta mittaavat kysymykset, joita on vaikea muistaa tai määrittää tarkasti (kuten poissaolot) (Heikkilä 2008, 55–56). Kysymysten monipuolisuuden vuoksi en käyttänyt yhtä tiettyä asteikkoa kaikissa vastausvaihtoehdoissa, vaan muodostin kysymyksiin omat asteikot. En kuitenkaan antanut vastaajalle vaihtoehtoa ”en osaa sanoa”, sillä halusin nuorten kertovan oman mielipiteensä. Kysymykset olivat nominaali-, ordinaali- ja intervalliasteikollisia. Heikkilän (2008, 81) mukaan nominaaliasteikko tarkoittaa sitä, että sen muuttujien arvot voidaan luokitella, mutta luokkia ei voida asettaa mitattavan ominaisuuden mukaan järjestykseen eikä arvoilla voida suorittaa laskusuorituksia. Järjestys- eli ordinaaliasteikollisten muuttujien arvot voidaan laittaa mitattavan ominaisuuden mukaiseen luonnolliseen järjestykseen, mutta mittausten etäisyyttä ei voida tarkasti mitata sillä arvot eivät välttämättä ole tasavälein. Välimatka- eli intervalliasteikossa taas mitta-arvojen etäisyys toisistaan tunnetaan, mutta asteikolla ei ole yksiselitteistä nollakohtaa, kuten syntymävuosi. (Heikkilä 2008, 81.)

5.3 Aineiston kerääminen ja analysointi

Aineisto kerättiin Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoilta heidän ryhmänohjaustunneillaan ryhmänohjaajien johdolla 22.2.2011. Joensuun Normaalikoulun lukion opinto-ohjaaja itse ehdotti kyselyä täytettäväksi ryhmänohjaustunneilla ja hoiti aineistonkeruujärjestelyt lukiolla. Ryhmänohjaustunnit osoittautuivatkin hyväksi paikaksi saada korkea vastausprosentti. Vastauksia tuli 98, eli vastaamatta jätti vain 23 opiskelijaa. Todennäköisesti esimerkiksi Internetissä täytettävään kyselylomakkeeseen en olisi saanut näin hyvää vastausprosenttia kuin nyt sain.

Kerätyt tiedot koodasin ja analysoin SPSS-ohjelman avulla. Aineistosta olen laskenut prosenttijakaumat sekä tehnyt ristiintaulukointianalysejä. Ristiintaulukoinnilla selvitetään kahden luokitellun muuttujan välistä yhteyttä, millä tavalla ne vaikuttavat toisiinsa (Heikkilä 2008, 210). Käytin Excel-ohjelmaa apuna tulosten muuttamisessa graafiseen muotoon. Taulukoiksi valitsin vaakapylväsmallin, sillä se kuvastaa mielestäni parhaiten tuloksiani. Taulukot auttavat selventämään tutkimuksessa saatuja tuloksia ja eri kysymysten vertailu helpottuu. Lisäksi vaakapylväsmallin avulla tulokset olivat helppo esittää lyhyesti ja selkeästi.

5.4 Luotettavuus ja yleistettävyys

Tutkimukseni vastausprosentti oli 81 prosenttia, mikä nähdään tutkimuksen luotettavuuden kannalta hyvänä. Tutkimus oli kokonaistutkimus, joten otantavirheitä tutkimuksessa ei ollut. Luotettavalta tutkimukselta vaaditaan sen toistettavuus samanlaisin tuloksin (Heikkilä 2008, 30). Luotettavuuden kannalta onkin syytä ottaa huomioon niiden opiskelijoiden vaikutus tutkimuksen tuloksiin, jotka eivät olleet vastaamassa kyselyyn. Kyseiset henkilöt saattoivat olla juuri niitä opiskelijoita, joilla syrjäytymisen riskitekijöitä ilmenee. Tällöin tutkimuksen tulokset aiheuttavat vähemmän huolta kuin todellinen tarve vaatii. Luotettavuutta kasvattaa kuitenkin opiskelijoiden mielipide vuosikurssilaisistaan, sillä uskon opiskelijoiden tietävän onko koulussa kiusattuja, yksinäisiä tai lintsareita. Ongelmaksi nousee kuitenkin se, kuinka todellisuutta vastaavia ja täsmällisiä muiden mielipiteet toisistaan ovat. Esimerkiksi, jollain koulussa yksinäisellä saattaa olla hyvinkin suuri kaveripiiri koulun ulkopuolella.

Tutkimukseni kuvastaakin enemmän koulussa tapahtuvia asioita, ei kokonaisvaltaisesti nuorten elämää.

Tutkimukseni oli tapaustutkimus, joten tulokset ovat yleistettävissä vain tutkimuksen perusjoukkoon. Tutkimukseni validiteetti eli pätevyys on kuitenkin hyvä, sillä sain vastaukset tutkimusongelmiini. Kyselylomake oli myös etukäteen testattu. Heikkilän (2008, 186) mukaan validiteettia voivat alentaa muun muassa satunnaisvirheitä aiheuttava valehtelu. Satunnaisvirheiden todennäköisyys onkin otettava huomioon tutkimuksessani. Perusjoukossa on voinut olla esimerkiksi henkilöitä, jotka ovat vastanneet vain ensimmäisen vaihtoehdon saadakseen kyselyn vain tehtyä. Tällaista tulosten luotettavuuteen vaikuttavaa vastaustapaa oli kuitenkin vaikea tunnistaa, sillä kyselylomakkeisiin oli vastattu johdonmukaisesti.

6 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n Minä Olen Tärkeä -projekti halusi tutkia, ilmeneekö Joensuun Normaalikoulun lukiossa ensimmäisen vuoden opiskelijoilla syrjäytymiseen johtavia riskitekijöitä ja tarvitsevatko he näin ollen opiskelua tukevaa pienryhmätöimintää. Tätä tutkimusongelmaa lähestyin kolmella eri alaongelmalla, joita olivat kysymykset Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden lukio-opiskelusta, sosiaalista suhteista ja pienryhmätöimintaan osallistumisen mielipiteestä. Tässä osiossa esittelen tutkimukseni tulokset ja tilaajan kannalta oleellimmat johtopäätökset.

6.1 Tutkimuksen tulokset

Tutkimuksen taustatietoja keräsin neljällä kysymyksellä: *Sukupuolesi?*, *Ikäsi?*, *Missä kunnassa asut tällä hetkellä?* ja *Mikä on asuinmuotosi?*. Näillä kysymyksillä kartoitin nuoren sukupuolen lisäksi, ovatko kaikki nuoret samanikäisiä vai onko useammalla ollut vaikeuksia aikaisemmin esimerkiksi luokalta pääsyssä sekä onko nuorella läheisiä henkilöitä kotona ja asuuko nuori kaukana koulusta, mikä tuo hänelle pitkän koulumatkan. Taustatiedoilla, ja erityisesti sen avovaihtoehdoilla, varmistin myös vastausten luotettavuutta. Kysyttäessä vastaajan asuinkuntaa, lisäsin vastausvaihtoehdoksi *Muu, mikä?*. Heikkilän (2008, 52) mukaan tämä vaihtoehto on hyvä lisätä silloin kun on epävarmaa, keksitäänkö kysymyksiä laadittaessa kaikki mahdolliset

vastausvaihtoehdot, enkä tiennyt mistä opiskelijat Joensuun Normaalikoulun lukioon tulevat.

Kyselyyn vastanneista naisia oli 67 prosenttia ja miehiä 33 prosenttia. Kysely oli tarkoitettu vain Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoille, joten luonnollisesti vastanneet olivat pääosin iältään 16–17-vuotiaita, joukossa oli kuitenkin myös yksi 18-vuotias. Suurin osa vastaajista (73,5 %) asui Joensuussa. Joensuun lisäksi vastaajia asui naapurikunnissa Liperissä (19,4 %) ja Kontiolahdella (5,1 %). 2 prosenttia vastaajista asui muualla (Tohmajärvi ja Tohmajärvi/Outokumpu). Taustatiedoilla kartoitin myös yksin asuvien määrää. Suurin osa vastaajista (94,6 %) asui kuitenkin vielä vanhempien/vanhemman tai muun huoltajan kanssa. 5,1 prosenttia vastaajista oli jo muuttanut pois kotoaan, joista kimppekämpässä ystävien tai sisarusten kanssa asui 2,1 prosenttia ja yksin 3,1 prosenttia.

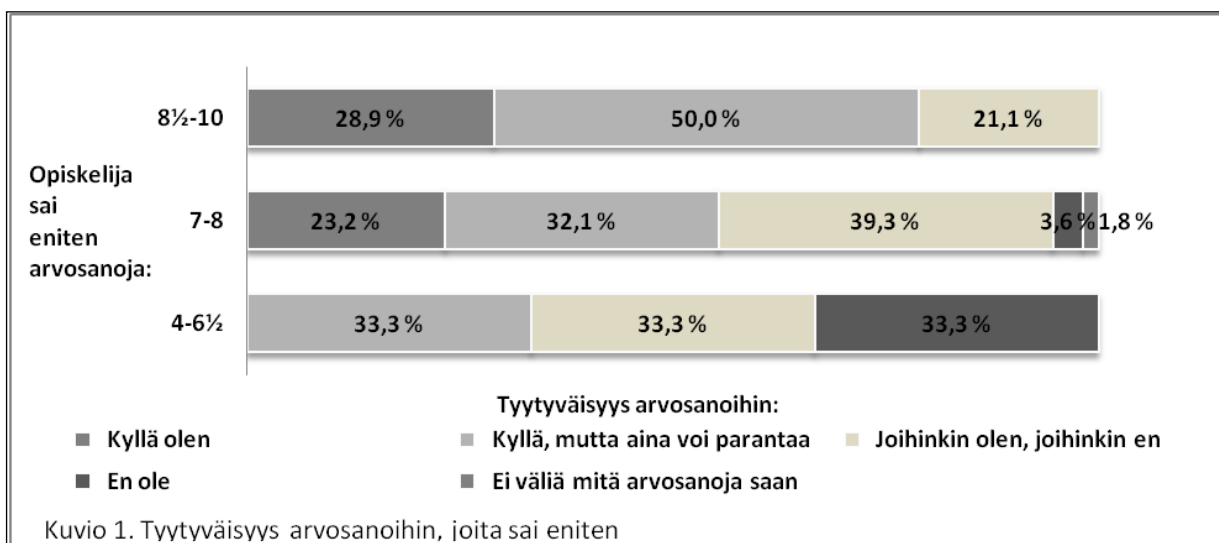
6.1.1 Lukio-opiskelu

Tutkimuksen ensimmäinen alaongelma oli, esiintyykö Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoilla heikkoa koulumenestystä. Tähän hain vastauksia niin konkreettisten mittareiden eli arvosanojen kautta kuin opiskelijan tuntemuksista opiskelun haastavuudesta, mielekkyydestä, työmäärästä, motivaatiosta ja koulumenestyksestä.

Konkreettisia mittareita Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden koulumenestyksestä hain kysymällä heidän kurssien suorittamisesta ja arvosanoista kysymyksillä: *Oletko läpäissyt käymäsi lukion kurssit? Mitä arvosanoja olet saanut lukiossa?* ja *Mitä arvosanoja olet saanut lukiossa eniten?* Lisäksi kysyin myös opiskelijoiden tyytyväisyyttä omiin arvosanoihinsa. Niin arvosanojen kuin kurssien läpäisemisen perusteella Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoista osalla esiintyi heikkoa koulumenestystä. Tästä kertoo se, että tulosten perusteella vastaajista 5,1 prosentilla oli jäänyt muutamia kursseja suorittamatta. Lisäksi 19,4 prosenttia vastaajista oli joutunut uusimaan useita tai muutamia kokeita. Suurin osa (75,5 %) oli kuitenkin suorittanut kaikki kurssit ensimmäisellä yrittämällä.

Heikosta koulumenestyksestä kertoo myös se, että 44,9 prosentilla esiintyi heikkoja arvosanoja (4-6½). Tulosten perusteella Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden koulumenestys on kuitenkin hyvin vaihtelevaa ja mahdollisesti ainekohtaista. Heikkojen arvosanojen lisäksi vastaajista 99 prosenttia oli saanut myös hyviä arvosanoja (7-8) ja 38,8 prosenttia erinomaisia arvosanoja (8½-10). Totuudenmukaisemman vastauksen todennäköisesti antavat tulokset siitä, mitä arvosanoja vastaaja saa eniten. Vain 3 prosenttia vastaajista sai eniten heikkoja arvosanoja (4-6½) ja 57,1 prosenttia hyviä arvosanoja (7-8).

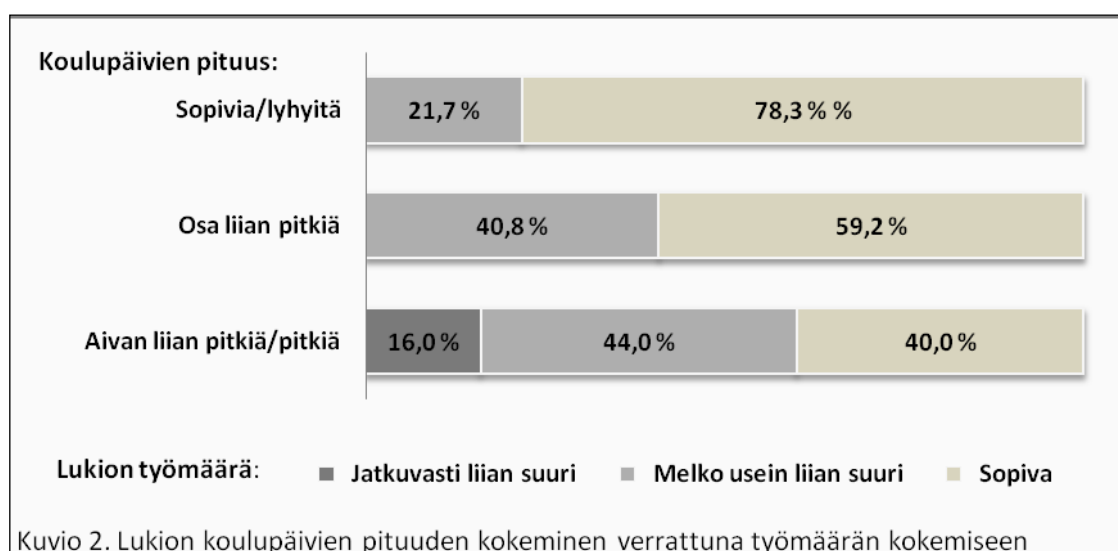
Opiskelijat eivät olleet arvosanoihinsa kovin tyytyväisiä, sillä vain 24,5 prosenttia vastaajista oli täysin tyytyväinen omiin arvosanoihinsa. Mitä parempia arvosanoja vastaajat saivat, sitä tyytyväisempiä he niihin olivat (kuvio 1.). Tyytyväisimpiä arvosanoihinsa olivat ne vastaajat, jotka saivat eniten arvosanoja 8½-10. Eniten tyytymättömiä arvosanoihinsa olivat ne vastaajat, jotka saivat eniten arvosanoja 4-6½.

Lukio-opiskelun vaativuutta, työmäärää ja koulupäivien pituutta kysyin opiskelijoilta kysymyksillä: *Lukio-opiskelu on ollut mielestäsi...?*, *Millaiseksi olet kokenut työmäärän lukiossa?* ja *Ovatko koulupäivät mielestäsi...?*. Kysymyksillä tutkin, kuinka opiskelijat itse kokevat lukio-opiskelun. Nämä tulokset tukevat sitä, että lukio-opiskelu oli suurimmalle osalle hyvin vaihtelevaa, sillä suurin osa (64,3 %) vastasi lukio-opiskelun olevan välillä helppoa ja välillä vaikeaa. Tuloksista kuitenkin huomaa, että lukiossa opiskeleminen tuo haasteita nuorten elämään, sillä jopa 11,2 prosenttia

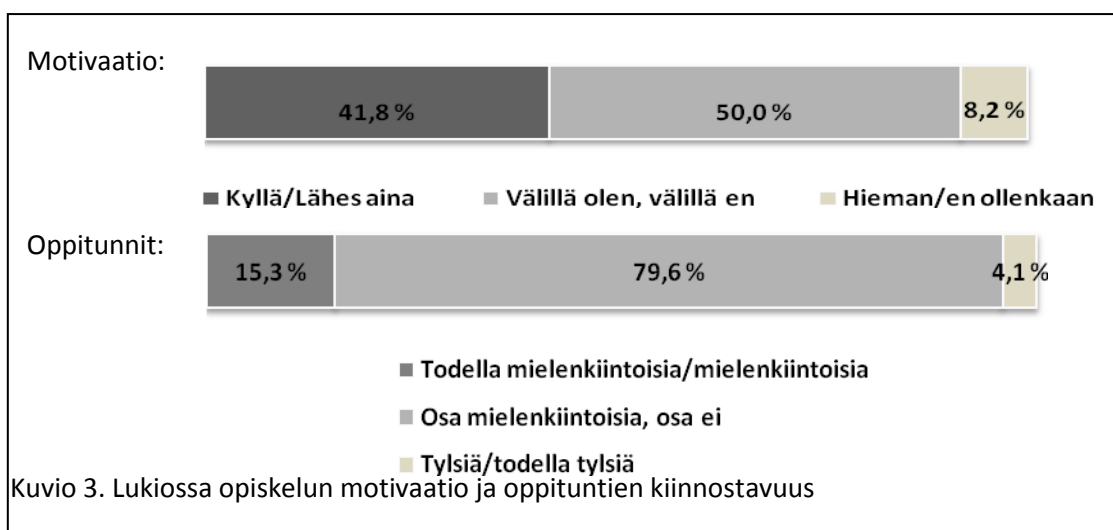
vastasi, että lukio-opiskelu on vaikeaa tai todella vaikeaa. Vain 20,4 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että opiskelu lukiossa on sopivaa ja 4,1 prosentin mielestä lukiossa opiskelu on helppoa.

Tulosten perusteella vastaajat kokivat työmäärän lukiossa suureksi ja koulupäivät pitkiksi. Vaikka vähän yli puolet (59,2 %) vastaajista oli sitä mieltä, että työmäärä on sopiva, muut vastasivat lukion työmäärän olevan jatkuvasti (4,1 %) tai usein (36,7 %) liian suuri. Koulupäivät olivat aivan liian pitkiä tai pitkiä yhteensä 25,5 prosentin mielestä. Puolet (50 %) vastaajista olivat sitä mieltä, että osa koulupäivistä on liian pitkiä. Vain 23,4 prosentin mielestä koulupäivät olivat sopivan pituisia tai lyhyitä. Ristiintaulukoinnilla tulee ilmi, että ne vastaajat, jotka kokivat työmäärän olevan jatkuvasti liian suuri, vastasivat myös koulupäivien olevan aivan liian pitkiä/pitkiä (kuvio 2.). Mitä suuremmaksi vastaajat kokivat lukion työmäärän, sitä pidemmäksi he kokivat myös koulupäivät. Sama ilmeni myös verrattaessa lukion työmäärää lukio-opiskelun haastavuuteen, sillä mitä suuremmaksi vastaajat kokivat lukion työmäärän, sitä haastavammaksi he kokivat myös opiskelun lukiossa. Verrattaessa lukion koulupäivien kokemista pitkinä ja lukio-opiskelun kokemista haastavana, samansuuntaisia tuloksia ei tullut. Vastaavat, jotka kokivat koulupäivät pitkiksi, vastasivat lukio-opiskelun olevan niin helppoa, sopivaa kuin vaikeaa.

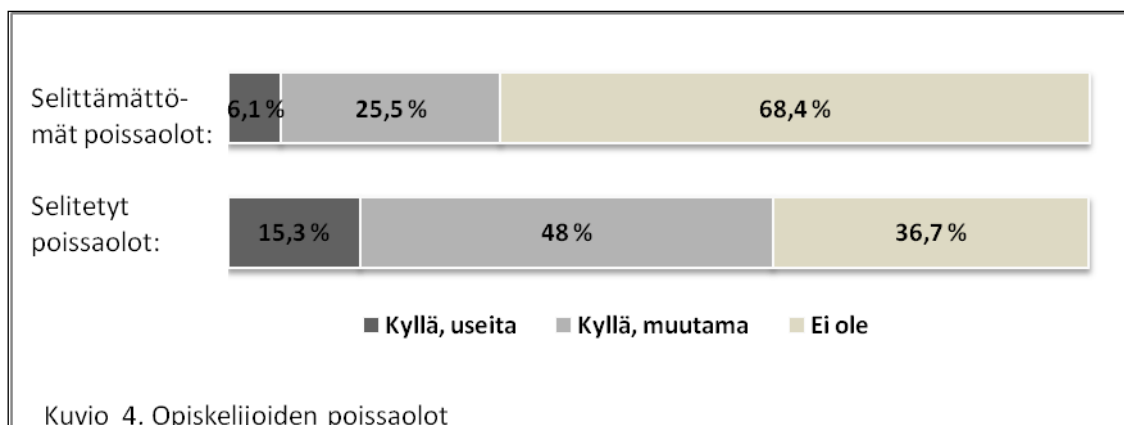

Lukio-opiskelun mielekkyyttä ja oppituntien mielenkiintoisuutta kysyin kysymyksillä: *Oletko motivoitunut lukiossa opiskeluun?* ja *Ovatko lukion oppitunnit mielestäsi...?* Näillä kysymyksillä tutkin viihtyvätkö opiskelijat lukiossa. Koulunkäynnin mielekkyydestä ja motivoituneisuudesta kertovat myös opiskelijoiden poissaolot. Tulosten

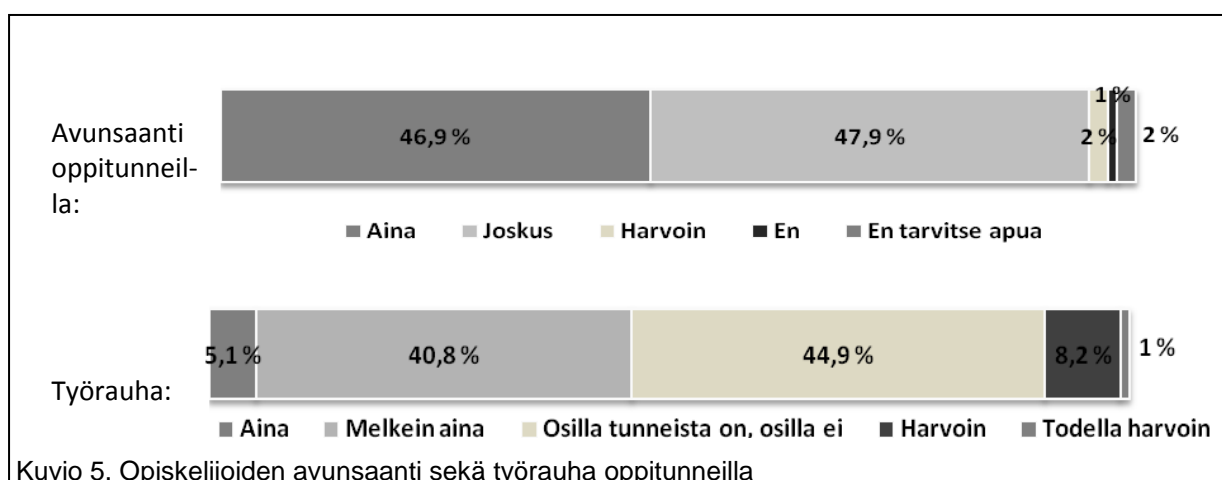
perusteella suurin osa vastaajista oli motivoitunut koulunkäyntiin aina/lähes aina (41,8 %) tai välillä (50 %) (kuvio 3.). Vain 8,2 prosenttia koki olevansa hieman tai ei ollenkaan motivoitunut lukiossa opiskeluun. Samanlaisia tuloksia sain myös kysyttäessä opiskelijoiden mielenkiintoa oppitunteihin. Suurin osa (79,6 %) vastaajista koki osan oppitunneista mielenkiintoisina ja osan ei. Vain 15,3 prosenttia koki oppitunnit todella mielenkiintoisina/mielenkiintoisina ja 4,1 prosentin mielestä tunnit olivat tylsiä/todella tylsiä. Ristiintaulukointi kuitenkin osoittaa, ettei motivaatiotasolla ole mitään selvää yhteyttä siihen, kuinka vastaajat kokevat lukion työmäärän ja opintojen haastavuuden sekä koulupäivien pituuden ja oppituntien mielenkiintoisuuden.

Tulosten mukaan vastaajilla oli runsaasti poissaoloja. Poissaolot jaoin selitettyihin (sairaus, hammaslääkärikäynti ym.) ja selittämättömiin (lintsaus) poissaoloihin. Selitetyjä poissaoloja oli yhteensä 62,2 prosentilla vastaajista (kuvio 4.). Selittämättömiä poissaoloja vastaajilla oli vähemmän, mutta kuitenkin yhteensä 31,6 prosentilla vastaajista. Ristiintaulukointi osoittaa, että nuorilla oli harvemmin molempia poissaoloja. Tämä kuitenkin johtuu luultavasti siitä, että kyselylomakkeessa ei ollut ohjeiden mukaan mahdollisuutta vastata siten, että vastaajalla olisi molempia poissaoloja, joten mahdollisuus virhejakaumaan on suuri. Jos nuorella on molempia poissaoloja, syy on siinä, että nuori vastasi ohjeiden vastaisesti laittamalla rastin kahteen ruutuun. Vastaajilla voi siis olla poissaoloja enemmänkin.

Heikkoon koulumenestykseen voivat vaikuttaa myös koulun ja erityisesti oppituntien ilmapiiri sekä mahdollisuus saada henkilökohtaista ohjausta oppitunneilla. Näihin hain vastausta kysymällä: *Onko oppitunneilla mielestäsi työrauha?, Saatko tunneilla apua, jos sitä tarvitset? ja Jos tarvitset apua tunneilla, keneltä sitä saat?.* Tulosten mukaan työrauhaa oppitunneilla on aina vain 45,9 prosentin mielestä (kuvio 5.). 44,9 prosenttia vastasi, että työrauhaa on vain osilla tunneista ja 9,2 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että työrauhaa on harvoin/todella harvoin. Myöskään avunsaannista oppitunneilla ei ole varmuutta. Vain 46,9 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että apua oppitunneilla saa aina (kuvio 5.). 46,9 prosentin mielestä apua saa joskus, 2 prosentin mielestä harvoin ja 1 prosentin mielestä ei ollenkaan. Kysyttäessä keneltä vastaajat oppitunneilla saavat apua, suurin osa (84,7 %) saa sitä sekä opettajalta että muilta opiskelijoilta. 8,2 prosenttia saa apua vain opettajalta ja 4,1 prosenttia vain muilta opiskelijoilta. Ainoastaan 1 prosentti koki, ettei saa apua ollenkaan.

Lukio-opiskeluun liittyen kartoitin opiskelijoilta myös tietämystä oman vuosikurssilaisensa koulumenestyksestä sekä opintojen keskeyttämisestä. Näitä tutkin kysymyksillä: *Onko lukiossasi sellaisia, joilla menee huonosti koulussa? ja Ovatko lukion*

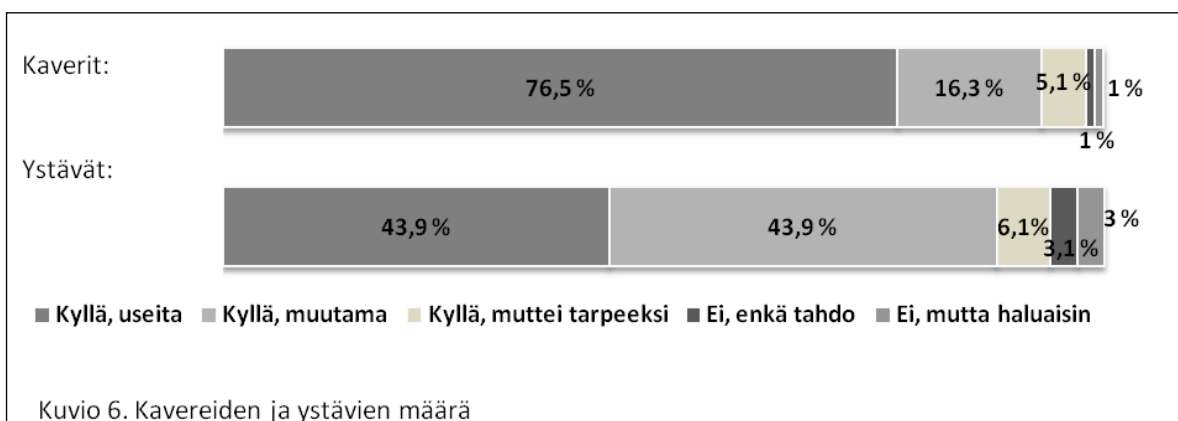
ensimmäisen vuoden opiskelijat keskeyttäneet lukion? Ensimmäisellä kysymyksellä hain luotettavuutta tutkimukselle, sillä oletan opiskelijoiden tietävän jotain muiden kurssilaisten koulumenestyksestä ja jälkimmäisellä kysymyksellä hain tietoa siitä, onko Joensuun Normaalikoulun lukiossa opintonsa keskeyttäneitä ensimmäisen vuoden opiskelijoita. Tulosten mukaan suurin osa (82,7 %) tiesi yhden tai useamman henkilön, jolla menee huonosti koulussa. Tulos on kuitenkin hieman arveluttava, sillä jokaisen määrittelee itse mitä ”huonosti” tarkoittaa ja se voi tarkoittaa jokaiselle eri asiaa riippuen esimerkiksi omasta koulumenestyksestään. Kysyttäessä lukion keskeyttäneitä, 63,3 prosenttia vastasi tietävänsä yhden tai useamman keskeyttäneen ensimmäisen vuoden opiskelijan. Vaikkei tämä tulos kerrokaan kuinka monta lukion keskeyttänyttä ensimmäisen vuoden opiskelijaa on, tuloksena on kuitenkin se, että Joensuun Normaalikoulussa on ensimmäisen vuoden opiskelijoita, jotka ovat keskeyttäneet lukio-opintonsa ensimmäisen vuoden aikana.

6.1.2 Sosiaaliset suhteet

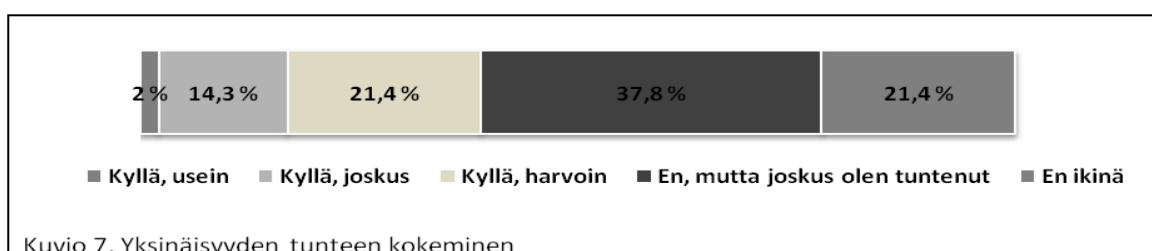
Tutkimuksen toisena alaongelmana oli tutkia millaiset sosiaaliset suhteet Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoilla on. Sosiaalisista suhteista tutkin sekä niiden määrää että laatua. Kysyin nuorilta heidän kavereistaan, ystäväistään ja luottamuksellisista henkilöistä sekä yksinäisyyden tunteen kokemisesta. Lisäksi kysyin koulukiusaamisen esiintymisestä lukiossa ja nuoren huolesta vuosikurssilaistensa sosiaalisista suhteista.

Sosiaalisten suhteiden määrää määrittelivät kysymykset: *Onko sinulla kavereita?, Entä ystäviä?, Missä olet kavereihisi/ystäviisi tutustunut? ja Onko sinulla luottamuksellista henkilöä, jolle puhua henkilökohtaisista asioistasi?* Sosiaalisten suhteiden laatua määrittelivät taas edellisissä kysymyksissä olevat vaihtoehdot kuten *kyllä, muttei tarpeeksi* sekä kysymys *Tunnetko itsesi yksinäiseksi?* Tulokset osoittavat, että vaikka suurimmalla osalla (92,9 %) vastanneista kavereita oli useita ja riittävästi, lukiossa oli myös muutama opiskelija, joilla kavereita ei ollut tai niitä haluttaisiin useampia (kuvio 6.). 5,1 prosentilla kavereita oli, muttei tarpeeksi ja 1 prosentilla kavereita ei ollut ja niitä haluttaisiin. Ystäväksi luokiteltavia henkilöitä vastaajilla oli vähemmän. 87,8 prosentilla ystäviä oli useita tai muutama ja niitä oli riittävästi. 6,1 prosenttia vastasi, että ystäviä on, mutta haluaisi niitä enemmän ja 3,1 prosentilla

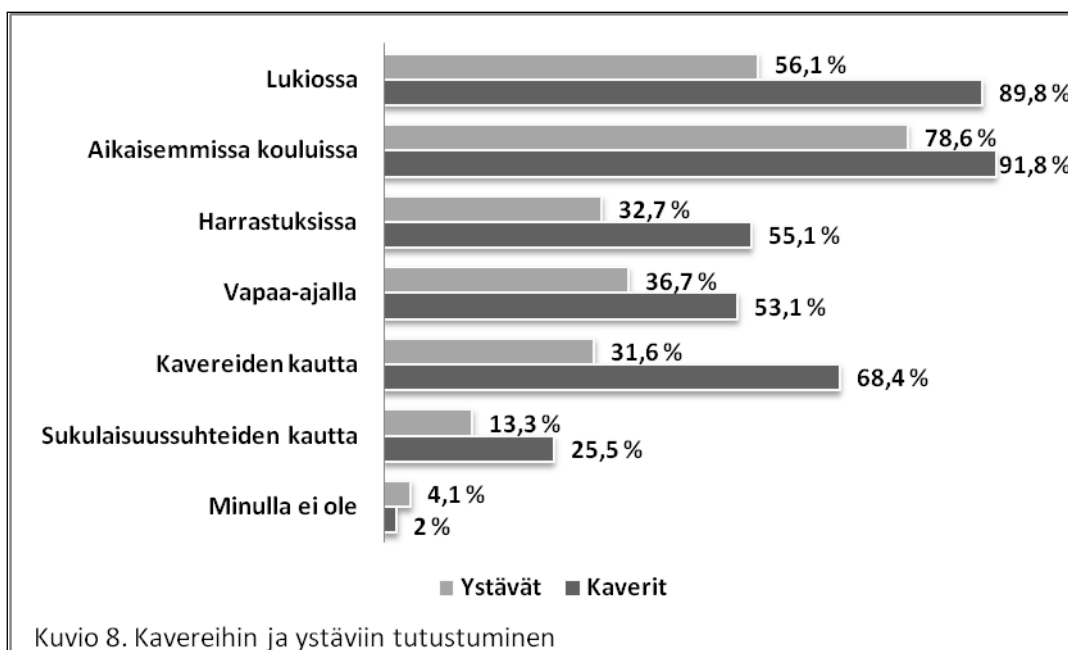
ystäviä ei ollut ollenkaan ja niitä haluttaisiin. Kysymyksiin en määritellyt mitä eroa kaverilla ja ystävällä on, vaan annoin nuorten määritellä tämän itse.

Kysyttäessä yksinäisyyden tuntemuksen kokemisesta en määritellyt mitä yksinäisyys on, sillä yksinäisyys on subjektiivinen kokemus ja jokainen määrittelee itse, milloin tuntee itsensä yksinäiseksi. Tuloksista voi päätellä, että yksinäisyys on asia, mistä Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden keskuudessa tulee olla huolissaan, sillä jopa yhteensä 38,5 prosenttia vastaajista koki itsensä yksinäiseksi usein (2 %), joskus (14,3 %) tai harvoin (21,4 %) (kuvio 7.). Lisäksi 37,8 prosenttia vastaajista oli tuntenut itsensä yksinäiseksi joskus, vaikkei yksinäisyyden tunnetta esiinnykään enää. Tulokset osoittivat myös 6,1 prosentin vastaajista olevan ilman luottamuksellista henkilöä. Erityisesti kavereus- ja ystävyysuhteiden laatua määrittelee se, tuntevatko vastaajat olonsa yksinäiseksi vaikka heillä on ystäviä. Ristiintaulukointi osoittaa, että mitä enemmän kavereita/ystäviä vastaajilla oli, sitä vähemmän he tunsivat olonsa yksinäiseksi.

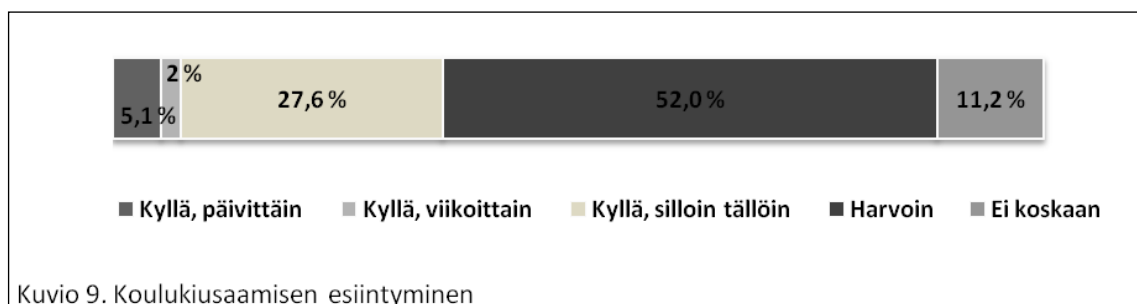

Tulokset osoittavat, kuinka merkittävä kouluympäristö nuorille vertaissuhteiden luomisessa on. Jopa 89,8 prosenttia on löytänyt kavereita lukiosta ja 91,8 prosenttia aikaisemmista kouluista (kuvio 8.). Suurin osa vastaajista oli tutustunut myös ystäviinsä aikaisemmissa kouluissa (78,6 %) ja lukiossa (56,1 %).

Kartoitin myös, voivatko nuoret tukeutua koulun opettajiin omista asioissaan kysymällä: *Kerrotko opettajalle/opettajille asioistasi?* Tulokset kertovat, etteivät opettajat ole vastaajille niitä henkilöitä, jolle vastaajat kertovat etenkin omista henkilökohtaisista asioistaan. Vajaa puolet vastaajista (49 %) kertovat opettajille vain kouluun liittyviä asioita ja jopa 43,9 prosenttia vastaajista eivät kerro opettajille omista asioistaan mitään. Vain 4,1 prosenttia vastaajista kertoi opettajille henkilökohtaisista asioista ja 2 prosenttia kertoi opettajille sekä henkilökohtaisista että kouluun liittyvistä asioistaan.

Huonoista sosiaalisista suhteista ja huonosta kouluviihtyvyydestä kertoo myös koulukiusaaminen, minkä esiintymistä lukiossa tutkin. Kysyin opiskelijoilta *Esiintyykö mielestäsi lukiossa koulukiusaamista?* ja *Onko sinua kiusattu/kiusataanko sinua lukiossa?* En määritellyt kysymykseen, millaista koulukiusaaminen on, sillä mielestäni kaikki koulukiusaamisen muodot ovat huolestuttavia. Tuloksista voi todeta, että koulukiusaamista esiintyy Joensuun Normaalikoulun lukiossa. Yhteensä 35,4 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että kiusaamista esiintyy koulussa päivittäin (5,1 %), viikoittain (2 %) tai silloin tällöin (27,6 %) (kuvio 9.). Kuitenkin vain 1 prosentti vastasi, että häntä kiusataan lukiossa (kiusaaminen alkanut lukiossa). 16,3 prosenttia oli kiusattu aikaisemmin, mutta lukioon tultaessa kiusaaminen oli loppunut ja muita vastaajia ei kiusattu lukiossa eikä ole kiusattu aikaisemminkaan. Kyselyssä olisi voinut kysyä myös kiusaako opiskelija muita.

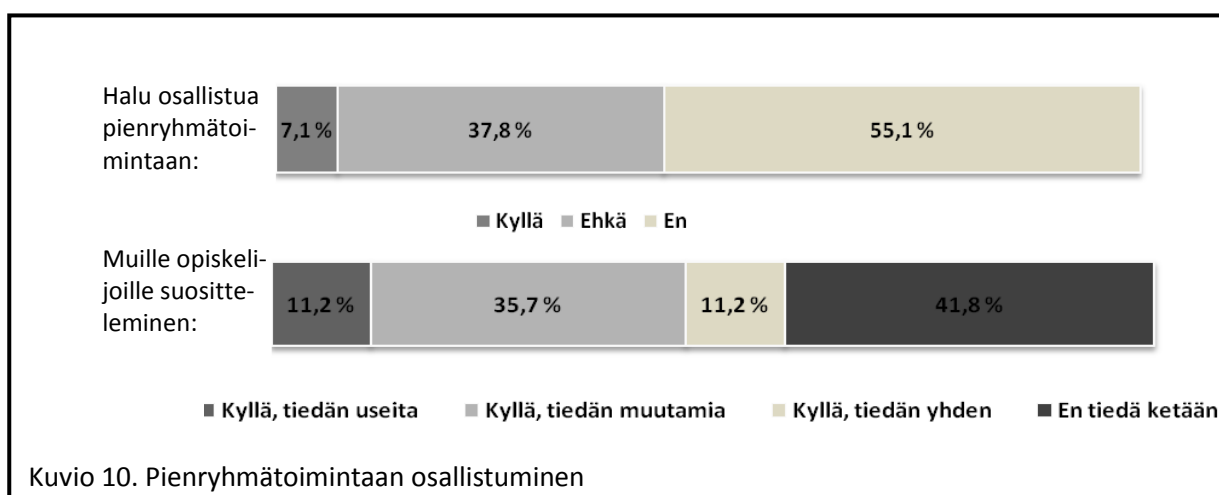

Kuvio 9. Koulukiusaamisen esiintyminen

Muiden lukiolaisten sosiaalisista suhteista ja opiskelijoiden huolesta muista opiskelijoista kysyin kysymyksillä: *Onko lukiossa opiskelijoita, joilla ei ole kavereita/ystäviä?* ja *Oletko huolissasi jonkun ensimmäisen vuoden opiskelijan hyvinvoinnista?* Tulosten mukaan yhteensä 68 prosenttia vastaajista tiesi yhden tai useamman, jolla ei ole kavereita/ystäviä. Kuitenkin vain yhteensä 34 prosenttia oli huolissaan yhdestä tai useammasta vuosikurssilaisestaan.

6.1.3 Pienryhmätoiminta

Kolmas tutkimukseni alaongelmista oli tutkia opiskelijoiden mielipidettä pienryhmätoiminnasta. Tutkimukseni opiskelijoille keskittyi enemmän kartoittamaan nuorten syrjäytymisen riskiä, mutta kysyin myös heidän mielipidettään halukkuudesta osallistua itse kyseiseen pienryhmätoimintaan kysymyksillä: *Haluaisitko itse osallistua opiskelua tukevaan pienryhmätoimintaan?*, *Onko lukiossa opiskelijoita, jotka hyötyisivät pienryhmätoiminnasta?* ja *Milloin kyseinen pienryhmätoiminta olisi hyvä järjestää?* Vastaajista vain 7,1 prosenttia halusi itse osallistua pienryhmätoimintaan (kuvio 10.). 37,8 prosenttia taas halusi ehkä osallistua pienryhmätoimintaan. Kuitenkin 58,2 prosenttia voi suositella pienryhmätoimintaa yhdelle (11,2 %), muutamalle (35,7 %) tai usealle (11,2 %) vuosikurssilaisistaan. Suurimman osan (72,4 %) mielestä tällainen pienryhmätoiminta oli paras järjestää koulupäivän aikana.

Kuvio 10. Pienryhmätoimintaan osallistuminen

6.2 Johtopäätökset

Tutkimukseni tavoitteena oli kartoittaa Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoilla syrjäytymiseen mahdollisesti johtavien riskitekijöiden ilmenemistä. Kuten aikaisemmin mainitsimme, nuoria yleisesti koskevia riskitekijöitä ovat muun muassa heikko koulumenestys, koulupinnaus tai epämääräiset poissaolot, käyttäytymisongelmat, alhainen koulutusmotivaatio, koulupudokkuus, koulutuksen keskeyttäminen sekä syrjäytyminen työmarkkinoilta ennen kuin nuori on päässytkään sinne (Karppinen, Savioja 2007; Kuure 2001; Ylänen 1997).

Tutkimuksessa tuotettu tieto on tilaajan eli Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n Minä Olen Tärkeä -projektin näkökulmasta tarpeellista heidän toimintansa kehittämiseen nuorten tarpeita vastaavaksi. Tuloksista ilmenee, että Joensuun Normaalikoulun lukiossa on ensimmäisen vuoden opiskelijoita, joilla on heikkoa koulumenestystä ja riittämättömät sosiaaliset suhteet. Tutkimuksessa nousi esille erityisesti nuorten kokema lukion suuri työmäärä ja opintojen haasteellisuus, opiskelua häiritsevä oppimisympäristö, puutteellinen avunsaanti opettajilta, kaveruus- ja ystävyys-suhteiden puute sekä yksinäisyyden tunteen kokeminen, joita seuraavissa osioissa tarkemmin tarkastelen.

6.2.1 Vaativa lukio-opiskelu

Tutkimukseni tulokset osoittavat, että lukio-opiskelu on osalla nuorista haastavaa ja muutamille jopa vaikeaa, minkä vuoksi on tarpeen vahvistaa näiden nuorten oppimismahdollisuuksia. Lommin ym. (2011, 47) mukaan oppimismahdollisuuksien vahvistaminen edellyttää sekä fyysisen työympäristön että työilmapiirin kehittämistä yhteisöllisyyttä ja nuorten vaikutusmahdollisuuksia lisäävään suuntaan. Nuorille tulee tarjota myös riittävästi ohjausta ja tukea opiskeluun liittyvissä ongelmissa sekä oman elämän hallinnassa. (mt.).

Yksi keskeinen nuoren hyvinvointiin ja opiskelun sujumiseen vaikuttava tekijä Lommin ym. (2011, 41) mukaan on kokemus omien voimien ja kykyjen riittämisestä. Ne opiskelijat, jotka kokevat opiskelun vaikeana, eivät saa onnistumisen kokemusta omien voimavarojen ja kykyjen riittävydestä. Ahon ja Laineen (2004, 29–30) mukaan noin 25 prosentilla nuorista on keskitasoa heikompi itsetunto ja erittäin

heikko se on muutamalla prosentilla. Suomalaisilla itsetunto ja sitä kautta myös koko ihmisarvo todennäköisesti määräytyy ensisijaisesti kognitiivisten suoritusten perusteella. (mt.). Tämän vuoksi itsetunnon ja koulumenestyksen välillä on erittäin voimakas yhteys. Voidaan jopa väittää, että itsetunto on koulumenestyksen yksi tärkeimmistä selittäjistä. Luottamus itseän ja käsitys siitä, miten hyvä on ja mitä kykenee oppimaan, selittävät koulumenestyksestä suuremman osan kuin esimerkiksi älykyys. (Keltikangas-Järvinen 2004, 40.) Toisin sanoen, jos opiskelu tuntuu vaikealta ja haastavalta, myös itsetunto laskee ja käsitys omista kyvyistä heikkenee. Tämän vuoksi nuorten on tärkeää saada onnistumisen ja hyväksytyksi tuleminen tunteita, mikä mahdollistaa myös muutoksia sosiaalisessa minässä (Muhonen ym. 2009, 26). Yksi keskeinen asia nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi onkin nuorten opiskelutaitojen vahvistaminen ja opiskeluun liittyvissä vaikeuksissa auttaminen (Lommi ym. 2011, 47). Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoilla opiskeluun liittyvät vaikeudet näkyivät alhaisina arvosanoina, kurssien läpäisemättömyydessä sekä tyytymättömyytenä omiin arvosanoihinsa. Heikko koulumenestys oli tulosten mukaan kuitenkin hyvin ainekohtaista.

Kuten opiskeluun liittyvät muut vaikeudet, Lommin ym. (2011, 47) mukaan myös liian suuret vaatimukset ja liialliseksi koettu työmäärä heikentävät tunnetta omien kykyjen riittämättömyydestä. Lisäksi ne heikentävät opiskelumotivaatiota ja aiheuttavat nuorille usein stressiä ja jopa psykosomaattista oireilua (mt.). Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijat kokivatkin työmäärän lukiossa suureksi ja koulupäivät hyvin pitkiksi. Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös valtakunnallisissa kouluterveyskyselyissä, joiden mukaan vuonna 2010 12 prosenttia lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoista tunsivat hukkuvansa koulutyöhön lähes päivittäin ja jopa 37 prosenttia muutamana päivänä viikossa (Kouluterveyskysely 2010).

Kuten koulumenestyksessä, myös Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden opiskelumotivaatiossa näkyy ainekohtaisuus. Niin motivaatiota kuin mielenkiintoa oppitunteihin esiintyi suurimmalla osalla vastaajista välillä, välillä ei. Vain 3,1 prosenttia vastaajista ei ollut yhtään motivoitunut koulunkäyntiin. Keltikangas-Järvisen ja Alatuvan (2007, 38) mukaan motivaatio on itsetunnon ohella koulumenestyksen yksi tärkeimmistä selittäjistä. Se selittää yli 30 prosenttia koulumenestyksestä, ja tasaisesti yhtä paljon kaikkien oppiaineiden arvosanoista (mt.). Ristiintaulukointi kuitenkin osoitti, ettei motivaatiolla ollut mitään selvää yhteyttä

mihinkään toiseen tekijään. Tulokset etenevät kuitenkin muuten hyvin lineaarisesti. Mitä heikompia arvosanoja opiskelijat saivat sitä haastavammaksi ja raskaammaksi he lukio-opiskelun kokivat. Sama ilmeni myös muun muassa verrattaessa lukion työmäärän kokemista suuren koulupäivien kokemiseen pitkiksi tai lukio-opiskelun kokemiseen haasteelliseksi. Kuitenkaan mistään tuloksista ei voi päätellä mikä tekijöistä on selittävä. Heikot arvosanat voivat johtaa motivaation laskuun ja opiskelun raskaaksi kokemiseen tai heikko motivaatio ja pitkät koulupäivät voivat johtaa heikkoihin arvosanoihin. Toisaalta selittävä tekijä ei välttämättä ole mikään näistä.

Koulunkäynnin ongelmista kertovat myös opiskelijoiden poissaolot, joita Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoilla oli runsaasti. Selitetyjä poissaoloja oli yhteensä 62,2 prosentilla vastaajista ja selittämättömiä poissaoloja 31,6 prosentilla vastaajista. Saatuja tuloksia poissaolojen paljoudesta tukee vuonna 2010 tehty kouluterveyskysely, jonka mukaan lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoista 13 prosenttia ovat olleet poissa koulusta viimeisen 30 päivän aikana sairauden takia yli 3 päivää ja 8 prosenttia lintsauksen takia. Poissaolot eivät menneet lineaarisesti muiden vastausten kanssa. Esimerkiksi myös niillä vastaajilla, jotka saivat erinomaisia arvosanoja lukiossa, oli useita selittämättömiä poissaoloja. Kuitenkin muutamat ääripäät olivat samaa: 66,7 prosentilla niistä, jotka eivät olleet motivoituneita koulunkäyntiin oli useita poissaoloja kuten myös 100 prosentilla niistä, jotka vastasivat lukio-opiskelun olevan vaikeaa. Onkin vaikea kertoa luotettavia johtopäätöksiä tulosten perusteella mistä nämä runsaat poissaolot johtuvat, sillä syitä on varmasti monia.

Yksi opiskelukykyä tukeva tekijä on terveellinen opiskeluympäristö (Lommi ym. 2011, 41), millä opiskeluterveydenhuollon oppaassa (2006) tarkoitetaan fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista oppimisympäristöä. Fyysinen opiskeluympäristö koostuu erilaisista oppimisympäristöistä ja fyysisistä opiskeluolosuhteista, opintojen järjestämisestä sekä opetusvälineistä. Psyykkinen ja sosiaalinen ympäristö sisältää kouluhenkilöstön ja nuorten välisen ja keskinäisen vuorovaikutuksen sekä opiskeluilmapiiirin. (mt.). Pollari ja Korppinen (2010, 186) viittaavat teoksessaan lasten ja nuorten psyykkistä pahoinvointia tutkineeseen Anna-Liisa Lämsään, joka korostaa, että oppimisympäristöjä kehiteltäessä on pyrittävä luomaan sellainen ilmapiiri, jossa jokainen nuori tuntee itsensä tervetulleeksi, hyväksytyksi ja arvostetuksi ja oman työskentelynsä merkittäväksi. Nuorta on tuettava niin, että hän uskaltaa olla oma itsensä ja näyttää ilon ja

onnistumisen sekä pettymyksen, surun ja epäonnistumisen tunteet. (mt.) Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden opintoja häiritseviä tekijöitä olivat muun muassa huono työrauha ja henkilökohtaisen ohjauksen heikko saanti oppitunneilla. 9,2 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että työrauhaa oppitunneilla on harvoin/todella harvoin ja 44,9 prosentin mielestä työrauhaa on vain osilla tunneista. Opiskelijoiden mielestä myös avunsaanti oppitunneilla oli puutteellista, sillä vain vähän alle puolet (46,9 %) vastaajista olivat sitä mieltä, että apua oppitunneilla saa aina. Suurin osa vastaajista saa apua kuitenkin sekä opettajilta että muilta opiskelijoilta, mikä kertoo osalla toimivista vertaissuhteista, mutta samalla myös siitä, ettei opettajilla riitä aikaa kaikille opiskelijoille.

6.2.2 Puuttuvat sosiaaliset suhteet

Nuoren hyvinvointiin ja opiskelun sujumiseen vaikuttavat keskeisesti myös kokemus sosiaalisesta tuesta sekä nuorten omat voimavarat (Lommi ym. 2011, 41). Opiskeluterveydenhuollon oppaassa (2006) nuoren omilla voimavaroilla tarkoitetaan hänen persoonallisuuttaan, itsetuntemustaan, elämäntilannettaan, perhe- ja ystävyys-suhteita, terveydentilaansa sekä terveyteen vaikuttavia käyttäytymistottumuksia. Myös vertaistuella on huomattava merkitys opintojen sujumiseen. (mt.) Vertaissuhteilla on tärkeä merkitys myös yksilön psyykkiselle, fyysiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille. Koulun opiskelijat muodostavat nuorelle lähimmän sidosryhmän, johon suurin osa hänen vertaissuhteistaan keskittyy useiden vuosien ajaksi, joten näillä vertaissuhteilla on erityisen tärkeä merkitys lapsen ja nuoren kehitykselle ja hyvinvoinnille. (Pörhölä 2008, 95.) Tämä näkyi myös Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden keskuudessa, sillä suurin osa oli tutustunut kavereihinsa ja ystäviinsä joko lukiossa tai aikaisemmissa kouluissa.

Lukiossa, kuten myös muissakin kouluissa opiskelijat ohjataan vertaissuhteisiinsa ulkoapäin, joten he eivät pääse valitsemaan vuorovaikutuskumppaneitaan ja hyvinkin erilaiset yksilöt päätyvät yhteen vuosikausiksi. Tämän vuoksi kaikki opiskelijan vertaissuhteet eivät muodostu palkitseviksi ja häntä tukeviksi, vaan ne kehittyvät keskenään erilaisiksi (Pörhölä 2008, 95). Pörhölä (2008, 95) luokittelee vertaissuhteet viidentyyppisiksi niiden palkitsevuuden mukaan, joista kaksi nuorta palkitsevinta ja tukevinta suhdetta ovat ystävyys- ja kaverisuhteet. Kolmantena tulevat neutraalit suhteet ja neljäntenä vihollisuhteet. Tuhoisimpia nuorille ovat hyväksikäyttävät

vertaissuhteet, joista kerron enemmän seuraavassa osiossa. (mt.) Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoilla näitä palkitsevia ja tukevia suhteita ei ollut kaikilla. 5,1 prosenttia vastasi kavereita olevan, muttei riittävästi. Ystävissä vastaava prosentti oli 6,1. Kavereita ei taas ollenkaan ollut 1 prosentilla ja ystäviä 3,1 prosentilla ja niitä haluttaisiin. Yleistä on, että ystäviä nuorilla oli vähemmän kuin kavereita, mikä on tullut ilmi myös esimerkiksi kouluterveyskyselyissä. Pörhölän (2008, 95) mukaan vertaissuhteissa lapsi ja nuori rakentaa käsitystä itsestään suhteessa toisiin. Vertaissuhteissa omaksutaan asenteita, arvoja ja normeja, harjoitellaan vuorovaikutustaitoja, saadaan palautetta omasta käyttäytymisestä ja kehitytään kognitiivisesti. (mt.) Nämä asiat jäävät puuttumaan nuorelta, jolla vertaissuhteita ei ole ja se voi näin ollen haitata nuoren psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia.

Ystävien ja kavereiden merkitys nuorille selkeästi kasvaa, sillä niitä tavataan useammin ja myös syrjäytymiseen johtavissa keskusteluissa nuoret ovat nostaneet ystävien/kavereiden puutteen yhä tärkeämmäksi syyksi syrjäytymiseen (esim. Nuorisobarometri 2006). Yksinäiseltä nuorelta jää puuttumaan myös toveriryhmä, jonka turvin hänen olisi helpompi itsenäistyä. (Jarasto, Sinervo 1999, 93–95.) Yksinäisyys onkin asia, mistä myös Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden keskuudessa tulee olla huolissaan. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että yksinäisyyden kokemista nuorten keskuudessa esiintyy, vaikkakin vain 2 prosenttia vastasi tuntevansa olonsa yksinäiseksi usein. Lisäksi 14,3 prosenttia koki itsensä yksinäiseksi joskus ja 21,4 prosenttia harvoin. 37,8 prosenttia vastaajista oli myös tuntenut itsensä yksinäiseksi aikaisemmin, vaikkei yksinäisyyden tunnetta esiinnykään enää. Jaraston ja Sinervon (1999, 93–95) mukaan yksinäisyys kuuluu nuoruusiän vaikeimpiin kokemuksiin. Jatkuva yksin jääminen voi olla läheisen ihmisen puutetta, kavereiden puutetta, oman ryhmän puutetta tai näitä kaikkia. (mt.) Myös nuorten itsensä näkökulmasta yksinäisyys on usein määritelty vertaissosiaalisuuden puutteeksi ja kenties raskaimmaksi syrjään joutumisen muodoksi ja kokemukseksi (Harinen 2008, 84).

Huolestuttavaa on myös, että 6,1 prosenttia vastaajista sanoi olevansa ilman luottamuksellista henkilöä, jolle kertoa omista asioistaan. Yleistä tuloksissa oli, etteivät nuoret kerro opettajille omista henkilökohtaisista asioistaan, vaan useille opettajan ja opiskelijan välinen suhde pohjautui kouluasioista keskustelemiseen.

Kuitenkin jopa 43,9 prosenttia vastasi, ettei kerro opettajille omista asioistaan mitään, edes kouluun liittyvissä asioissa. Tuloksista voi päätellä opettajien olevan vieraita nuorille. Myös jo aikaisemmin mainitussa Kyösti Hämäläisen ja Ari Kukan (1997, 225–228) selvityksessä tulee ilmi, että luokattomassa lukiossa opiskelijat pitivät negatiivisena opettajien vaihtumisen kurssista toiseen samassa oppiaineessa. Nähtävästi opiskelijat eivät ehdi tutustua opettajiin tarpeeksi, että luottamussuhde ehtii syntyä. Myös Häivälän (2009, 49) tutkimuksen mukaan opettajien mielestä heidän opiskelijatuntemuksensa jää pinnalliseksi.

6.2.3 Negatiiviset sosiaaliset suhteet

Opetusministeriön tekemän selvityksen mukaan koulukiusaamista esiintyy Suomessa kaikissa koulumuodoissa. Oppilaista noin 15 prosenttia joutuu tekemisiin koulukiusaamisen kanssa – joko tekijöinä tai uhreina. (Pääskysaari 2002, 149–150.) Pörhölän (2008, 95) luokittelemista viidestä vertaissuhdetyypistä tuhoisimpia ovat hyväksikäyttävät suhteet, joille on ominaista yksipuolinen kiusaaminen, loukkaaminen, alistaminen ja syrjiminä ilman, että toinen osapuoli pystyy vaikuttamaan saamaansa kohteluun. Koulukiusaaminen vahingoittaa lapsen ja nuoren vertaissuhteita ja suhtautumista vertaisiinsa muodostaen vakavan riskin heidän psykososiaaliselle hyvinvoinnilleen. Vertaissuhteissa kouluaihana koetut ongelmat voivat vaikeuttaa nuoren kiinnittymistä vertaisryhmiin sekä heikentää hänen opiskelutaitojaan ja -motivaatiotaan. Siten niillä voi olla kauaskantoisia vaikutuksia yksilön opiskelu- ja työuralle, ja ne voivat johtaa jopa sosiaaliseen ja yhteiskunnalliseen syrjäytymiseen myöhemmin elämässä. (mt.) Myös toisia kiusanneet oppilaat kärsivät vertaissuhdeongelmista, joskin huomattavasti kiusattuja vähemmän. (mt., 99.)

Tulosten mukaan myös Joensuun Normaalikoulun lukiossa esiintyy koulukiusaamista. Jopa 35,4 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että lukiossa koulukiusaamista esiintyy. Kuitenkin vain 1 prosentti vastasi, että häntä kiusataan lukiossa (kiusaaminen alkanut lukiossa). Tutkimustulosta kuitenkin näkisin tukevan kouluterveyskyselyn, jonka mukaan vuonna 2010 koulukiusatuksi joutui viikoittain prosentti lukiolaisista (Kouluterveyskysely 2010). Tuloksiin vaikuttavat todennäköisesti se, minkä kukakin kokee kiusaamiseksi ja se, onko lukiossa kiusattuna tämä 1 prosentti ja nämä 35,4 prosenttia, jotka vastasivat kiusaamista esiintyvän, puhuvat tästä prosentista. Kyselyssä olisi voinut kysyä vielä kiusaavatko lukion ensimmäisen

vuoden opiskelijat itse, mikä olisi avannut koulukiusaamistilannetta Joensuun Normaalikoulun lukiolla enemmän. Myöskään kiusaamisen muodot eivät tulleet tutkimuksessa esille. Pörhölän (2008, 99) mukaan tutkimuskirjallisuudessa erotetaan yleensä toisistaan suoran ja epäsuoran kiusaamisen muodot. Suoralla kiusaamisella tarkoitetaan uhrin fyysistä (kuten lyöminen ja potkiminen) ja verbaalista (kuten nimitely, uhkailu) satuttamista ja epäsuoralla kiusaamisella kohteen satuttamista kiertoteitse esimerkiksi vahingoittamalla hänen vuorovaikutussuhteitaan tai sulkemalla pois joukosta (mt.). Uutena kiusaamismuotona on e-kiusaaminen, jota kutsutaan myös ”saippaukseksi” eli sähköiseksi kiusaamiseksi. (Alho, Jaskari 2009).

Näihin huonoihin sosiaalisiin suhteisiin on hyvä puuttua myös Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n Minä Olen Tärkeä -projektin järjestämällä pienryhmätoiminnalla. Pörhölän (2008, 96) mukaan kiusaamisella sekä kiusattuun että kiusaajaan voi olla kohtalokkaita vaikutuksia yksilön terveyteen, henkiseen hyvinvointiin ja sosiaalisiin suhteisiin, ja ne voivat vaikuttaa pitkälle elämään. Toisaalta päätyminen näihin rooleihin voi myös heijastella yksilön kokemaa pahoinvointia ja ihmissuhdeongelmia. Pörhölän tutkimuksen mukaan kiusatut oppilaat näyttävät kärsivän voimakkaista henkisen hyvinvoinnin ja mielialan ongelmista (kuten *masentuneisuus*) ja fyysiseen terveyteen liittyvistä ongelmista *psykosomaattisina stressioireina (kuten yleisenä sairasteluna ja nukkumisvaikeuksina)*. Lisäksi heille on ominaista *koulumotivaation menettäminen ja kouluun menon välttely*. (mt.) Tämä ei kuitenkaan näkynyt tutkimukseni tuloksissa. Kiusatut opiskelijat (kiusataan lukiossa/on kiusattu aikaisemmin) olivat täysin motivoituneita lukio-opiskeluun, eikä poissaolojakaan ollut. Kiusaaminen heijastui tuloksissa mahdollisesti siinä, ettei kiusatuilla ollut ystäviä ja niitä haluttaisiin sekä siinä, että lukio-opiskelu koettiin vaikeaksi. Tuloksista ei kuitenkaan voi suoraan päätellä, johtuvatko nämä asiat juuri koulukiusaamisesta.

Tulosten perusteella suurin osa lukion opiskelijoista tietää vuosikurssiltaan opiskelijoita, joilla on heikko koulumenestys ja, joilla ei ole kavereita/ystäviä. Tuloksien todennukaisuutta ei voi kuitenkaan tietää, sillä kyseessä on vastaajien omakohtainen mielipide asiasta. On mahdollista, että nuori on vain leimattu yksinäiseksi, sillä hän kulkee koulussa yksin. Todellisuudessa nuorella saattaa olla useita kavereita lukion ulkopuolelta ja ehkei nuori edes itse halua kavereita/ystäviä. Kuitenkin vain kolmasosa oli huolissaan yhdestä tai useammasta vuosikurssilaisestaan, mikä on huolestuttavaa. Kuten alussa mainitsimme (3.3.3), livosen (2000, 10) mukaan

opiskelijat kokivat luokattoman lukion huonona puolena myös luokkahengen ja yhteenkuuluvuuden syntymättömyyden. Pohdinkin onko tämä nyt sitä yhteisöllisyyden puuttumista. Aikaisemmin nostimme esille myös sen, luokattomassa lukiossa opettaja-opiskelijasuhteen syntymisen lisäksi myös vertaissuhteiden rakentuminen on hankalampaa pysymättömän luokan takia. On siis mahdollista, etteivät nuoret ole päässeet tutustumaan nuoriin, joilla näitä ongelmia ilmenee. Tällöin kuitenkin ongelmien mainitseminen on vain leimaamista, jos todellisuutta ei tiedetä.

7 OPETTAJILLE TEHDYN TUTKIMUKSEN KUVAUS

- *Minna Saastamoinen*

Tässä luvussa kuvaan Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäistä vuosikurssia opettaville opettajille tehdyn tutkimukseni tarkoituksen, tavoitteet, tutkimusongelman sekä alaongelmat ja menetelmät, joita käytin. Esittelen myös tutkimuksessani käytetyn kyselylomakkeen, aineiston keruutavat, analysointitavat sekä pohdin tutkimukseni luotettavuutta. Tutkimukseni tulokset ja johtopäätökset esittelen luvussa kahdeksan.

7.1 Tutkimuksen tavoitteena kartoittaa opiskelua tukevan pienryhmän tarpeellisuus

Tämän tutkimuksen päätavoitteena oli tutkia Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäistä vuosikurssia opettavien opettajien sekä opinto-ohjaajien näkemystä opiskelua tukevan pienryhmätoiminnan tarpeellisuudesta heidän lukiossaan. Tutkimusongelma ja sen myötä tutkimuskysymykset muotoutuivat tilaajan eli Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n hallinnoiman Minä Olen Tärkeä -projektin työntekijöiltä, sekä Humanistisen ammattikorkeakoulun Sosiaalisen vahvistamisen käytäntöjä kehittävä projekti -opintojakson tuotoksesta eli Joensuun lukioikäisten pienryhmätoiminnan mallista. Otin projektissamme kehitetyn lukioikäisten pienryhmätoiminnan mallin avuksi tutkimusongelmaa mietittäessä. Tilaajan yhtenä toiveena oli, että tutkimuksen tulosten avulla voidaan suositella projektissa tekemäämme lukioikäisten pienryhmätoiminnan mallia Joensuun Normaalikoulun lukiolle.

Päätutkimusongelmani on

1) Onko Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäistä vuosikurssia opettavien opettajien mielestä lukiolla tarvetta sosiaalisesti vahvistavalle ja opiskelua tukevalle pienryhmätoiminnalle?

Tutkimukseni alaongelmia ovat

- 1) Mikä on Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäistä vuosikurssia opettavien opettajien näkemys ensimmäisen vuoden opiskelijoiden syrjäytymisen uhkasta?
- 2) Mikä on Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäistä vuosikurssia opettavien opettajien näkökulma ensimmäisen vuoden opiskelijoiden sosiaalisista suhteista?
- 3) Mikä on Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäistä vuosikurssia opettavien opettajien näkemys ensimmäisen vuoden opiskelijoiden koulumenestyksestä?

Opettajilta kysyttiin muun muassa nuorten yksinäisyydestä, sosiaalisesta elämästä sekä opintojen ongelmista. Mielestäni oli tärkeää kysyä myös opettajien näkemystä pienryhmätoiminnan tarpeellisuudesta lukiolla, sillä opettajat luultavammin näkevät kasvatusalan ammattilaisina sellaisia ongelmia, joita nuoret eivät välttämättä itse tiedosta. Opettajat katsovat myös asioita kasvatuksellisesta näkökulmasta ja ajattelevat olemassa olevien ongelmien vaikutusta pidemmällä aika tähtämellä kuin nuoret. Esimerkiksi opiskelijat pohtivat omaa itsetuntemustaan kokonaisuutena, kun taas opettajat ja opinto-ohjaajat tarkastelevat asioita kasvun ja kehityksen tukemisen kannalta (Numminen ym. 2002, 108).

7.2 Käytetyt menetelmät

Tutkimukseni oli kokonaistutkimus, jossa tutkitaan jokainen perusjoukon eli populaation jäsen (Heikkilä 2008, 33). Tutkimukseni oli myös poikkileikkaustutkimus, joka on kertaluontoinen yhden ajankohdan kattava tutkimus (mt., 15). Käytin tutkimuksessani kvantitatiivisen tutkimuksen menetelmiä, vaikka kvantitatiivinen tutkimus Heikkilän (2008, 16) mukaan edellyttää yleensä riittävän suurta tutkittavien määrää. Tutkimuksen perusjoukko koostui Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden opettajista ja opinto-ohjaajista. Opettajia Joensuun Normaalikoulun lukiossa on yhteensä 50, joista pääsääntöisesti 27 opettaa ensimmäisen vuoden opiskelijoita. Tutkimukseni perusjoukko oli pieni kvantitatiiviseksi tutkimukseksi, mutta kvantitatiivisen tutkimuksen muut peruspiirteet sopivat tutkimukseeni kvalitatiivista tutkimusta paremmin. Tutkin opettajien näkemystä siitä, kuinka paljon Joensuun Normaalikoulun lukiossa on syrjäytymisen uhkan alla olevia opiskelijoita ja tätä oli mielestäni parempi tutkia kvantitatiivisessa tutkimuksessa käytettävän standardoidun kyselylomakkeen avulla, jossa on valmiit vastausvaihtoehdot. Ei ollut myöskään

mielekästä haastatella kaikkia Joensuun Normaalikoulun ensimmäisen vuoden opiskelijoiden opettajia. Kaikilla opettajilla ei välttämättä ole myöskään aikaa antaa haastatteluja. Kvantitatiivisin tutkimusmenetelmin sain kohderyhmältäni vastaukset nopeasti, mikä oli tutkimukselleni välttämätöntä tiukan aikataulun takia.

Heikkilän (2008, 17) mukaan kvantitatiivinen tutkimus vastaa kysymyksiin: ”Mikä? Missä? Paljonko? Kuinka usein?”, jotka sopivat tutkimukseni luonteeseen. Heikkilä (2008, 16) on sitä mieltä, että kvantitatiivisen tutkimuksen avulla saadaan yleensä kartoitettua olemassa oleva tilanne, mutta ei pystytä riittävästi selvittämään asioiden syitä. Tutkimuksellani kartoitin Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden opettajien mielipiteitä opiskelua tukevasta pienryhmätoiminnasta, enkä niinkään kartoittanut mistä opettajien mielestä nuorten yksinäisyys johtuu. Myös kvantitatiivisen tutkimuksen lukumääriin ja prosentteihin liittyvät kysymykset ja aineiston kuvaaminen numeeristen suureiden avulla sekä havainnollistavat taulukot ja kuviot (mt.), sopivat tutkimukseeni. Tutkimuksessani kartoitin määrää ja paljoutta, joita on mielestäni parempi havainnollistaa numeeristen suureiden avulla. Taulukot mielestäni helpottavat tulosten ymmärrettävyyttä, joten päädyin käyttämään niitä tutkimukseni tulosten kuvaamisessa.

7.3 Kyselylomakkeen muodostuminen

Valitsin aineistonkeruumenetelmäksi standardoidun kyselylomakkeen, jonka avulla sain kattavasti tietoa tutkimusongelmasta ja alaongelmistani luotettavasti ja nopeasti. Pyrin tekemään kyselylomakkeesta mahdollisimman lyhyen ja selkeän, jotta kyselyyn vastaaminen olisi mahdollisimman vaivatonta ja nopeaa. Kyselylomakkeen laatimisessa otin huomioon, että opiskelijoille ja opettajille tehtyjen kyselyiden vastauksia voi verrata mahdollisimman helposti. Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n Minä Olen Tärkeä -projektin työntekijät hyväksyivät kyselylomakkeen ja kyselylomakkeen testaajina toimivat viisi Itä-Suomen yliopiston opettajaopiskelijaa.

Laatimani kyselylomake jakautui neljään osioon: *taustatietoihin, nuorten lukio-opiskeluun, nuorten sosiaalisiin suhteisiin ja opiskelua tukevan pienryhmätoiminnan tarpeellisuuteen*. Kyselylomakkeen taustatieto-osuus koostui neljästä kysymyksestä, jotka olivat monivalintakysymyksiä, yhdestä avokysymyksestä sekä sekamuotoisesta kysymyksestä, joissa osa vaihtoehtoista oli annettu ja yksi vaihtoehto oli avoin. Kyselylomakkeen muissa osioissa käytin pääasiassa suljettuja eli strukturoituja

kysymyksiä valmiine vastausvaihtoehtoineen, joista vastaajat valitsivat parhaiten mielipidettään kuvaavan vastausvaihtoehdon (Heikkilä, 50). Heikkilän (2008, 50–51) mukaan suljetut kysymykset mahdollistavat nopean vastaamisen ja sen, että jokaiseen kysymykseen vastataan. Suljettuja kysymyksiä on nopea käsitellä tilastollisesti, mutta ne voivat tuoda myös haittoja tutkimukselle. Strukturoiduissa kysymyksissä vastaukset voidaan antaa harkitsematta, vastausvaihtoehto *en osaa sanoa* voi olla hyvinkin houkutteleva, vaihtoehdot ja niiden etenemisjärjestys voivat johdatella vastaajaa, myös jokin vastausvaihtoehto saattaa puuttua. Strukturoiduissa kysymyksissä myös luokittelun epäonnistumista on vaikeaa korjata. (mt.) Käytin strukturoituja kysymyksiä, sillä niiden avulla sain paremmin ja nopeammin kartoitettua vastaajien näkemystä ja mielipiteitä. Tällaisia suljettuja kysymyksiä oli kyselylomakkeessa (Liite 2.) 24 kappaletta. Kyselylomakkeessa oli myös kaksi avointa kysymystä. Tutkimuksen kannalta pienryhmätoiminnan luonnetta oli parempi kysyä avoimilla kysymyksillä, sillä halusin vastaajien omat näkemykset esille pienryhmätoiminnan luonteesta ilman mahdollisesti johdattelevia vastausvaihtoehtoja. Heikkilän (2008, 49) mukaan avoimet kysymykset ovat tarkoituksenmukaisia silloin, kun vaihtoehtoja ei tarkkaan tunneta etukäteen.

Suljetut kysymykset voidaan ryhmitellä sisältöalueen perusteella. Laatimani kyselylomake sisälsi täsmällisiä tosiasiakysymyksiä, joihin vastaaminen ei edellytä mielipiteitä tai käsityksiä, vaan tarkkoja faktoja (esimerkiksi ikä). (mt., 55.) Kyselylomakkeessa oli myös arvionvaraisia tosiasiakysymyksiä, joihin kuuluvat monet määriä tai useutta mittavat kysymykset, joita on vaikea muistaa tai määrittää tarkasti (mt., 56) (esimerkiksi kuinka monella ensimmäisen vuoden opiskelijoista on paljon poissaoloja). Kyselylomakkeessa mittasin myös mielipiteitä ja näkemystä. Kyselylomake sisälsi monia erilaisia kysymystyypppejä, joten en käyttänyt kyselyssäni asenneasteikoita, vaan käytin strukturoiduissa kysymyksissä erilaisia sanallisia vastausvaihtoehtoja (esimerkiksi *useat, muutamat, yksittäiset oppilaat, en tiedä ketään*). Joissakin kysymyksissä vastausvaihtoehtona oli myös *en osaa sanoa*, sillä se kertoo siitä näkykö asia opettajille ja välittävätkö opettajat asiasta sekä onko aihe opettajien mielestä huolenaihe.

Kyselylomakkeen saatteessa kerroin vastaajille tutkimuksen tilaajan, taustat ja tavoitteet sekä kerroin tutkimuksen toteuttajat. Saatteessa selvitin myös mihin tutkimuksen tuloksia käytetään sekä kerroin opiskelua tukevan pienryhmätoiminnan

tavoitteesta. Saatteessa kerroin myös vastaajille ohjeet kyselylomakkeen täyttämistä, sekä arvioin kyselylomakkeen täyttämisen keston. Laitoin kyselylomakkeeseen myös tutkimuksen tilaajan, eli Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n logon, sillä tämä korostaa kyselyn tärkeyttä ja luotettavuutta.

7.4 Tutkimuksen aineiston kerääminen, analysointi ja luotettavuus

Kyselylomakkeet toimitin Joensuun Normaalikoulun lukiolle 21.2.2011. Kysely toteutettiin Joensuun Normaalikoulun lukiolla viikolla kahdeksan. Kyselylomakkeet haettiin lukiolta perjantaina 25.2.2011, jolloin kyselyitä oli palautunut yhteensä 10 kappaletta. Kysely oli tarkoitettu Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden opettajille sekä lukion opinto-ohjaajille. Yksikään opinto-ohjaaja ei kuitenkaan tuolloin ollut vielä vastannut kyselyyn. Laitoin lukion opinto-ohjaajille erillisen kyselylomakkeen (liite 3.), jossa esitin lisäkysymyksiä aiheesta. Näihinkään kysymyksiin en saanut opinto-ohjaajilta vastausta. Opinnäytetyömme tiukan aikataulun vuoksi en tehnyt enää uutta kyselyiden karhuamista.

Koodasin ja syötin tutkimusaineiston SPSS -ohjelmaan. Aineistosta otin vain prosenttijakaumat, sillä tutkimusaineistosta ei ollut mielekästä tehdä muita analyysejä sen pienuuden vuoksi. Kyselylomakkeessa oli sekä suljettuja että avoimia kysymyksiä, muttei suljettujen kysymysten vastausvaihtoehdoissa ollut käytetty mitään tiettyä asteikkoa. Kysymykset olivat sekä ordinaaliasteikollisia että järjestysasteikollisia. Käytin Exceliä tulosten muuttamisessa kuvalliseen muotoon. Päädyin käyttämään kuvioina palkkidiagrammeja, sillä että ne kuvaavat selkeästi tutkimukseni tuloksia. Kyselylomakkeen avoimet kysymyksen vastaukset jaoin teemoihin ja näiden esille nousseiden teemojen pohjalta muodostin erilaisia luokkia eli kategorioita.

Tutkimukseni vastausprosentti oli 37 prosenttia, johon on laskettu pelkästään opettajat. Tutkimukseni vastausprosentti nähdään tutkimuksen luotettavuuden kannalta heikkona. Pienen vastausprosentin takia tutkimukseni on ennemminkin suuntaa-antava. Luotettavalta tutkimukselta vaaditaan sen toistettavuus samanlaisin tuloksin (Heikkilä 2008, 30). Tutkimukseni luotettavuutta nostaa kuitenkin yhtenevät tulokset muiden samankaltaisten tutkimusten tulosten kanssa. Opinto-ohjaajien näkökulman puuttuminen voi kuitenkin vaikuttaa tutkimukseni tuloksiin, sillä opinto-ohjaajat ovat todennäköisemmin päässeet henkilökohtaisempaan kontaktiin opiskelijoiden kanssa, johon kaikilla opettajilla ei ole välttämättä aikaa ja mahdoli-

suutta. Sain tutkimuksessani vastauksen tutkimusongelmaani mikä oli kartoittaa Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden opettajien näkemys sosiaalisesti vahvistavan ja opiskelua tukevan pienryhmätoiminnan tarpeellisuudesta. Sain myös vastaukset tutkimukseni alaongelmiin. Sain tutkimuksellani kartoitettua suuntaa-antavasti opettajien näkemyksen opiskelijoiden syrjäytymisen uhkaan, koulumenestykseen sekä opiskelijoiden sosiaalisiin suhteisiin.

8 OPETTAJIEN TUTKIMUKSEN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tilaaja halusi tietää, mitä mieltä Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden opettajat ovat ensimmäisen vuoden opiskelijoiden syrjäytymisen uhkasta ja tarvitsevatko he opiskelua tukevaa pienryhmätoimintaa. Tätä tutkimusongelmaa lähestyin kolmelta eri kannalta, jotka olivat lukio-opiskelu, sosiaaliset suhteet ja pienryhmätoiminta. Tässä osiossa esittelen tutkimukseni tulokset ja tilaajan kannalta oleellimmat johtopäätökset.

8.1.1 Taustatiedot

Tutkimuksen taustatietoja keräsin kysymällä vastaajan sukupuolen, mitä ainetta vastaaja opettaa ja kuinka monta vuotta vastaaja on toiminut opettajana Joensuun Normaalikoulun lukiossa. Kartoitin myös kuinka monta vuotta vastaajat ovat opettaneet juuri Joensuun Normaalikoulun lukiossa, koska jos kyselyyn vastaa esimerkiksi sijaisuutta tekevä tuntiopettaja ja pitkän opetusuran tehnyt aineenopettaja, voivat vastaukset poiketa toisistaan hyvinkin paljon. Halusin tietää vaikuttavatko vastaajan sukupuoli, opettamisvuodet ja opetettava aine vastaajan näkökulmiin nuorten hyvinvoinnista ja syrjäytymisen uhkasta. Tutkimusaineistoni oli kuitenkin pieni ja suuntaa-antava, etten kokenut näiden vertaamista tutkimuksen kannalta merkittävänä.

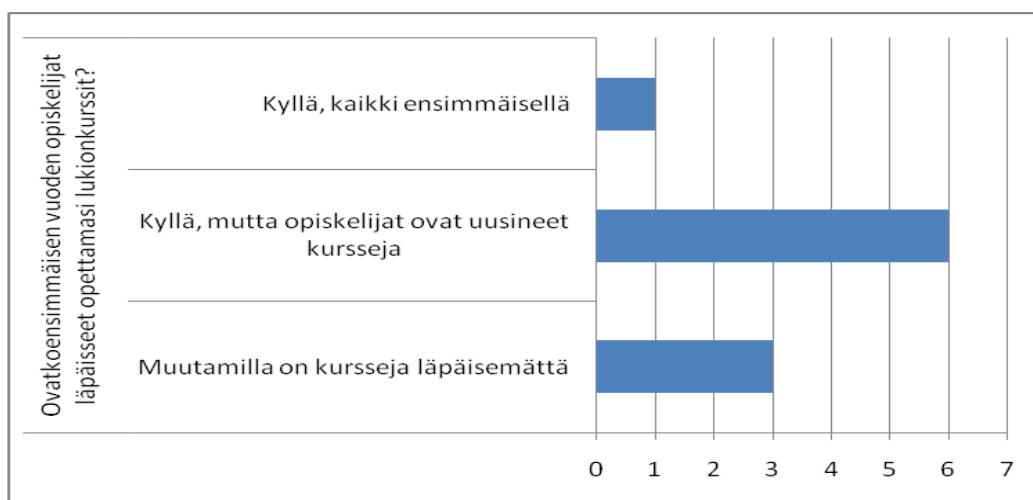
Kyselyyn vastasi kymmenen Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden opettajaa; yhdeksän naista ja yksi mies. Vastaajista kolme opetti reaaliaineita, neljä opetti kieliä, kaksi matemaattisia aineita ja yksi muita aineita. Vastaajat olivat opettaneet Joensuun Normaalikoulun lukiossa kahdesta vuodesta yli 30 vuoteen. Luokittelin opetusiän yhdeksän vuoden välein. Vastaajista kaksi oli opettanut Joensuun normaalikoulun lukiossa 0-9 vuotta, kolme oli opettanut 10-19

vuotta, neljä 20-29 vuotta ja yksi vastaajista oli opettanut Joensuun Normaalikoulun lukiossa 30-39 vuotta.

8.1.2. Lukio-opiskelu

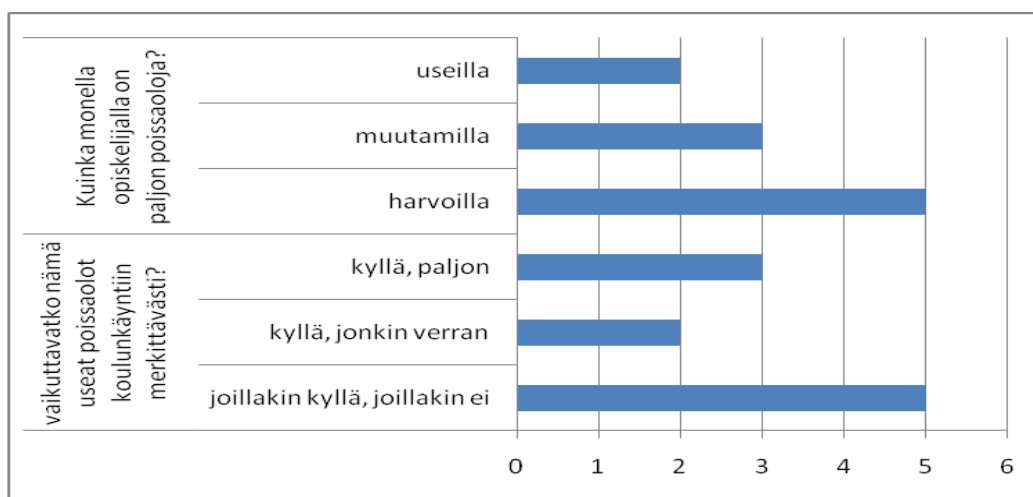
Tutkimuksen alaongelmana oli kartoittaa ensimmäisen vuoden opiskelijoiden opettajien näkökulma ensimmäisen vuoden opiskelijoiden koulumenestyksestä. Kysymyksiä oli opiskelijoiden millaista lukio-opiskelu on ollut opettajien mielestä ensimmäisen vuoden opiskelijoille, koulumenestyksestä, poissaoloista ja niiden merkittävydestä opiskelijoiden koulumenestykseen. Kysymyksiä oli myös ensimmäisen vuoden opiskelijoiden motivoituneisuudesta lukio-opintoihin ja koulupäivän pituudesta.

Tulosten perusteella seitsemän vastaajaa oli sitä mieltä, että lukio-opiskelu on ollut ensimmäisen vuoden opiskelijoille välillä helppoa ja välillä vaikeaa. Kahden vastaajan mielestä lukio-opiskelu on ollut ensimmäisen vuoden opiskelijoille sopivan tasoista. Yksi vastaaja ei osannut vastata kysymykseen. Tulosten mukaan yhdeksän kyselyyn vastanneista opettajista oli sitä mieltä, että ensimmäisen vuoden opiskelijat ovat motivoituneita lukio-opintoihinsa. Yhden vastaajan mukaan osa opiskelijoista on motivoituneita ja osa ei. Lukion kurssien uusimismäärää kysyttäessä yksi vastaajista oli sitä mieltä, että ensimmäisen vuoden opiskelijat ovat läpäisseet lukion kurssit kaikki ensimmäisellä yrittämällä. Kuusi vastaajaa vastasi, että opiskelijat ovat läpäisseet kurssit, mutta ovat joutuneet uusimaan kursseja. Kolme vastaajista vastasi, että muutamilla opiskelijoilla oli kursseja läpäisemättä. Tämän kysymyksen tuloksiin on voinut vaikuttaa opettajien opettamat aineet. Kuitenkin neljä vastaajaa opetti kielten kursseja, jotka yleisesti ottaen voivat olla vaikeampia kursseja opiskelijoille, kuin esimerkiksi reaaliaineet. Kyselyn tulosten mukaan Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoilla ei opettajien mielestä juuri ilmene heikkoa koulumenestystä. Kuuden vastanneen mukaan erittäin harvat opiskelijat saavat vastanneiden opettamista kursseista alhaisia arvosanoja (4-6) ja neljä vastaajaa oli laittanut rastin kohtaan ”muutamat” (kuvio 11.).

Kuvio 11. Kurssien läpäiseminen

Vastaajien mukaan Joensuun Normaalikoulun lukion opiskelijoilla ilmenee selittämättömiä poissaoloja (kuvio 12.). Kaksi vastaajaa oli sitä mieltä, että useilla opiskelijoilla on paljon poissaoloja. Kolmen vastaajan mielestä muutamilla opiskelijoilla on paljon poissaoloja ja puolet vastaajista oli sitä mieltä, että harvoilla Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoista on paljon poissaoloja. Tulosten mukaan nämä useat poissaolot vaikuttavat paljon opiskelijoiden koulunkäyntiin. Kolme vastaajaan mielestä useat poissaolot vaikuttavat paljon opiskelijoiden koulunkäyntiin. Kahden vastaajan mielestä poissaolot vaikuttavat jonkin verran ja viiden mielestä useat poissaolot vaikuttavat joillakin oppilailla koulun käyntiin, kun taas joillakin ei.

Kuvio 12. Poissaolojen määrä ja niiden vaikuttavuus koulunkäyntiin

Kartoitin kyselyssä myös lukion ensimmäisen vuoden opettajien tietoa opiskelijoiden lukion keskeyttämisestä kysymällä vastaajilta *Kuinka moni ensimmäisen vuoden opiskelija keskeytti lukio-opintonsa tänä lukuvuonna?* ja *Kuinka monen ensimmäisen*

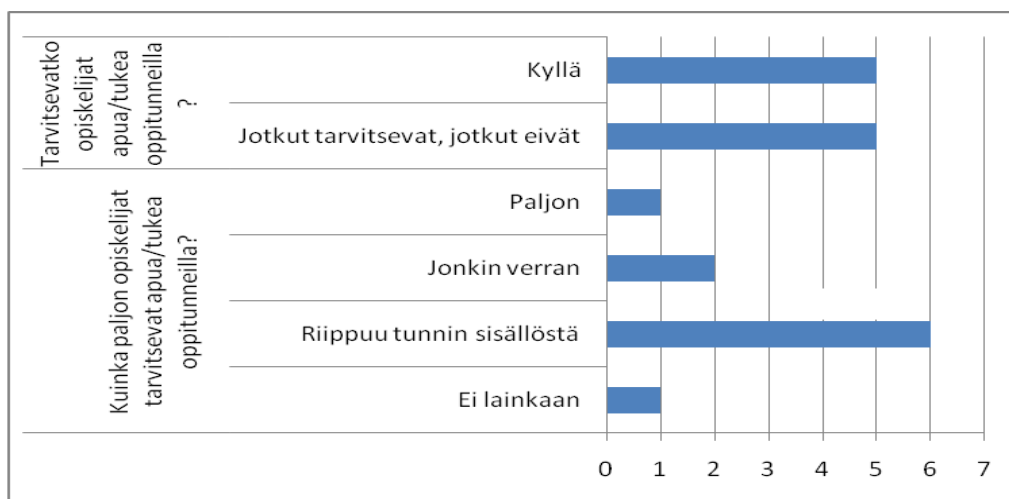
vuoden opiskelijan uskot jättävän lukio-opintonsa kesken? Tulosten mukaan opettajat eivät ole tietoisia ensimmäisen vuoden opiskelijoiden lukio-opintojen keskeyttämisestä. Kuusi kyselyyn vastanneista opettajista ei tiennyt ketään ensimmäisen vuoden opiskelijaa, joka on lopettanut lukio-opintonsa kesken tänä lukuvuonna. Neljä kyselyyn vastanneista tiesi yksittäisiä opiskelijoita, jotka olivat keskeyttäneet lukio-opintonsa. Kyselyyn vastanneet opettajat ovat huolissaan ensimmäisen vuoden opiskelijoiden lukion keskeyttämisestä, sillä jopa kahdeksan vastaajaa oli sitä mieltä, että yksittäiset opiskelijat jättävät lukio-opintonsa kesken vielä tämän lukuvuoden aikana. Kaksi vastaajaa ei taas tiennyt ketään opiskelijaa, joka jättäisi lukio-opintonsa kesken vielä tämän lukuvuoden aikana.

Tutkimuksessani kartoitin myös opettajien näkökulmaa kouluviihtyvyyteen. Tähän kysymykseen hain tietoa kysymällä opettajilta *Ovatko koulupäivät opiskelijoille... ?* sekä *Onko oppitunneilla mielestäsi työrauha?* Tulosten mukaan Joensuun Normaalkoulun opettajat pitivät osia koulupäivistä liian pitkinä opiskelijoille. Seitsemän vastaajan mielestä osat koulupäivistä olivat liian pitkiä. Kahden vastaajan mielestä koulupäivät ovat sopivan pituisia ja yksi vastaaja ei osannut vastata kysymykseen. Seitsemän vastaajan, eli suurimman osan mielestä oppitunneilla oli melkein aina työrauha. Kahden vastaajan mielestä oppitunneilla on aina työrauha ja yksi vastaaja oli sitä mieltä, että joillakin oppitunneilla on työrauha, kun taas joillakin ei.

Tutkimuksessani kartoitin myös ensimmäisen vuoden opiskelijoiden avun ja tuen tarvetta oppitunneilla. Tähän kysymykseen hain vastausta kysymällä vastaajilta *Tarvitsevatko opiskelijat apua/tukea oppitunneilla?, Kuinka paljon opiskelijat tarvitsevat apua/tukea oppitunneilla?.* Tutkimuksessani kartoitin myös opettajien kiireellisyyttä, johon hain vastauksia kysymällä vastaajilta *Ehditkö oppitunnin aikana auttamaan kaikkia apua/tukea tarvitsevia?.*

Tutkimuksen tulosten mukaan viisi kyselyyn vastannutta oli sitä mieltä, että opiskelijat tarvitsevat apua ja tukea oppitunneilla (kuvio 13.). Viiden vastaajan mukaan jotkut opiskelijat tarvitsevat apua ja tukea, kun taas toiset eivät. Tulosten mukaan kuusi vastaajaa oli sitä mieltä, että Joensuun Normaalkoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijat tarvitsevat apua ja tukea oppitunneilla riippuen tunnin sisällöstä. Yhden vastaajan mukaan opiskelijat tarvitsevat paljon apua tai tukea oppitunneilla, kahden mielestä jokin verran, ja yhden vastaajan mielestä opiskelijat eivät tarvitse lainkaan

apua taikka tukea oppitunneilla. Kysymykseen *Tarvitsevatko opiskelijat apua/tukea oppitunneilla?* kaikkien vastaajien mielestä opiskelijat tarvitsevat jossain määrin apua tai tukea oppituntien aikana. Tulosten mukaan neljä kyselyyn vastaajaa ehtii auttamaan harvemmin kaikkia apua tai tukea tarvitsevia opiskelijoita, neljä ehtii auttamaan melkein aina kaikkia avun ja tuen tarpeessa olevia opiskelijoita, yksi vastaaja ehtii auttamaan kaikkia ja yksi kyselyyn vastaaja ehtii auttamaan vain muutamia opiskelijoita oppitunnin aikana.

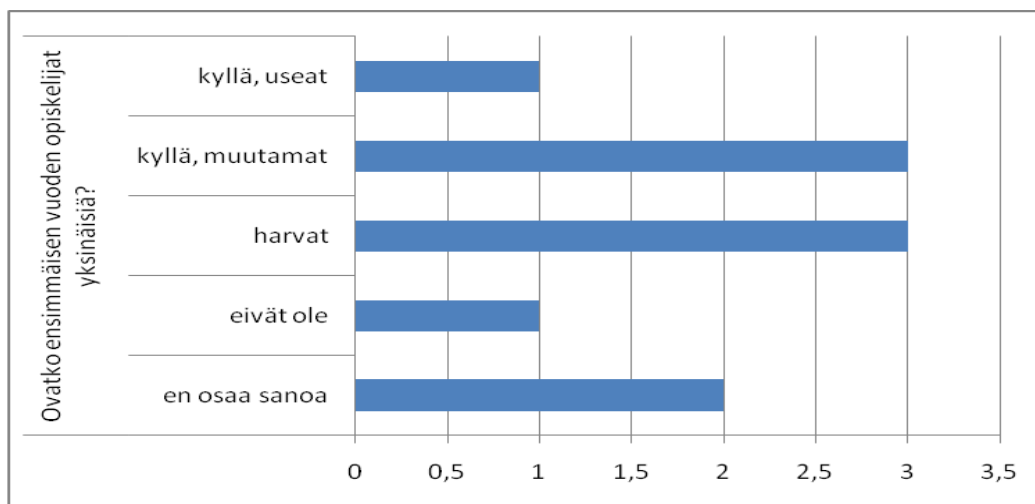
Kuvio 13. Opiskelijoiden tuen tarve ja määrä

8.1.5. Nuorten sosiaaliset suhteet opettajien näkökulmasta

Tutkimuksessani kartoitin opettajien näkemystä nuorten sosiaalisiin suhteisiin sekä opettajien ja oppilaiden välistä suhdetta. Tätä ongelmaa tutkin kysymyksillä: *Onko mielestäsi lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoilla kavereita ja ystäviä?*, *Ovatko mielestäsi ensimmäisen vuoden opiskelijat yksinäisiä?*, *Onko mielestäsi kaikilla lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoilla luottamuksellista henkilöä, jolle he voivat puhua henkilökohtaisista asioistaan?*, *Kertovatko oppilaat sinulle asioistaan?* ja *Esiintyykö lukiossa koulukiusaamista?*

Tulosten mukaan kahdeksan vastaajaa uskoi, että suurimmalla osalla ensimmäisen vuoden opiskelijoista on kavereita ja ystäviä. Yksi vastaaja oli sitä mieltä, että kaikilla opiskelijoilla on kavereita ja ystäviä, yksi vastaajista oli sitä mieltä, että joillakin opiskelijoilla on ystäviä ja kavereita, kun taas joillakin ei ole. Tulosten mukaan kyselyyn vastanneet opettajat olivat huolissaan ensimmäisen vuoden opiskelijoiden yksinäisyydestä (kuvio 14.). Kuusi vastaajaa oli sitä mieltä, että muutamat opiskelijat

ovat yksinäisiä, kolmen vastaajan mielestä useat opiskelijat ovat yksinäisiä, yhden vastaajan mielestä opiskelijat eivät ole yksinäisiä ja kaksi kyselyyn vastanneista eivät osanneet vastata tähän kysymykseen.

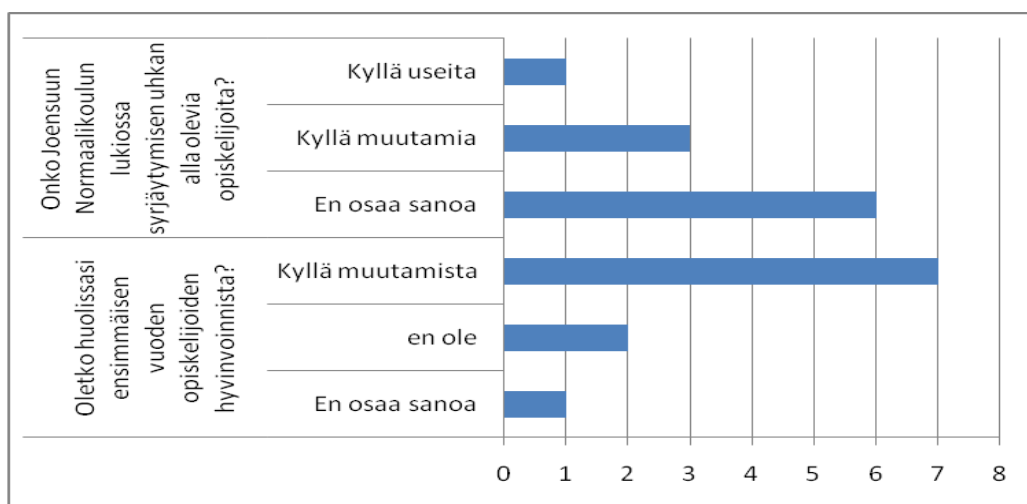

Kuvio 14. Opiskelijoiden yksinäisyys

Tutkimuksen tulosten mukaan opettajien mielestä oli hankalaa tietää, onko opiskelijoilla luottamuksellisia henkilöitä, joille he voivat puhua henkilökohtaisista asioista. Jopa puolet (5) vastaajista eivät osanneet vastata tähän kysymykseen. Tutkimuksen tuloksista voi kuitenkin huomata opettajien olevan huolissaan opiskelijoiden luottamuksellisen henkilön puutteesta, sillä kolme kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, ettei opiskelijoilla ole luottamuksellista henkilöä. Vain kaksi kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että opiskelijoilla on luottamuksellisia henkilöitä. Yksi vastaaja kirjoitti kyselylomakkeeseen: *"Oman ryhmän opiskelijat olen haastatellut"*. Tarkoittaako tämä, että opettajat ovat yleisestikin huolissaan opiskelijoiden luottamuksellisista henkilöistä, jos sellaista haastattelussa on kysytty?

Tulosten mukaan vastanneiden mielestä ensimmäisen vuoden opiskelijat luottavat opettajiin ja kertovat heille omista asioistaan. Kahdelle kyselyyn vastaajista oppilaat kertoivat luottamuksellisesti kouluasioistaan, kun taas kahdeksalle vastaajista oppilaat kertoivat sekä koulu- että henkilökohtaisista asioistaan. Tutkimuksen tulosten mukaan Joensuun Normaalikoulun lukiossa esiintyy koulukiusaamista. Yhden vastaajan mielestä koulukiusaamista esiintyy lukiossa silloin tällöin ja seitsemän vastaajan mielestä koulukiusaamista esiintyy harvoin. Yhden vastaajan mielestä koulukiusaamista ei esiinny lainkaan Joensuun Normaalikoulun lukiolla ja yksi vastaajista ei vastannut tähän kysymykseen ollenkaan.

Tutkimuksen yhtenä ongelmana oli tutkia Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden opettajien näkemys opiskelijoiden hyvinvoinnista ja syrjäytymisen uhkasta. Kysyin opettajilta suoraan, ovatko he huolissaan opiskelijoiden hyvinvoinnista ja syrjäytymisen uhkasta. Tutkimuksen tulosten mukaan kyselyyn vastanneet opettajat ovat huolissaan Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden hyvinvoinnista, sillä seitsemän kyselyyn vastanneista opettajista oli huolissaan muutamien opiskelijoiden hyvinvoinnista (kuvio 15.). Kaksi kyselyyn vastaajista ei ollut huolissaan ollenkaan opiskelijoiden hyvinvoinnista. Yksi vastaajista ei osannut vastata tähän kysymykseen. Tulosten mukaan yksi vastaaja oli sitä mieltä, että lukiossa on useita syrjäytymisen uhan alla olevia opiskelijoita. Kolmen vastaajan mielestä Joensuun Normaalikoulun lukiossa on muutamia syrjäytymisen uhan alla olevia opiskelijoita. Kuusi kyselyyn vastanneista eivät osanneet vastata tähän kysymykseen. Tämän kysymyksen suuri *en osaa sanoa* -vastausprosentti voi johtua siitä, että syrjäytymisen uhka -käsite on vieras vastanneille opettajille.

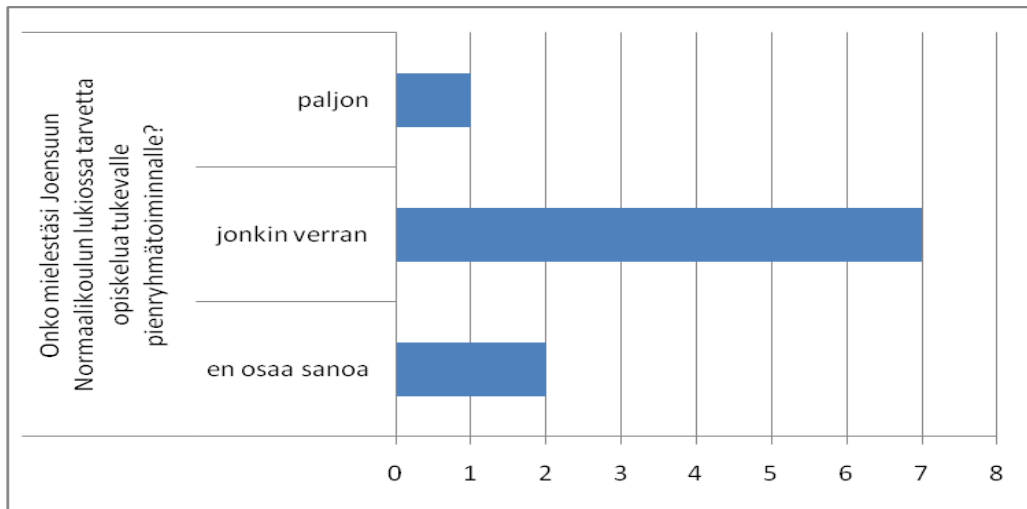

Kuvio 15. Opettajien huoli opiskelijoiden hyvinvoinnista ja syrjäytymisen uhkasta

8.1.7. Pienryhmätoiminnan tarve

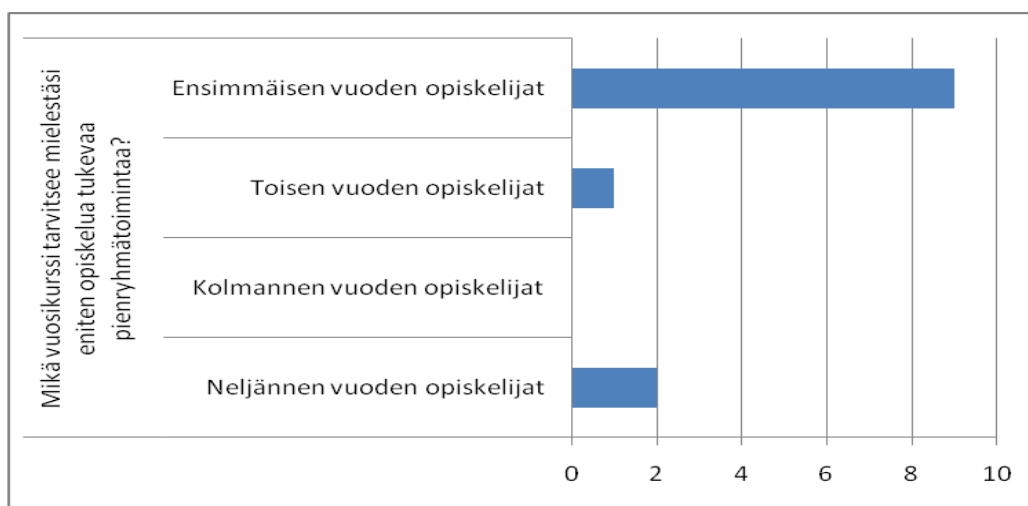
Tutkimuksen päätutkimusongelmana oli kartoittaa Joensuun ensimmäisen vuoden opiskelijoiden opettajien näkemystä opiskelua tukevan pienryhmätoiminnan tarpeellisuudesta. Päätutkimusongelmaan hain vastauksia kyselyn viimeisessä osiossa, koska alun kysymykset ovat aiheeseen johdattelevia. Tätä tutkimusongelmaa kartoitin kysymällä: *Onko mielestäsi Joensuun Normaalikoulun lukiolla tarvetta opiskelua tukevalle pienryhmätoiminnalle?, Opiskelua tukevaa pienryhmätoimintaa tarvitsevat eniten mielestäni...?*

Tutkimuksen tulosten mukaan seitsemän vastaajan mielestä Joensuun Normaalikoulun lukiolla on jonkinlainen tarve opiskelua tukevalle pienryhmätoiminnalle, yhden vastaajan mielestä Joensuun Normaalikoulun lukiossa on suuri tarve opiskelua tukevalle pienryhmätoiminnalle ja kaksi kyselyyn vastanneista eivät osanneet vastata tähän kysymykseen (kuvio 16.).

Kuvio 16. Opiskelua tukevan pienryhmätoiminnan tarpeellisuus

Tutkimuksen tulosten mukaan yhdeksän vastaajaa oli sitä mieltä, että eniten opiskelua tukevasta pienryhmätoiminnasta hyötyvät ensimmäisen vuoden opiskelijat (kuvio 17.). Tähän kysymykseen useat vastaajat olivat rastiittaneet useamman kohdan. Yhden vastaajan mukaan pienryhmätoimintaa tarvitsevat eniten toisen vuoden opiskelijat, kahden vastaajan mielestä kolmannen vuoden opiskelijat tarvitsevat opiskelua tukevaa pienryhmätoimintaa, ja kahden vastaajan mielestä myös neljännen vuoden opiskelijat hyötyvät opiskelua tukevasta pienryhmätoiminnasta.

Kuvio 17. Opettajien näkemys opiskelua tukevan pienryhmätoiminnan kohderyhmästä

Kyselylomakkeessa kysyin myös *Pitäisikö mielestäsi pienryhmätoiminnan ohjaajana toimia...?*, Kyselyssä kysyin myös opettajien mielipidettä pienryhmätoiminnan järjestäjistä. Tähän kysymykseen useat vastaajat olivat rastittaneet useamman kohdan. Neljän vastaajan mukaan koulun opettajat ovat hyviä ohjaamaan pienryhmätoimintaa, vastaajista kuusi oli sitä mieltä, että lukion opinto-ohjaajan tulisi ohjata pienryhmää, kahden vastaajan mielestä koulun ulkopuolisen tahon tulee ohjata pienryhmää. Neljän vastaajan mielestä jonkin muu, kuin edellä mainitut tahot, on hyvä ohjaamaan pienryhmätoimintaa. Tähän kohtaan tuli ehdotuksia muun muassa koulupsykologi, koulukuraattori, erityisopettaja ja kuka tahansa asiasta kiinnostunut henkilö. Tässä kysymyksessä vastausvaihtoehto ”ulkopuolinen taho” saattoi olla harhaanjohtava, sillä siitä sai mahdollisesti sellaisen kuvan, että ulkopuolinen taho on kuka tahansa koulun ulkopuolinen henkilö, eikä tarkoittamani nuorisotyöntekijä tai järjestötyöntekijä.

Kyselylomakkeessa kysyttiin *Mitä opiskelua tukevan pienryhmätoiminnan tulisi mielestäsi pitää sisällään?*. Kahdeksan vastaajaa oli vastannut tähän kysymykseen. Vastaajista neljä oli sitä mieltä, että opiskelua tukevan pienryhmätoiminnan tulee sisältää opiskelutekniikoiden harjoittamista. Kolmen vastaajan mukaan pienryhmässä pitää käydä läpi opiskelun aikataulutusta. Kolme kyselyyn vastaajista oli sitä mieltä, että pienryhmässä tulee käydä läpi sosiaalisia suhteita ja vuorovaikutustaitoja. Vastaajien mukaan pienryhmätoiminnassa tulee käydä läpi nuorten (psykologista) kasvua, itsenäistymistä, elämänhallinta taitoja, ongelmien jäsentämistä, pahan olon purkamista ja saada vertaistukea. Vastaajat olivat myös sitä mieltä että sisällön tulee lähteä opiskelijoiden omista tarpeista.

Kyselylomakkeessa kysyin myös opettajien valmiutta pienryhmätoiminnan käynnistämiseksi kysymällä *Mitä olet valmis tekemään pienryhmätoiminnan käynnistämiseksi?*. Tutkimuksen tulosten mukaan kaikki vastaajat ovat valmiita suosittamaan opiskelua tukevaa pienryhmätoimintaa opiskelijoille. Kysymyksen asettelu saattoi olla johdattelua, joten mahdollisesti sen takia muita vastauksia tähän kysymykseen ei tullut. Kysyin myös *Oletko valmis tekemään yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa tukeaksesi opiskelijoiden koulunkäyntiä ja sosiaalisia suhteita?*. Tulosten mukaan neljä kyselyyn vastanneista opettajista ovat valmiita tekemään yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa, neljä vastaajaa on ehkä valmiita tekemään yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa ja kaksi vastaajista ei osannut vastata tähän kysymykseen.

8.2 Johtopäätökset

Tutkimuksen avulla on saatu arvokasta tietoa opettajien näkökulmasta opiskelua tukevan pienryhmätoiminnan tarpeellisuudesta. Kyselyn vastausprosentti jäi kuitenkin hyvin alhaiseksi. Tämä voi johtua opettajien kiireellisyydestä. Vaikka kysely toteutettiin Joensuun Normaalikoulun lukiolla, ovat sen tulokset yhteneväisiä Joensuun Niinivaaran lukion opettajakunnan, opiskelijahuoltoryhmän ja opinto-ohjaajan ilmaisemaan huoleen nuorten avun ja tuen tarpeesta lukio-opinnoissa. Liimatainen-Lamberg ja Uotinen (1996, 13) ovat eritelleet koulusta syrjäytymisen riskitekijät, jotka voivat ilmetä koulussa esimerkiksi epämääräisinä poissaoloina, osallistumattomuutena, yksinäisyytenä, eristyneisyytenä, rikollisuutena tai muutoksina koulumenestyksessä. Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden opettajille tehdyn kyselyn tuloksista voi huomata, että Joensuun Normaalikoulun lukiossa esiintyy opettajien mielestä näitä syrjäytymiseen johtavia riskitekijöitä. Tutkimukseni mukaan opettajat ovat huolissaan opiskelijoiden kurssien uusimismäärästä sekä suuresta avun ja tuen tarpeesta oppitunneilla, mihin opettajilla ei ole aikaa puuttua. Opettajat ovat myös huolissaan ensimmäisen vuoden opiskelijoiden hyvinvoinnista. Seuraavassa esittelen tarkemmin tutkimukseni johtopäätökset.

8.2.1 Lukio-opiskelu

Kirsti Häivälän (2009, 57) tutkimuksessa tulee ilmi, että lukion kurssimuotoisuuden ja jaksotuksen katsotaan lisänneen opiskelijoiden työmäärää ja kiireellisyyttä ja nämä ovat nostaneet esille opiskelijoiden lisääntyneet opintojen laiminlyönnit. Tämä näkyy

myös tutkimukseni tuloksissa. Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että lukio-opiskelu on ensimmäisen vuoden opiskelijoille välillä helppoa ja välillä vaikeaa. Vastaajat olivat myös huolissaan opiskelijoiden opintojen laiminlyönnistä, josta kertovat opiskelijoiden uusittujen kokeiden määrät sekä hylättyjen kurssien määrät. Liimatainen-Lambergin ja Uotisen (1996, 13) mukaan heikko koulumenestys ja muutokset koulumenestyksessä ovat yksi syy nuorten syrjäytymisen uhkaan koulussa. Vilppolan (2007, 56) tutkimuksen mukaan opiskelijoiden epäonnistumiset ovat tulleet seurauksiltaan entistä peruuttamattomammiksi. Huonosti suoritetusta oppimistilanteesta seuraa epäonnistuminen ja turhautuminen. Tämän kehityksen toistuminen synnyttää negatiivisten seurausten kehän. Koulunkäynnin epäsäännöllisyys, keskeyttäminen ja alisuoriutuminen ovat aina askeleita tässä negatiivisesti suuntautuvassa kehityksessä. (mt.)

Joensuun Normaalikoulun lukiossa tällainen negatiivisten seurausten kehä näkyi tulosten mukaan opiskelijoiden lukio-opiskeluiden keskeyttämisenä. Kyselyyn vastanneiden opettajien mukaan yksittäiset ensimmäisen vuoden opiskelijat ovat keskeyttäneet lukio-opintonsa kesken tänä lukuvuonna, lisäksi suurin osa vastanneista uskoo yksittäisten opiskelijoiden jättävän lukio-opintonsa kesken vielä tämän lukuvuoden aikana. Vilppolan (2007, 57) mukaan yhteiskuntamme toimintakulttuuri korostaa pitkälle vietyä koulutuksellista ja ammatillista osaamista. Koulutuksellinen syrjäytyminen edesauttaa nuorten kohdalla myöhempien valintojen rajoittumista ja mahdollisuutta oman paikan löytämiseen yhteiskunnassamme. Selviytyäkseen yhteiskunnassamme syrjäytyneet nuoret joutuvat turvautumaan jatkuvaan sosiaalitoimen tukeen. Puuttamalla ajoissa koulutukselliseen syrjäytymiseen pystytään yksilön alkava syrjäytymiskehitys katkaisemaan ja tällöin nuorella on paremmat mahdollisuudet integroitua yhteiskuntaamme. (mt.)

Häivälän (2009, 57) tutkimuksen mukaan opettajien käsitykset omista opiskelijoistaan vaihtelivat suuresti. Tutkimuksen mukaan joidenkin opettajien mielestä nuorten huonoon koulumenestykseen vaikuttavat lukioihin pääsyn alhaiset keskiarvorajat, suuret opetusryhmät tai vanhempien odotukset nuoristaan. (mt.) Myös tutkimukseni tuloksissa näkyi vastanneiden opettajien erilaiset käsitykset ensimmäisen vuoden opiskelijoiden koulumenestyksessä. Hajontaa kyselyyn vastanneiden kesken tuli esimerkiksi kurssien läpäisemisessä ja lukion vaativuudessa. Tutkimuksessani en kuitenkaan kysynyt opettajien mielipiteitä siitä, mitkä asiat vaikuttavat opiskelijoiden

heikkoon koulumenestykseen, kurssien läpäisemättömyyteen ja miksi lukio-opiskelu on osalle opiskelijoista opettajien mielestä liian vaativaa. Tutkimukseni tarkoitus oli kartoittaa opettajien näkökulmaa opiskelijoiden mahdolliseen heikkoon koulumenestykseen, joten en kokenut näiden syiden kartoittamista tutkimukseni kannalta tarkoituksenmukaiseksi.

Liimatainen-Lamberg ja Uotinen (1996, 13) ovat listanneet epämääräiset poissaolot ja koulupinnauksen yhdeksi riskitekijäksi, jotka voivat johtaa nuorten syrjäytymiseen koulusta. Kyselyyni vastaajista puolet oli sitä mieltä, että muutamilla tai useilla ensimmäisen vuoden opiskelijoilla on paljon selittämättömiä poissaoloja. Vastaajien mukaan nämä useat poissaolot vaikuttavat merkittävästi opiskelijoiden koulunkäyntiin, kuitenkin joillakin opiskelijoilla enemmän, kuin toisilla. Useat selittämättömät poissaolot voivat kertoa opiskelijoiden heikosta koulumotivaatiosta. Tutkimuksen tulosten mukaan kyselyyn vastanneet opettajat olivat kuitenkin pääsääntöisesti sitä mieltä, että opiskelijat ovat motivoituneita lukio-opintoihinsa.

Kaikki kyselyyn vastanneista opettajista ilmoittivat opiskelijoiden tarvitsevan tukea ja apua oppitunneilla. Vastaajista suurimman osan mielestä avun ja tuen määrä riippuu oppitunnin sisällöstä, kun taas kolme vastaaja katsoi opiskelijoiden tarvitsevan aina apua ja tukea oppitunneilla. Osa opiskelijoista tarvitsee nykyään enemmän yksilöllistä apua. Kuten aikaisemmin mainitsimme opinnäytetyömme teorialuvussa (3.3.1), opiskelijoiden tulee nykyään ottaa entistä enemmän vastuuta omista lukio-opinnoistaan. Avun ja tuen tarve voi johtua mielestäni lukion oppituntien haastavuudesta tai siitä, että opiskelijoiden opiskelutekniikka ei ole lukion vaativuuden kanssa samalla tasolla. Nummisen ym. (2002, 108) mukaan lukioon tullessa opiskelijoilta edellytetään valmiit opiskelutekniikat ja -tavat, jotka oletetaan opituiksi jo perusopetuksessa, eikä niihin siten tarvitse enää lukiossa puuttua. Näihin asioihin ei enää lukiossa pystytä kiinnittämään huomiota riittävästi eikä opiskeluun saa enää tarvittavaa tukea, vaan opiskelijoilta odotetaan yhä enemmän itsenäistä toimintaa. (mt.)

Kuten opinnäytetyömme teorialuvussa (3.3.2) mainitsimme, opettajien työnkuva on muuttunut. Häivälän (2009, 49-51) tutkimuksen mukaan opettajien tehtäväkenttä on laajentunut tiedonjakajasta ryhmänohjaajaan ja opiskelun ohjaajaan. Opettajat ovat myös joutuneet suunnittelemaan opetusta entistä tarkemmin. Nämä muutokset ovat

lisänneet aineenopettajien työmäärää ja stressiä. (mt.) Siekkisen (2010, 26) mukaan opettajan aikataulu on tiukka. Opettajien työnkuvan muuttuminen ja työmäärän lisääntyminen näkyi myös tutkimukseni tuloksissa. Tulosten mukaan vain yksi kyselyyn vastanneista opettajista ehti auttamaan oppituntien aikana kaikkia apua ja tukea tarvitsevia opiskelijoita. Kyselyyn vastaajista neljä sanoivat ehtivänsä auttamaan melkein aina kaikkia opiskelijoita ja saman verran opettajista ilmoitti ehtivänsä auttamaan harvemmin kaikkia opiskelijoita. Meriläisen (1996, 56) mukaan normaaliopetuksen luokkien suuren koon vuoksi opettajilla ei ole mahdollisuutta eriyttää tarpeeksi kaikkien oppilaiden kykyjen ja tarpeiden mukaisesti. Tämä lisää riskiä opetuksesta syrjäytymiseen. (mt.)

8.2.2 Nuorten sosiaaliset suhteet syrjäytymisen uhkan tekijänä

Häivälän (2009, 58) tutkimuksen mukaan suuret ryhmäkoot ja isommissa lukioissa mahdollisuus valita saman aineen kursseja eri opettajien opettamana heikentävät opiskelijatuntemusta entisestään. Kyseisessä tutkimuksessa tuli myös esille, että opettajat pitävät opiskelijoiden tuntemattomuutta ja opiskelijoiden luottamuksen puutetta syinä, jotka voivat johtaa opiskelijoiden huonoon koulumenestykseen. (mt.) Tämä ei kuitenkaan tullut esille tekemässäni tutkimuksessa. Myöskään luokattoman lukion ongelma, opettaja-oppilas suhteen heikkeneminen, ei näy tutkimukseni tulosten mukaan Joensuun Normaalikoulun lukiossa. Suurin osa kyselyyn vastanneista opettajista ilmoittivat, että opiskelijat kertovat luottamuksellisesti heille sekä kouluasioistaan että henkilökohtaisista asioistaan. Opettajat ovat tutkimuksen mukaan pystyneet luomaan luottamuksellisen opiskelijatuntemuksen suuresta ja luokattomasta lukiosta huolimatta. Tulokseen on voinut myös vaikuttaa se, että osa vastaajista toimii ryhmänohjaajina, jolloin luottamuksellisen suhteen syntyminen voi olla helpompaa. Tulokseen on voinut myös vaikuttaa se, että Joensuun Normaalikoulun opettajat saavuttaneet kasvattajanroolin tiedonjakajan sijaan ja siten vaikuttaa tutkimukseni myönteiseen tulokseen.

Tutkimukseni tuloksista tuli myös esille opettajien huoli opiskelijoiden yksinäisyydestä. Seitsemän kyselyyn vastanneista opettajista ilmoittivat tietävänsä useita tai muutamia yksinäisiä ensimmäisen vuoden opiskelijoita. Liimatainen-Lambergin ja Uotisen (1996, 13) mukaan yksinäisyys ja heikot sosiaaliset suhteet voivat olla syitä syrjäytymiseen. Nuorten yksinäisyyden taustalla voi olla monia eri tekijöitä, joita kaikkia opettajat eivät edes pysty huomaamaan. Opettajat voivat kuitenkin huomata

esimerkiksi opiskelijoiden vetäytyvyyden ja haluttamattomuuden toimia ryhmissä, mikä on yksi yksinäisyyden oire. Jaraston ja Sinervon (1999, 93-95) mukaan opiskelija on esimerkiksi saattanut kokea elämänsä varrella jo paljon epäonnistumisia yrittäessään solmia kontaktia ikätovereihinsa, minkä seurauksena nuoresta on turvallisempaa vetäytyä erilleen muista ja luoda muuri oman minän ympärille. Opiskelija on saattanut myös syystä tai toisesta ajautua rooliin, joka estää hänen sosiaalista kehitystään. Yksinäiseltä nuorelta jää puuttumaan toveriryhmä, jonka turvin hänen on helpompi itsenäistyä. Arkuudessaan ja herkkyydessään nuori voi olla oivallinen kiusaamisen ja eristämisen kohde. (mt.) Huoli koulukiusaamisesta tuli myös esille tutkimukseni tuloksissa. Suurin osa kyselyyn vastanneista opettajista oli huomannut, että heidän lukiossaan esiintyy koulukiusaamista.

Joensuun Normaalikoulun lukion opettajat ovat tutkimukseni mukaan huolissaan opiskelijoiden hyvinvoinnista ja syrjäytymisen uhkasta. Seitsemän kyselyyn vastanneista opettajista oli huolissaan muutamien ensimmäisen vuoden opiskelijoiden hyvinvoinnista. Neljä kyselyyn vastaajista kertoi Joensuun Normaalikoulun lukiossa olevan useita tai muutamia syrjäytymisen uhkan alla olevia opiskelijoita. Nämä huolet on otettava huomioon. Syrjäytymisen ehkäisyyn tulee puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, antamalla opiskelijalle tukea ja ohjausta heti, kun pieniäkin ongelmia alkaa ilmetä (Liimatainen-Lamberg 1996, 16). Kuten aikaisemmin mainitsimme opinnäytetyössämme (luku 3.3.1) suuressa ja suorituskeskeisessä lukiossa ei jää riittävästi aikaa opiskelijoiden yksilölliselle huomioimiselle.

8.2.3 Vastaajien ehdotukset opiskelua tukevan pienryhmätoiminnan sisältöön

Kyselyyn vastanneiden opettajien ehdotukset pienryhmätoiminnan sisällöstä olivat pitkälti yhteneväisiä Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n hallinnoiman Minä Olen Tärkeä -projektin lukio-ikäisten opiskelua tukevan pienryhmätoiminnan mallin kanssa. Opettajat ehdottivat tuntien aiheiksi opiskelutekniikoiden ja opiskelun ongelmien läpikäymistä, opiskelun aikataulutusta, vertaissuhteiden luomista, itsenäistymistä ja elämänhallintataitoja. Näitä aiheita Minä Olen Tärkeä -projektin lukioikäisten pienryhmätoiminnan mallista jo löytyy. Lisäksi opettajat ehdottivat pienryhmän tunneilla läpi käytäviksi aiheiksi nuorten psykologista kasvua ja ongelmien purkamista.

Seitsemän kyselyyn osallistuneista opettajista vastasivat, että Joensuun Normaali-koulun lukiossa on jonkinlainen tarve opiskelua tukevalle pienryhmätoiminnalle. Yksi vastaajista ilmoitti tarpeen olevan suuri. Kuitenkin jokaisen vastaajan mielestä opiskelijat tarvitsevat pienryhmätoimintaa. Muhosen ym (2009,11) mukaan pienryhmätoiminnassa on kyse sellaisista kasvu- ja oppimisprosesseista, jotka vahvistavat nuoren sosiaalisia taitoja sekä tukevat koulunkäyntiä. Kyselyyn vastanneista opettajista neljä oli sitä mieltä, että opiskelua tukevan pienryhmätoiminnan tulisi pitää sisällään opiskelutekniikoiden läpikäymistä. Tämä Joensuun Normaalikoulun lukion opettajien huoli riittävien opiskelutekniikoiden puuttumisesta on yhteneväinen vuonna 2002 tehdyn tutkimuksen *Opinto-ohjauksen tila 2002*, kanssa. Tutkimuksen mukaan lukioissa oletetaan, että opiskelutaidot ovat hankittu jo peruskoulussa, jolloin niihin ei lukiossa enää tarvitsisi kiinnittää huomiota. Kun lukiossa luokkamuotoista ohjausta on yhteensä vain yksi kurssi, ei se käytännössäkään riittäisi perusteelliseen opiskelutaitojen ohjaukseen. Kuitenkin on myös lukioita, joissa opiskelutaitojen ohjaukseen on panostettu laatimalla valinnainen kurssi, jota suositellaan kaikille. (Numminen ym. 2002, 119.) Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n toteuttama opiskelua tukeva pienryhmätoiminta on juuri tällaista toimintaa.

Kyselyyn vastanneista kolme oli sitä mieltä, että opiskelua tukevan pienryhmätoiminnan tulee pitää sisällään sosiaalisten suhteiden läpikäymistä ja niiden parantamista. Vastaajien mielestä pienryhmässä tulisi myös käsitellä nuorten itsetuntoon ja itsenäistymiseen liittyviä asioita. Keltinkangas-Järvisen (2004, 40) mukaan itsetunnon ja koulumenestyksen välillä on erittäin voimakas suhde. Voidaan jopa väittää, että itsetunto on koulumenestyksen tärkeimpiä selittäjiä. Luottamus itseen ja käsitys, siitä miten hyvä on ja mitä kykenee oppimaan, selittävät koulumenestyksestä suuremman osan kuin esimerkiksi älykkyys. (mt.) Niinpä lukiolaisillakin heikko suoritusminäkäsitys heijastuu myös kaikille muille minäkuvan alueille (Aho, Laine 2004, 29-30). Hyvä koulumenestys ja hyvä itsetunto ovat yhteydessä myös suureen toverisuosioon (Keltinkangas-Järvinen 2004, 40). Opiskelijoiden on tärkeää saada onnistumisen ja hyväksytyksi tulemisen tunteita, sillä ne ovat vahvasti yhteydessä itsetuntoon ja mahdollistavat muutoksia sosiaalisessa minäkuvassa. Kokeilemalla uusia asioita tai toimimalla yhdessä muiden kanssa arkielämän tilanteissa, voidaan saada onnistumisen kokemuksia ja löytää itsestä omia vahvuuksia. (Muhonen ym. 2009 13.) Pienryhmätoiminnan avulla voidaan antaa opiskelijoille heidän tarvitsemansa tuki ja tila, harjoittaa näitä edellä mainittuja taitoja. Osalla opiskelijoista on heikko itsetunto

ja sitä kautta heikko koulumenestys, jolloin he tarvitsevat rohkaisua koulunkäyntiin ja toimimaan itsenäisesti.

Vertaistuki oli myös yksi asia minkä Joensuun Normaalikoulun lukion opettajat nostivat pienryhmätoiminnan sisällölliseksi ehdotukseksi. Valmusen ja Heikuran (2009, 8) mukaan itsenäistynyt nuori kokeilee rajojaan ja hakee omaa paikkaansa eri yhteisöissä ja ryhmissä. Ystävien ja ikätovereiden kautta nuori voi peilata itseään ja jäsentää identiteettiään uudella tavalla. Jotta nuori pystyisi siirtymään lapsuudesta kohti aikuisuutta, kuuluu hänen kokea erilaisia muutoksia, jotka vaikuttavat kokonaisvaltaisesti, sekä psyykkiseen, fyysiseen että sosiaaliseen olemukseen. (mt.) Aikaisemmin opinnäytetyössämme (3.1) olemme esitelleen nuoruuden kehitystehtävät Havinghurstin ja Eriksonin mukaan. Näistä kehitystehtävistään selviytyäkseen nuori tarvitsee paljon erilaista tietoa, aikuisen tukea ja ohjausta. Nuoruuden haasteet ja niiden kasautuminen voivat johtaa syrjäytymiseen. (Jarasto, Sinervo 1999, 115-116.) Myös vertaistuen mahdollistaminen sekä ohjauksen ja tuen saaminen on yksi opiskelua tukevan pienryhmätoiminnan tavoitteista.

Muhosen ym. (2009, 26) mukaan vuorovaikutustaidoilla ja sosiaalisten taitojen harjaannuttamisella on suuri merkitys itsetunnon, minäkuvan ja elämänhallinnan vahvistamiseen. Onnistumisen kokemusten tuottaminen, ryhmätyötaitojen harjaannuttaminen ja vertaisryhmässä toimimisen tukeminen ovat tärkeitä paitsi koulutyöskentelyn myös vapaa-ajan kannalta. (mt.) Kyselyyn vastaajien kertomat pienryhmätoiminnan sisällölliset ehdotukset ovat juuri tällaisia taitoja. Ehdotukset ovat myös yhteneväisiä Humanistisen ammattikorkeakoulun Sosiaalisesti vahvistavan käytäntöjä kehittävän projekti -opintojaksossa luomamme lukioikäisten pienryhmätoiminta mallin kanssa.

9 POHDINTA

Sekä Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden että heidän opettajiensa kyselyiden tulosten pohjalta voi päätellä, että Joensuun Normaalikoulun lukiolla on tarvetta opiskelua tukevalla pienryhmätoiminnalle. Ensimmäisen vuoden opiskelijoissa on henkilöitä, joilla ilmenee heikkoa koulumenestystä ja ongelmia sosiaalisissa suhteissa, niin nuorten itsensä kuin heidän opettajiensa mielestä. Suurimpia syrjäytymiseen johtavia huolenaiheita Joensuun Normaalikoulun opiskelijoilla tutkimusten mukaan olivat opinnoissa, yksinäisyys sekä

puuttuvat sosiaaliset suhteet niin vertaisiinsa kuin opettajiin. Lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden ja heidän opettajiensa kyselyiden mukaan huolet opiskelijoiden syrjäytymisen riskitekijöistä olivat hyvin samansuuntaisia, muutamia eroja kuitenkin löytyi. Suurimpia eroja tuloksissa olivat opettaja-oppilassuhteen syntyminen ja tuen tarpeen paljous.

Tässä osiossa pohdimme opiskelijoiden ja heidän opettajiensa tutkimusten merkittävimpien tulosten eroja. Lisäksi esitämme kehittämissuhteet Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n Minä Olen Tärkeä -projektin lukioikäisten pienryhmätoiminnan kehittämiseen tutkimusten pohjalta nousseiden huolenaiheiden perusteella.

9.1 Opettajien ja opiskelijoiden näkemysten erot

Joensuun Normaalikoulun lukion opettajat olivat huolissaan opiskelijoiden opintojen vaikeuksista, mikä näkyi myös opiskelijoiden tutkimuksen mukaan opiskelijoiden alhaisina arvosanoina, kurssien uusimisten määrässä ja poissaoloina. Tutkimusten erona oli kuitenkin se, että opettajien mukaan vain muutamat tai erittäin harvat opiskelijat saivat heidän opettamistaan kurseistaan alhaisia arvosanoja (4-6), kun taas opiskelijoiden mukaan vajaa puolet heistä sai alhaisia arvosanoja. Arvosanat olivat kuitenkin hyvin ainekohtaisia, eivätkä opiskelijat välttämättä saa heikkoja arvosanoja juuri kyselyyn vastanneiden opettajien oppiaineista. Nämä opettajat opettivat kieliä, matemaattisia aineita sekä reaaliaineita. Niinivaaran lukion opinto-ohjaajan Anne Lukkarisen mukaan lukion ensimmäiset kurssit kertaavat hyvin paljon yläkoulussa käsiteltyjä asioita, joten pohdimmekin, ovatko lukion ensimmäiset kurssit opiskelijoille helpompia kuin myöhemmät. Tämän vuoksi osalla opiskelijoilla vaikeudet opiskelussa saattavat syntyä tai ilmetä vasta myöhemmin.

Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden opettajat pitivät opiskelijoiden motivaatiota erittäin korkeana, mutta opiskelijoiden tutkimustuloksissa ilmeni, että suurimmalla osalla opiskelijoista opiskelumotivaatiota on vain välillä. Pohdimme, johtuuko ero motivaatio-käsitteen ajattelemisesta eri näkökulmista. Opettajat näkevät mahdollisesti opiskelijoiden motivaation pääosin vain oppituntien ja koulutehtävien kautta, mikä ei olekaan oikeastaan muuten mahdollista, elleivät kyseiset opiskelijat ja opettajat ole mukana esimerkiksi oppilaskuntatoiminnassa. Kyselyyn opettajat vastasivat ajatellen kaikkia ensimmäisen vuoden opiskelijoita

”massana”, eikä opiskelijoiden yksilöllistämiseen kyselylomakkeessa ollut mahdollisuutta, joten opettajien piti päättää ottaako positiivisen vai negatiivisen kannan asiaan. Toisin sanoen jos motivoituneita opiskelijoita opettajan mielestä on suurin osa, hän on vastannut motivaation korkeaksi vaikka muutamilla motivaatiota ei hänen mielestään olisi ollenkaan. Nuoret taas vastasivat kyselyyn ajatellen itseään ja omaa asennettaan sekä innostusta käydä koulua, missä tulee enemmän esille yksilöllinen eli nuoren oma näkökulma asiaan.

Ensimmäisen vuoden opiskelijoista osa koki lukion työmäärän suureksi ja koulupäivät pitkiksi. Osa opiskelijoista koki lukio-opiskelun myös vaikeaksi, osa taas hyvin vaihtelevaksi. Myös kyselyyn vastanneet opettajat olivat huolissaan opiskelijoiden koulupäivien pituudesta ja ajattelivat, että lukio-opiskelu on ollut lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoille hyvin vaihtelevaa. Lukio-opiskelun haasteellisuudesta, ja myös heikosta opiskelumotivaatiosta, saattaa mahdollisesti johtua lukio-opintojen keskeyttäminen. Suurin osa (60 %) opiskelijoista vastasi tietävänsä yhden tai useamman ensimmäisen vuoden opiskelijan, joka oli keskeyttänyt lukio-opintonsa. Kuitenkin opettajista vain muutamat tiesivät opintonsa keskeyttäneen opiskelijan. Pohdimme voiko ero tämä johtua siitä, etteivät kyseiset opettajat ole vielä ehtineet opettaa näitä opintonsa keskeyttäneitä opiskelijoita. Pohdimme myös, tietävätkö opiskelijat oikeasti opintonsa keskeyttäneitä vai onko kyseessä pelkkiä arvailuja ja huhupuheita, esimerkiksi jos opiskelija on poissa pitkäaikaisen sairauden vuoksi. Opettajien mielestä lukio-opintonsa tulee keskeyttämään vielä useampi opiskelija tämän lukukauden aikana. Opintojen keskeyttämisessä huolenaiheeksi nousee koulupudokkuus, mutta täytyy ottaa huomioon myös se mahdollisuus, että esimerkiksi kesällä opiskelijat voivat jättää tietoisesti opintonsa kesken ja vaihtaa ammattiopiston puolelle.

Sekä lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden että heidän opettajiensa mielestä opettajilla ei ole aikaa antaa opiskelijoille heidän tarvitsemaansa apua ja tukea oppitunneilla. Opettajien mielestä opiskelijat tarvitsivat paljon tukea oppituntien aikana. Pohdimme onko tähän syynä opiskelijoiden heikot opiskelutaidot vai onko kyse yksinkertaisesti siitä, että uuden koulun ja koulutusasteen toimintatapojen opettelu vie aikansa. Tutkimuksen tulosten mukaan opiskelijat eivät myöskään kokeneet opettajia sellaisiksi henkilöiksi, kenelle kertoa omista etenkin henkilökohtaisista asioistaan. Opettajien mielestä opiskelijat kuitenkin kertovat heille luottamuk-

sellisesti sekä koulu- että henkilökohtaisista asioistaan. Pohdimme voiko tämä ero johtua erilaisesta näkökulmista asiaan. Näkevätkö opettajat opiskelijoiden yksittäisten henkilökohtaisten asioiden kertomisen merkittävänä, vaikka opiskelijat eivät kokisi asian itselleen kovin henkilökohtaisena. Pohdimme myös pitävätkö opiskelijat lukion aineenopettajia kaukaisina auktoriteetteina, eikä niin helposti lähestyttävänä mitä opettajat ajattelevat olevansa. Lisäksi luottamussuhteen syntyminen vie aikaa, myös opettajan ja opiskelijan välillä, mihin välttämättä kouluympäristössä ei pystytä, etenkin jos opettajat ja opiskelijat ovat vähän tekemisessä opetustilanteen ulkopuolella, esimerkiksi oppilaskunta- tai tutortoiminnassa.

Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden keskuudessa oli paljon yksinäisyyden kokemista ja myös halua saada kavereita. Myös opettajat ovat tiedostaneet opiskelijoiden yksinäisyyden. Joensuun Normaalikoulun lukiossa ilmeni myös jonkin verran koulukiusaamista sekä opiskelijoiden että heidän opettajiensa mukaan. Mielestämme tällaiset samansuuntaiset tulokset olivat hyvä asia. Joensuun Normaalikoulun lukiolla yksinäisyys ja koulukiusaaminen on tiedostettu, jolloin niihin on helpompi puuttua, esimerkiksi juuri pienryhmätoiminnalla.

Opettajien tutkimuksen mukaan opiskelua tukevalle pienryhmätoiminnalle on tarvetta Joensuun Normaalikoulun lukiolla ja tärkein kohderyhmä opiskelua tukevalle pienryhmätoiminnalle olivat ensimmäisen vuoden opiskelijat. Myös opiskelijoista yli puolet suosittelisi pienryhmätoimintaa yhdelle tai useammalle vuosikurssilaiselleen, mutta harva halusi itse osallistua pienryhmätoimintaan. Tuloksissa voi päätellä, että sekä opiskelijoille että osalle opettajista opiskelua tukeva pienryhmätoiminta tuntui vieraalta. Kaikki opettajat eivät olleet varmoja haluavatko tehdä yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa. Yksi syy haluttomuuteen voi olla kolmannen sektorin ja lukion yhteistyön uutuus. Tulokseen on voinut myös vaikuttaa opettajien työmäärän lisääntyminen ja työnkuvan laajeneminen, joten opettajilla ei ole aikaa niin sanotusti ylimääräiselle työlle.

9.2 Pienryhmätoiminnalla kokonaisvaltaisempaan opiskelun tukemiseen

Kuten alun teorialuvussa (3.2) esittelimme, lukion tavoitteiksi opetussuunnitelman perusteissa (2003) on asetettu tukea opiskelijan kokonaisvaltaista ja yksilöllistä kehitystä siten, että hänelle muodostuu selkeä kuva tavoitteistaan ja omista mahdol-

lisuuksistaan. Lukiossa tavoitteena on myös tukea nuoren henkilökohtaista kasvua ottamaan vastuuta omista opinnoista ja omasta elämästä ja kasvua kohti aikuistumista sekä itseohjautuvuuden kehittymistä erityisesti suhteessa opiskeluun (mt.). Muhosen ym. (2009) tekemän tutkimuksen mukaan koulussa ei ole riittävästi aikaa, tilaa ja mahdollisuuksia lasten ja nuorten yksilölliselle huomioimiselle ja vuorovaikutustaitojen vahvistamiselle. Myös tutkimuksissamme tuli ilmi, ettei opettajille ole aikaa tukea opiskelijoita heidän tarpeensa mukaisesti. Tämän vuoksi Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n Minä Olen Tärkeä -projektin opiskelua tukevan pienryhmätoiminta voi olla se taho, joka tukee lukiota edellä mainittujen tavoitteiden saavuttamisessa muun muassa kokonaisvaltaisella ja yksilöllisellä opiskelun tukemisella. Pienryhmätoiminnan avulla ne opiskelijat, joilla ei ole vielä riittäviä taitoja itseohjautuvaan opiskeluun, saavat tarvitsemansa avun ja tuen.

Tutkimuksen tuloksissa tuli kuitenkin ilmi se mahdollisuus, että nuorten ongelmat koulunkäynnissä tulevat esille tai syntyvät vasta myöhemmin. Opiskelijoiden mielestä myös opettajien ja opiskelijoiden välinen suhde oli heikko, sillä opiskelijat eivät kertoneet opettajille omista henkilökohtaisista asioistaan. Pohdimme, tietävätkö opettajat oikeasti kenelle suositella pienryhmätoimintaa. Vaikka opettajat mielestään tuntevat opiskelijat, opiskelijoiden vastaukset huomioon ottaen, pienryhmätoiminnan alkamisajankohtaa on syytä mielestämme miettiä, että opettajat ehtisivät oppia tuntemaan opiskelijat paremmin. Toisaalta toiminnan tulee olla ehkäisevää, joten pienryhmätoiminta on hyvä aloittaa mahdollisimman ajoissa, jo yhdenkin syrjäytymisen riskitekijän ilmetessä. Pienryhmätoiminta onkin työmenetelmänä ehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen työväline (Muhonen ym. 2009, 9).

Pienryhmätoiminnan tulee olla kokonaisvaltaisesti nuoren opiskelua tukevaa. Kun nuori on fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti hyvinvoiva, se parantaa nuoren jaksamista, vähentää stressiä ja auttaa keskittymään läpi pitkän koulupäivän sekä hallitsemaan lukion suureksi koetun työmäärän. Pienryhmätoiminnassa tuleekin mielestämme panostaa tähän kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseen, mikä vaatii myös toiminnan pitkäkestoisuutta. Mielestämme opiskelua tukevaa pienryhmätoimintaa tulee kehittää myös entistä enemmän toiminnaksi, jolla pyritään parantamaan opiskelijoiden kouluviihtyvyyttä sekä innostusta ja kiinnostusta opiskelua kohtaan. Tämä parantaa mahdollisesti opiskelijoiden motivaatiota opiskelemiseen, mikä vaikuttaa positiivisesti myös opiskelijoiden koulumenestykseen ja poissaolojen

määrään. Poissaolot myös osaltaan vaikuttavat myös opiskelijoiden heikkoon koulumenestykseen.

Luvussa 3.2.1 mainitsimme luokattoman lukion ongelmiksi nousseen lukio-opintojen yksilöllistymisen ja opettaja-oppilassuhteen heikkenemisen. Yksilöllistyminen johtaa opiskelijoiden yhä suuremman vastuun ottamiseen omista opinnoistaan. Pienryhmätoiminnalla tuleekin mielestämme panostaa myös nuorten yksilöllisen ja itsenäisen opiskeluvälmiuksien kehittämiseen. Lukioon tultaessa opiskelijoilta edellytetään valmiit opiskelutekniikat ja -tavat (Numminen ym. 2002, 108), eikä näihin asioihin enää lukiossa pystytä kiinnittämään huomiota riittävästi eikä opiskeluun saa enää tarvittavaa tukea vaan opiskelijoilta odotetaan yhä enemmän itsenäistä toimintaa. Myös heikon koulumenestyksen, runsaiden poissaolojen sekä opintojen raskaaksi kokemisen syynä voi yksinkertaisesti olla olemattomat valmiudet opiskella lukiossa.

Muhosen ym. (2009, 26) mukaan pienryhmätoiminnalla vahvistetaan nuoren vuorovaikutus ja sosiaalisia taitoja, joiden harjaannuttamisella on suuri merkitys itsetunnon, minäkuvan ja elämän hallinnan vahvistamiseen. Vertaisryhmässä toimimisen tukeminen on tärkeää, paitsi koulutyöskentelyn myös vapaa-ajan kannalta. (mt.) Pienryhmätoiminnan tuleekin olla mahdollisimman monipuolista, niin että se mahdollistaa niiden vertaissuhteiden luomisen ja luottamussuhteiden syntymisen eri menetelmien avulla, jotka opiskelijoilta puuttuivat. Pienryhmätoiminnan tulee olla myös mahdollisimman ryhmäyttävä niin, että toisiin voi tutustua kunnolla mikä vaatii monipuolisten menetelmien käytön. Monipuolisilla menetelmillä tarkoitamme esimerkiksi parityöskentelyä, sekä erilaisia tutustumis- ja ryhmäytysharjoitteita, joissa muiden kanssa pääsee parempaan henkilökohtaiseen kontaktiin. Pienryhmätoiminnassa mukana olevat nuoret voivat saada myös toiminnan ohjaajasta luotettavan aikuisen. Pienryhmätoiminnan ohjaajan tuleekin mielestämme pyrkiä olemaan se luotettava aikuinen nuorelle, jota hänellä ei välttämättä elämässään ole. Kuitenkin luottamussuhteen syntyminen vie aikaa, joten monipuolisten menetelmien lisäksi pienryhmätoiminnan tulee olla myös tämän vuoksi tarpeeksi pitkäkestoista. Pitkäkestoisuus on mielestämme tärkeää myös niiden todellisten ongelmien näyttämisen kannalta ja niiden ratkaisemiseksi.

Lukiolain (478/2003 5 luku, 21§) mukaan opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Sekä lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden että heidän

opettajien tutkimuksissa ilmeni koulukiusaamista, joten mielestämme pienryhmästä tulee tehdä kaikille turvallinen ympäristö, jossa kiusaamista ei ole. Turvalliseen ympäristöön vaikuttaa mielestämme myös edellä mainittu luottamussuhteen syntyminen. Onkin mielestämme tärkeää kiinnittää huomiota ryhmän kokoamiseen. Muhosen ym. (2009, 17) mukaan pienryhmää kootessa on olennaista päättää kohderyhmästä ja koota ryhmä sellaisista lapsista ja nuorista, joiden elämäntilanteissa on yhtymäkohtia.

9.3 Lopuksi

Mielestämme opinnäytetyön tekeminen oli antoisa ja opettavainen kokemus, joka syvensi aiemmin oppimaamme ja kokemaamme pienryhmätoiminnan kehittämistyötä. Opinnäytetyö oli aikaa vievä ja monivaiheinen prosessi, jonka aikana opimme tutkimuksen tekemisen vaiheet alun suunnittelusta lopun raportointiin. Opinnäytetyömme aihetta olimme käsitelleet paljon jo aikaisemmissa opinnoissamme, mikä aiheen mielenkiintoisuuden lisäksi oli motivaattori tutkimuksen alusta loppuun asti tekemiselle. Kuitenkin aiheen kanssa pitkään työskentely vaikeutti puolueettomuutta tutkimuksen tekemisessä. Aiheesta oli paljon omakohtaisia kokemuksia, jotka heijastuivat pohdinnoissa ja kehittämisideoissa sekä kyselylomakkeen laatimisessa.

Antoisinta opinnäytetyöprosessissamme oli kuitenkin uuden tiedon tuottaminen, jonka avulla tutkimuksen tilaaja voi kehittää ja laajentaa toimintaansa. Tutkimusten tulosten mukaan Joensuun Normaalikoulun lukiolla on tarvetta sosiaalisesti vahvistavalle ja opiskelua tukevalle pienryhmätoiminnalle. Eniten tällaiselle toiminnalle on tarvetta opettajille tehdyn tutkimuksen mukaan ensimmäisen vuoden opiskelijoilla. Tutkimuksissa suurimmiksi ongelmiksi Joensuun Normaalikoulun lukiossa nousi opiskelun avun ja tuen tarve, lukio-opintojen haastavuus sekä opettaja-oppilas suhteen että vertaissuhteen puute. Minä Olen Tärkeä -projektin nykyinen lukioikäisten pienryhmätoiminnan malli on kuitenkin hyvä ja toteutuskelpoinen Joensuun Normaalikoulun lukiolla. Muutamia kehitysehdotuksia tuli kuitenkin ilmi, joihin pienryhmätoiminnassa tulee kiinnittää enemmän huomiota.

Opiskelua tukevan pienryhmätoiminnan tulee entistä enemmän puuttua etenkin opiskelun ongelmiin ja sitä kautta opiskelijoiden kokonaisvaltaiseen tukemiseen. Kehittämissuhteissa nousee esille myös pienryhmätoiminnan pitkäkestoisuus ja

monipuolisuus. Pienryhmätoiminta vaatii pitkäkestoisuuden ongelmien ilmenemisen, niihin puuttumisen sekä luottamussuhteiden syntymisen vuoksi. Pohdimme myös tuleeko lukioikäisten pienryhmätoiminnassa entistä enemmän keskittyä opiskelijoiden itsenäiseen toimintaan ja yksilöllisyyteen. Toiminnan tulee olla kokonaisvaltaista, sillä yhdenkin negatiivisen asian poistaminen vähentää riskiä syrjäytymiseen ja voi katkaista negatiivisen kehän. Opiskelijoiden ongelmien kasaantuessa ja syventyessä kielteistä kehää on entistä vaikeampaa katkaista. Tulee kuitenkin muistaa, että jokainen pienryhmä on ainutlaatuinen, jolla on omat erityistarpeensa. Pienryhmätoiminnan tuleekin olla kohderyhmän mukaan muokattua toimintaa. Toimintaa on muutettava sen mukaan, minkälaista apua ja tukea kukakin ryhmäläisistä tarvitsee.

Haasteellisinta opinnäytetyön tekemisessä oli aineistojen kokoaminen selkeäksi kokonaisuudeksi. Kahden tutkimuksen kokoaminen yhdeksi johdonmukaiseksi ja lukijaystävälliseksi opinnäytetyöksi oli hankalaa. Halusimme kuitenkin pitää tutkimukset erillään, sillä tutkimuksilla oli täysin erilaiset tavoitteet, vaikka opinnäytetyön tarkoitus oli yhteinen. Mielestämme oli tärkeää, että tutkimukset olivat samassa opinnäytetyössä rinnakkain, jolloin saadaan tilaajan kannalta kattava kokonaisuus, jossa tulee selkeästi esille sekä opiskelijoiden että heidän opettajiensa näkökulmat. Myös aineistojen rajaus tuotti ongelmia. Mielenkiintoisia asioita, jotka liittyvät aiheeseen oli runsaasti. Opiskelua tukeva pienryhmätoiminta pitää sisällään kuitenkin useita tavoitteita, joista jokaista olisi voinut kysyä vielä monesta eri näkökulmasta. Tämän vuoksi aihealueita oli pelkistetty, eikä asioita voinut tutkia syvemmin. Olisimme kuitenkin voineet kysyä vielä tarkemmin esimerkiksi syrjäytymiseen johtavista syistä tutkimuksemme parantamiseksi. Ajan puutteen vuoksi emme ehtineet tehdä haastatteluja opinto-ohjaajille, kuten aikaisemmin oli suunniteltu. Mielestämme tässä onkin mahdollisuus jatkotutkimuksille.

Tutkimuksemme olivat merkittäviä etenkin tilaajalle oman toiminnan kehittämiseen, kuten tilaajan antamassa opinnäytetyön palautteessa tulee ilmi (Liite 4.). Mielestämme opinnäytetyömme aihe oli myös hyvin ajankohtainen. Nuorten syrjäytymisen uhkasta ja sen ehkäisevän työn tärkeydestä käydään nykyään paljon keskustelua, sekä tehdään erilaisia tutkimuksia. Moniammatillinen yhteistyö ja eri organisaatioiden välinen yhteistyö on nykyisin tärkeää. Lukion ja kolmannen sektorin välinen yhteistyö on uusi asia Joensuussa, joten se lisää opinnäytetyömme merkittävyyttä ammattialalle. Joensuun Pelastakaa Lapset ry haluaa varmasti tutkia opiskelua tukevan

pienryhmätoiminnan tarvetta myös muilla Joensuun alueen lukioilla ja ammattiopistoissa.

LÄHTEET

- Aho, L. 2002. Koulu, opetus ja oppiminen – oppilas, oppiminen ja opiskelu. Teoksessa Julkunen M-L. (toim.) 2002. Opetus, oppiminen ja vuorovaikutus. WSOY, Porvoo.
- Aho, S. ja Laine, K. 2004. Minä ja muut: kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Otava Kirjapaino Oy, Keuruu.
- Ahola, S. ja Galli, L. 2010. Nuorten koulupudokkaiden ja heidän ohjaajiensa syrjäytymispuheen ulottuvuudet. Teoksessa Anttila, A-H., Kuussaari, K. & Puhakka, T. (toim.) 2010. Ohipuhuttu nuoruus? Nuorten elinolot –vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto. Yliopistopaino, Helsinki. 132–143.
- Harinen, P. 2008. Hyvä, paha yksinäisyys. Itsellisyys, yksinäisyys ja ystävyys myöhäisnuoruudessa. Teoksessa Autio, M., Eräranta, K., Myllyniemi, S.(toim.) 2008. Polarisoitua nuoruus? Nuorten elinolot -vuosikirja. Helsinki, Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisosiain neuvottelukunta. Stakes. 84–93.
- Harju, A. 2003. Yhteisellä asialla – kansalaistoiminta ja sen haasteet. Kansanvalistusseura. Dark Oy, Vantaa.
- Hautamäki, A. 2001. Suomi muutosten edellä – raportti Suomen haasteista. Sirtan raportteja 6, Kuopio.
- Heikkilä, T 2008. Tilastollinen tutkimus. Edita Prima Oy, Helsinki.
- Hämäläinen, K. ja Kukka, A. 1997. Luokattomuuden toteutuminen Kuusamon lukiossa 1994–1997. Vapaus ja vastuu sekä yksilöllisyys ja sosiaalisuus luokattomuuden tunnusmerkkeinä. Oulun yliopisto. Kasvatustieteen proseminaariryö 11.10.1997.
- Iivonen, P. 2000. Teoksessa Luokattoman lukion toimivuus. Moniste 6/2000. Opetushallitus. Edita Oy, Helsinki.
- Jarasto, P. ja Sinervo, N. 1999. Elämää varten: Murrosikäisen ja nuoren maailma. Cummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Kalalahti, M. 2007. Opiskeluympäristöstä koulumyönteisyyttä? Kasvatus 38 (5), 417–431.
- Kuula, R. 2000. Syrjäytymisvaarassa oleva nuori koulun paineessa. Koulu ja Nuorten syrjäytyminen. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja. Joensuun yliopistopaino, Joensuu.
- Kuure, T. (toim.) 2001. Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorten elinolot –vuosikirja. Kirjapaino Raamattutalo Oy, Pieksämäki.
- Lehtinen, E., Kuusinen, J., Vauras, M. 2007. Kasvatuspsykologia. WSOY. Oppimateriaalit Oy, Helsinki.
- Liimatainen-Lamberg, A-E. (toim.). 1996. Syrjäytymisriskien ehkäisy, syrjäytyneiden koulutuspalvelut ja ohjaustoiminta. Arviointi 7/96. Opetushallitus. Yliopistopaino, Helsinki.
- Lindström A. 2000. Johdanto. Teoksessa Luokattoman lukion toimivuus. Moniste 6/2000. Opetushallitus. Edita Oy, Helsinki.
- Lukiolaki 269/1998. Lakikokoelma koululaista. Edita, Helsinki.
- Lukiolaki 478/2003. Lakikokoelma koululaisista. Edita, Helsinki.
- Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003. Opetushallitus määräys 33/011/2003. Vammalan kirjapaino oy, Vammala.

Luopa, P., Lommi, A., Kinnunen, T., Jokela, J. 2010. Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-luvulla. Kouluterveyskysely 2000–2009. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Raportti 20/2010. Helsinki. Yliopistopaino.

Meriläinen, L. 1996. Oppilaiden ja opiskelijoiden tukipalvelut. Teoksessa Liimatainen-Lamberg AE. (toim.) 1996. Syrjäytymisriskien ehkäisy, syrjäytyneiden koulutuspalvelut ja ohjaustoiminta. Opetushallitus, Helsinki. 43–59.

Muhonen, J., Lallukka, K., Turtiainen, P. 2009. Pienryhmätoiminta lasten ja nuorten ehkäisevän työn menetelmänä. YAD Youth Against Drugs ry, Jyväskylä.

Myllyniemi, S. 2006. Nuorisobarometri 2006. Teoksessa Wilska T-A. (toim.) 2006. Uskon asia – nuorisobarometri 2006. Nykypaino, Helsinki. 14–91.

Numminen, U., Jankko, T., Lyra-katz, A., Nyholm, N., Siniharju, M., Svedlin, R. 2002 Opinto-ohjauksen tila 2002. Opinto-ohjauksen arviointi perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa sekä koulutuksen siirtymävaiheissa. Opetushallitus, Helsinki.

Nurmi, J-E. 1995. Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksesta Lyytinen, P., Korkiakangas, M., Lyytinen, H. (toim.) 1995. Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. WSOY. Porvoo. 256–274.

Oikarinen, S., Saastamoinen, M., Tanskanen, S. 2011. Materiaalipaketti – lukioikäisten pienryhmätöinnin ohjaajille. Pelastakaa Lapset ry, Joensuu.

Opiskeluterveydenhuollon opas 2006 Julkaisuja 2006:12. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Pääskysaari, J. 2002. Kompassi – Jennin kirja sinulle. Otava, Keuruu.

Pörhölä, M. 2008. Koulukiusaaminen nuoren hyvinvointia uhkaavana tekijänä – miten käy kiusatun ja kiusaajan vertaissuhteille? Teoksessa Autio, M., Eräranta, K., Myllyniemi, S. (toim.) 2008. Polarisoitua nuoruus? Nuorten elinolot -vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisosiain neuvottelukunta. Stakes. 94–104.

Rönöberg, L. 1999. Eriytynyt ja moniulotteinen kolmas sektori. Teoksessa Hokkanen, L., Kinnunen, P., Siisiäinen, M. (toim.) 1999. Haastava kolmas sektori – pohdintoja tutkimuksen ja toiminnan moninaisuudesta. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. Gummerus Kirjapaino oy, Jyväskylä. 78-100.

Sosiaalialan kehittämishanke 2003. Toimeenpanosuunnitelma. STM, monisteita 2003:20.

Valmunen, A. ja Heikura, M. 2009. TOIMINTAMALLI NUORTEN TERVEYSKASVATUKSEN TUEKSI – lähtökohtana nuorten ajankohtaiset terveysongelmat. HOITOTYÖN KOULUTUSOHJELMA. Terveydenhoitotyö. Opinnäytetyö.

Vilppola, T. 2007. Reaalipedagoginen toimintaprosessi - sosiaalipedagogisen työn sovellus koulutuksesta syrjäytymässä olevien nuorten kokonaisvaltaisessa tukemisessa. Kasvatustieteiden tiedekunta, kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö. Oulun yliopisto.

Väärälä, R. 2003. Voidaanko sosiaalisia ongelmia ehkäistä? Teoksessa Laitinen, M. ja Pohjola, A. (toim.) 2003. Sosiaalisen vaihtuvat vastuut. PS-kustannus. Juva. 75-85.

Verkkolähteet:

Häivilä, K. 2009. Lukion opettajien ääni – Aineenopettajien käsityksiä muutoksista ja visioista lukiossa. Turun yliopisto. Viitattu 14.2.2011.

<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/45075/AnnalesC283Haivala.pdf?sequence=1>

Joensuun Normaalikoulun lukio 2011. Viitattu 26.4.2011

<http://jnor.joensuu.fi/index.php?3>

Järvinen, T. – Jahnukainen, M. 2001. Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. Teoksessa Suutari, M. (toim.) Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Helsinki: Nuorisotutkimusverkko. Viitattu 12.2.2011.

http://www.nuorisotutkimusseura.fi/sites/default/files/verkkojulkaisut/vallattomat_marginaalit.pdf.

Karppinen, K. ja Savioja, H. 2007. Tutkimuksen osa 2. Koulu ja syrjäytymisen riskitekijät. Teoksessa Alatupa, S. (toim.); Karppinen, K., Keltikangas-Järvinen, L., Savioja, H. 2007. Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma – Löytyykö huono-osaisuuden syy koulusta vai oppilaasta? Sitran raportteja 75. Sitra. Helsinki. 140–160. Viitattu 14.2.2011.

<http://www.sitra.fi/julkaisut/raportti75.pdf>

Keltikangas-Järvinen, L. ja Alatupa, S. 2007. Koulu sosiaalisen pääoman lisääjänä ja elinikäisen oppimisen kasvattajana psykologisten tutkimustulosten valossa. Teoksessa Alatupa, S. (toim.), Karppinen, K., Keltikangas-Järvinen, L. ja Savioja, H. 2007. Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma. Sitran raportteja 75. Edita Prima Oy, Helsinki. 23–44. Viitattu 15.3.2010.

<http://www.sitra.fi/julkaisut/raportti75.pdf>

Kouluterveyskysely 2010. Viitattu 2.2.2011.

<http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely>

Lommi A., Luopa P., Puusniekka R., Roine., Vilkki, S., Jokela J., Kinnunen, T. 2011. Kouluterveyskysely 2010 – Pohjois-Karjalan raportti. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki. Viitattu 2.3.2011.

<http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/tulokset/pkarjala.htm>

Nuorisolaki 27.1.2006/72. Viitattu 14.2.2011.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>

Pelastakaa Lapset ry 2010a. Viitattu 5.10.2010.

<http://www.pelastakaalapset.fi/jarjesto/keita-me-olemme/>

Pelastakaa Lapset ry 2010b. Viitattu 5.10.2010.

<http://www.pelastakaalapset.fi/jarjesto/missio-ja-visio/>

Pelastakaa Lapset ry 2011a. Viitattu 20.1.2011.

<http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/paikallisyhdistykset/>

Savioja, H. 2007. Koulutekijät nuorten syrjäytymisriskiä selittämässä. Teoksessa Alatupa, S. (toim.); Karppinen, K., Keltikangas-Järvinen, L., Savioja, H. 2007. Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma – Löytyykö huono-osaisuuden syy koulusta vai oppilaasta? Sitran raportteja 75. Sitra. Helsinki. 140–160. Viitattu 14.2.2011. <http://www.sitra.fi/julkaisut/raportti75.pdf>

Siekinen, E. 2010. LINKKI, LIIMA JA ÄÄNITORVI. Koulunuorisotyön tavoitteet ja työn tuoma lisäarvo. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Viitattu 14.2.2011.

https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/21727/siekinen_emma.pdf?sequence=1

Sisäasianministeriö 2007. Vanhemmuus ja toimiva viranomaisyhteistyö – lasten ja nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyn avaimet. Sisäasianministeriön julkaisu 45/2007. Viitattu 26.3.2011.

[http://poliisi.fi/intermin/biblio.nsf/87DB81B23CDCE140C22573770042F4E4/\\$file/452007.pdf](http://poliisi.fi/intermin/biblio.nsf/87DB81B23CDCE140C22573770042F4E4/$file/452007.pdf)

Suurpää, L. (toim.) 2010. Nuoria koskeva syrjäytymistieto: Avauksia tietämisen politiikkaan. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 27.

<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/syrjaytymistieto.pdf>

Valtion talouden tarkastusvirasto. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Toiminnan tarkastus kertomus 146/2007. Edita Prima oy.

http://www.vtv.fi/files/113/1462007_Nuorten_syrjaytymisen_ehkaisy_NETTI.pdf

Ylänen, T. 1997. Koulu ja syrjäytyminen – kuraattorien näkemyksiä. Tampereen yliopisto. Nuorisotyön tutkielma. viitattu 14.2.2011

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/muut_tutkimukset/Koulu_ja_syrjaytyminen.pdf

Julkaisemattomat lähteet:

Pelastakaa Lapset ry 2009. Organisaation kuvaus – esite 2009.

Joensuun Pelastakaa Lapset ry. 2011b. MINÄ OLEN TÄRKEÄ -projekti Joensuussa 2011-2015.

LIITTEET

Liite 1.

Kysely Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoille

Vastaamalla kyselyyn tuotat osaltasi arvokasta tietoa Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n Minä Olen Tärkeä – projektille. Tietoa tuotetaan Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden koulunkäynnistä ja –menestyksestä, sosiaalisista suhteista ja opiskelua tukevan toiminnan tarpeesta. Opiskelua tukevalla toiminnalla tarkoitetaan pienryhmässä tapahtuvaa toimintaa, missä käydään läpi mm. opiskelutekniikoita ja opiskeluun liittyviä ongelmia, tutustutaan erilaisiin harrastus- ja vapaa-ajan viettomahdollisuuksiin, laitetaan ruokaa sekä vietetään aikaa yhdessä.

Kyselyn tulosten avulla saadaan tietoa, mikä menee Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n Minä Olen Tärkeä – projektin toiminnan kehittämiseen. Koottava tieto on koulukohtaista, eikä yksittäisen vastaajan henkilöllisyys paljastu missään vaiheessa. Kyselyyn EI tarvitse kirjoittaa omaa nimeään. Kyselyn tulokset julkaistaan Humanistisen ammattikorkeakoulun opiskelijoiden Minna Saastamoisen ja Sirja Tanskasen opinnäytetyössä.

Vastaa monivalintakysymyksiin valitsemalla yksi mielipidettäsi parhaiten kuvaava vaihtoehto laittamalla rasti kyseiseen ruutuun. Kyselyyn vastaaminen kestää n. 15 minuuttia. Lue kysymykset huolellisesti.

Taustatiedot:

1. Sukupuolesi
 Nainen Mies
2. Ikäsi? _____ vuotta
3. Missä kunnassa asut tällä hetkellä?
 Joensuu
 Eno
 Liperi
 Kontiolahti
 Muu, mikä? _____
4. Mikä on asumismuotosi? Asutko...
 Vanhempien/vanhemman/muun huoltajan kanssa
 ”Kimppakämpässä” ystävien tai sisarusten kanssa
 Soluasunnossa
 Yksin
 Poika- tai tyttöystävän kanssa

Lukio-opiskelu:

5. Lukiossa opiskelu on ollut mielestäni...
 Helppoa
 Sopivaa
 Välillä helppoa, välillä vaikeaa
 Vaikeaa
 Hyvin vaikeaa

6. Oletko motivoitunut lukiossa opiskeluun?
- Kyllä, olen motivoitunut
 - Kyllä, olen lähes aina motivoitunut
 - Välillä olen, välillä en
 - Olen hieman motivoitunut
 - En ole motivoitunut
7. Millaiseksi olet kokenut työmäärän lukiossa?
- Jatkuvasti liian suuri
 - Melko usein liian suuri
 - Sopiva
 - Melko usein liian vähäinen
 - Jatkuvasti liian vähäinen
8. Oletko läpäissyt käymäsi lukion kurssit?
- Kyllä, kaikki ensimmäisellä yrittämällä
 - Kyllä, mutta olen joutunut uusimaan kokeita
 - Kyllä, mutta olen joutunut uusimaan useita kokeita
 - Muutamit kurssit ovat jääneet suorittamatta
 - Useat kurssit ovat jääneet suorittamatta
9. Mitä arvosanoja olet saanut lukiossa? (Voit rastittaa useamman.)
- 4
 - 5-6½
 - 7-8
 - 8½-9
 - 9½-10
10. Mitä arvosanoja olet saanut eniten lukiossa?
- 4
 - 5-6½
 - 7-8
 - 8½-9
 - 9½-10
11. Oletko tyytyväinen arvosanoihisi?
- Kyllä olen
 - Kyllä, mutta aina voi parantaa
 - Joihinkin olen, joihinkin en
 - En ole
 - Ei väliä mitä arvosanoja saan
12. Onko sinulla poissaoloja?
- Kyllä, useita selitettyjä*
 - Kyllä, muutama selitettyjä*
 - Kyllä, useita selittämättömiä**
 - Kyllä, muutama selittämätön**
 - Ei
13. Ovatko koulupäivät mielestäsi
- Aivan liian pitkiä
 - Pitkiä
 - Osa liian pitkiä
 - Sopivan pituisia
 - Lyhyitä

*Luvalliset poissaolot
(esim. hammaslääkärissä
käynti, sairaana oleminen)
**Luvattomat poissaolot
(lintsaaminen)

14. Ovatko lukion tunnit mielestäsi
- Todella mielenkiintoisia
 - Mielenkiintoisia
 - Osa mielenkiintoisia, osa ei
 - Tylysiä
 - Todella tylsiä
15. Onko tunneilla mielestäsi työrauha?
- Aina
 - Melkein aina
 - Osilla tunneista on, osilla ei
 - Harvoin
 - Todella harvoin
16. Saatko tunneilla apua, jos sitä tarvitset?
- Aina
 - Joskus
 - Harvoin
 - En
 - En tarvitse apua
17. Jos tarvitset apua tunnilla, keneltä sitä saat?
- Opettajilta
 - Joskus opettajilta, joskus muilta opiskelijoilta
 - Muilta opiskelijoilta
 - En saa apua
 - En tarvitse apua
18. Onko lukiossasi sellaisia, joilla menee huonosti koulussa?
- Kyllä, tiedän useita
 - Kyllä, tiedän muutaman
 - Kyllä, tiedän yhden
 - En tiedä ketään
19. Onko lukion ensimmäisen vuoden opiskelijat keskeyttäneet lukion?
- Kyllä, tiedän useita
 - Kyllä, tiedän muutaman
 - Kyllä, tiedän yhden
 - En tiedä ketään

Sosiaaliset suhteet:

20. Onko sinulla kavereita?
- Kyllä, useita
 - Kyllä, muutama
 - Kyllä, muttei tarpeeksi
 - Ei, enkä tahdo
 - Ei, mutta haluaisin
21. Entä ystäviä?
- Kyllä, useita
 - Kyllä, muutama
 - Kyllä, muttei tarpeeksi
 - Ei, enkä tahdo
 - Ei, mutta haluaisin

22. Missä olet kavereihisi tutustunut? (Voit rastittaa useamman.)
- Lukiossa
 - Aikaisemmissa kouluissa
 - Harrastuksissa
 - Vapaa-ajalla
 - Kavereiden kautta
 - Sukulaisuussuhteiden kautta
 - Minulla ei ole kavereita
23. Entä ystäviisi? (Voit rastittaa useamman.)
- Lukiossa
 - Aikaisemmissa kouluissa
 - Harrastuksissa
 - Vapaa-ajalla
 - Kavereiden kautta
 - Sukulaisuussuhteiden kautta
 - Minulla ei ole ystäviä
24. Tunnetko itsesi yksinäiseksi?
- Kyllä, usein
 - Kyllä, joskus
 - Kyllä, harvoin
 - En, mutta joskus olen tuntenut
 - En ikinä
25. Onko lukiossa opiskelijoita, joilla ei ole kavereita eikä ystäviä?
- Kyllä, tiedän useita
 - Kyllä, tiedän muutamia
 - Kyllä, tiedän yhden
 - En tiedä ketään
26. Onko sinulla luottamuksellista henkilöä, joille puhua henkilökohtaisista asioistasi?
- Kyllä, useita
 - Kyllä, yksi
 - Ei ole
27. Kerrotko opettajalle/opettajille asioistasi?
- Kyllä, henkilökohtaisista asioista
 - Kyllä, kouluun liittyvistä asioista
 - Kyllä, molemmista
 - En kerro
28. Esiintyykö mielestäsi lukiossa koulukiusaamista?
- Kyllä, päivittäin
 - Kyllä, viikoittain
 - Kyllä, silloin tällöin
 - Harvoin
 - Ei koskaan
29. Onko sinua kiusattu/kiusataanko sinua lukiossa?
- Kyllä, on kiusattu ennen lukiota ja kiusaaminen jatkuu edelleen
 - Kyllä, kiusaaminen alkoi lukiossa
 - Kyllä, on kiusattu ennen lukiota, mutta kiusaaminen on loppunut
 - Ei
30. Oletko huolissani jonkin ensimmäisen vuoden opiskelijan hyvinvoinnista?
- Kyllä, useista
 - Kyllä, muutamista
 - Kyllä, yhdestä
 - En ole

Opiskelua tukeva toiminta:

31. Haluaisitko itse osallistua opetusta tukevaan pienryhmätoimintaan?
- Kyllä, ehdottomasti
 - Kyllä
 - Ehkä
 - En
32. Onko lukiossa sellaisia, jotka hyötyisivät pienryhmätoiminnasta?
- Kyllä, tiedän useita
 - Kyllä, tiedän muutamia
 - Kyllä, tiedän yhden
 - En tiedä ketään
33. Milloin kyseinen pienryhmätoiminta olisi hyvä järjestää?
- Koulupäivän aikana
 - Koulupäivän jälkeen
 - Viikonloppuisin

Kiitos vastauksistasi!

Kysely Joensuun Normaalikoulun lukion opettajille

Vastaamalla kyselyyn tuotat osaltasi arvokasta tietoa Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n Minä Olen Tärkeä –projektille. Tietoa tuotetaan Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden koulun käynnistä ja menestyksestä sekä sosiaalisista suhteista. Lisäksi kysymyksiä on opiskelijoiden yksinäisyydestä ja opiskelua tukevan pienryhmätoiminnan tarpeellisuudesta. Lukioikäisille tarkoitetun pienryhmätoiminnan tavoitteena on sosiaalisesti vahvistaa nuoria kuulumaan sellaiseen yhteisöön, mikä kehittää nuorten sosiaalisia taitoja, tukee opiskelua sekä auttaa nuoria löytämään omat vahvuutensa. Tämän tyyppinen toiminta tukee lukiolaisen oppimista, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä.

Kyselyn tulosten avulla saadaan tietoa, mikä menee Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n Minä Olen Tärkeä –projektin toiminnan kehittämiseen. Koottava tieto on koulukohtaista, eikä yksittäisen vastaajan henkilöllisyys paljastu missään vaiheessa. Kyselyn tulokset julkaistaan Humanistisen ammattikorkeakoulun kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelman Joensuun kampuksen opiskelijoiden Minna Saastamoisen ja Sirja Tanskasen opinnäytetyössä keväällä 2011.

Kyselyssä on 29. kysymystä, joista kysymykset 28. ja 29. ovat avoimia kysymyksiä. Avoimissa kysymyksissä kirjoita vastaus siihen varattuun tilaan. Vastaa monivalintakysymykseen valitsemalla yksi mielipidettäsi parhaiten kuvaava vaihtoehto laittamalla rastian kyseiseen ruutuun. Kyselyyn vastaaminen kestää noin 15 minuuttia. Lue kysymykset huolellisesti.

TAUSTATIEDOT:

1. Sukupuolesi

- Nainen
 Mies

2. Opetan

- Reaaliaineita
 Kieliä
 Matemaattisia aineita
 Taitoaineita
 Muu, mitä? _____

3. Kuinka pitkään olet opettanut lukio-ikäisiä? _____

LUKIO-OPISKELU:

4. Onko mielestäsi lukio-opiskelu ollut ensimmäisen vuoden opiskelijoille...
- Hyvin helppoa
 - Helppoa
 - Sopivan tasoista
 - Välillä helppoa, välillä vaikeaa
 - Vaikeaa
 - En osaa sanoa
5. Ovatko ensimmäisen vuoden opiskelijat läpäisseet opettamasi lukion kurssit?
- Kyllä, kaikki ensimmäisellä
 - Kyllä, mutta opiskelijat ovat uusineet kurseja
 - Muutamilla on kurseja läpäisemättä
 - Useilla on kurseja läpäisemättä
6. Kuinka moni opiskelijoista saa opettamistasi kursseista alhaisia arvosanoja (4-6)?
- Erittäin monet
 - Monet
 - Muutamit
 - Erittäin harvat
 - En osaa sanoa
7. Kuinka monella ensimmäisen vuoden opiskelijoista on paljon poissaoloja?
- Useilla
 - Muutamilla
 - Harvoilla
 - En tiedä ketään
8. Vaikuttavatko nämä useat poissaolot opiskelijoiden koulun käyntiin merkittävästi?
- Kyllä, paljon
 - Kyllä, jonkin verran
 - Joillakin kyllä, joillakin ei
 - Eivät vaikuta
 - Useat poissaolot eivät vaikuta koulun käyntiin merkittävästi
9. Ovatko lukion ensimmäisen vuoden opiskelijat motivoituneita lukio-opintoihin?
- Kyllä, todella motivoituneita
 - Kyllä, motivoituneita
 - Osa on, osa ei
 - Harvat ovat motivoituneita
 - Eivät ole lainkaan motivoituneita
 - En osaa sanoa

10. Kuinka moni ensimmäisen vuoden opiskelija keskeytti lukio-opintonsa tänä lukuvuonna?

- Useat
- Muutamat?
- Yksittäiset opiskelijat
- En tiedä ketään

11. Kuinka monen ensimmäisen vuoden opiskelijan uskot jättävän lukio-opintonsa kesken?

- Useat
- Muutamat
- Yksittäiset opiskelijat
- En tiedä ketään

12. Ovatko koulupäivät opiskelijoille...

- Liian pitkiä
- Osa liian pitkiä
- Sopivan pituisia
- Lyhyitä
- En osaa sanoa

13. Onko oppitunneilla mielestäsi työrauha?

- Aina
- Melkein aina
- Joillakin oppitunneilla on, joillakin ei
- Harvoin
- Todella harvoin

14. Tarvitsevatko opiskelijat apua/tukea oppitunneilla?

- Kyllä
- Jotkut tarvitsevat, jotkut eivät
- Eivät tarvitset

15. Kuinka paljon opiskelijat tarvitsevat apua/tukea oppitunneilla?

- Erittäin paljon
- Paljon
- Jonkin verran
- Riippuu tunnin sisällöstä
- Vähän
- Ei lainkaan

16. Ehditkö oppitunnin aikana auttamaan kaikkia apua/tukea tarvitsevia?

- Kyllä, aina
- Kyllä, melkein aina
- Kyllä, mutta harvemmin kaikkia
- En, ehdin auttaa vain muutamia oppilaita
- En ehdi auttamaan lainkaan

SOSIAALISET SUHTEET:

17. Onko mielestäsi lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoilla kavereita ja ystäviä?

- Kyllä, kaikilla
- Kyllä, suurimmalla osalla
- Joillakin on, joillakin ei
- Harvoilla
- Todella harvoilla
- En osaa sanoa

18. Ovatko mielestäsi ensimmäisen vuoden opiskelijat yksinäisiä?

- Kyllä, useat
- Kyllä, muutamat
- Harvat
- Eivät ole
- En osaa sanoa

19. Onko mielestäsi kaikilla lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoilla luottamuksellista henkilöä, jolle he voivat puhua henkilökohtaisista asioista?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

20. Kertovatko oppilaat sinulle asioistaan?

- Kyllä, kouluasioista
- Kyllä, henkilökohtaisista asioista
- Kyllä, molemmista
- Eivät kerro

21. Esiintyykö lukiossa koulukiusaamista?

- Kyllä, päivittäin
- Kyllä, viikoittain
- Kyllä, silloin tällöin
- Kyllä, harvoin
- Ei koskaan

22. Oletko huolissasi ensimmäisen vuoden opiskelijoiden hyvinvoinnista?

- Kyllä, useista
- Kyllä, muutamista
- En ole
- En osaa sanoa

23. Onko lukiossa syrjäytymisen uhan alla olevia ensimmäisen vuoden opiskelijoita?

- Kyllä, useita
- Kyllä, muutamia
- Ei lainkaan
- En osaa sanoa

PIENRYHMÄTOIMINTA:

24. Onko mielestäsi Joensuun Normaalikoulun lukiolla tarvetta opiskelua tukevalle pienryhmätoiminnalle?

- Paljon
 Jonkin verran
 Vähän
 Ei lainkaan
 En osaa sanoa

25. Opiskeluja tukevaa pienryhmätoimintaa tarvitsee eniten mielestäni...

- Ensimmäisen vuoden opiskelijat
 Toisen vuoden opiskelijat
 Kolmannen vuoden opiskelijat
 Neljännen vuoden opiskelijat
 Opiskelijat eivät tarvitse pienryhmätoimintaa

26. Pitäisikö mielestäsi pienryhmätoiminnan ohjaajana toimia...

- Koulun opettaja
 Koulun opinto-ohjaaja
 Ulkopuolinen henkilö
 Muu, kuka? _____

27. Oletko valmis tekemään yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa tukeaksesi opiskelijoiden koulunkäyntiä ja sosiaalisia suhteita? (esim. Joensuun Pelastakaa Lapset ry)

- Kyllä
 Ehkä
 En
 En osaa sanoa

28. Mitä opiskelua tukevan pienryhmätoiminnan tulisi mielestäsi pitää sisällään?

29. Mitä olet valmis tekemään pienryhmätoiminnan käynnistämiseksi? (Esim. oletko valmis suosittelemaan opiskelua tukevaa pienryhmätoimintaa opiskelijoille?)

Kiitos!

Liite 3.

Kysely Joensuun Normaalikoulun lukion opinto-ohjaajille

Vastaamalla kyselyyn tuotat osaltasi arvokasta tietoa Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n Minä Olen Tärkeä –projektille. Tietoa tuotetaan Joensuun Normaalikoulun lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoiden koulunkäynnistä, hyvinvoinnin tilasta sekä opiskelua tukevan pienryhmätoiminnan tarpeellisuudesta. Lukioikäisille tarkoitetun pienryhmätoiminnan tavoitteena on sosiaalisesti vahvistaa nuoria kuulumaan sellaiseen yhteisöön, mikä kehittää nuorten sosiaalisia taitoja, tukee opiskelua sekä auttaa nuoria löytämään omat vahvuutensa. Tämän tyyppinen toiminta tukee lukiolaisen oppimista, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä.

Kyselyn tuloksista saatua tietoa käytetään Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n Minä Olen Tärkeä -projektin toiminnan kehittämiseen. Koottava tieto on koulukohtaista. Tämän kyselyn tuloksia käytetään nimettöminä Joensuun Normaalikoulun lukion opettajille tehdyn kyselyn tukena. Tulokset julkaistaan Humanistisen ammattikorkeakoulun kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelman Joensuun kampuksen opiskelijoiden Minna Saastamoisen ja Sirja Tanskasen opinnäytetyössä keväällä 2011. Ohessa on 7. avointa kysymystä. Kyselyyn vastaaminen kestää noin 30 minuuttia. Kiitos vastaamisestasi jo etukäteen!

- 1. Millaista lukio-opiskelu on ollut ensimmäisen vuoden opiskelijoille lukion työmäärän ja vaativuuden kannalta?**
- 2. Onko ensimmäisen vuoden opiskelijoilla paljon poissaoloja? Jos on, millä tavalla nämä poissaolot vaikuttavat opiskelijoiden koulunkäyntiin?**
- 3. Oletko huolissasi ensimmäisen vuoden opiskelijoiden koulunkäynnistä tai hyvinvoinnista? Minkälaisista asioista?**
- 4. Ovatko ensimmäisen vuoden opiskelijat yksinäisiä? Jos ovat, millä tavalla tämä näkyy lukiollanne?**

Liite 4.

Palaute opinnäytetyöstä

Minna Saastamoisen ja Sirja Tanskasen tekemä opinnäytetyö valmistui vaiheeseen, jolloin toisen asteen opiskelijoitten kanssa tehtävää ennaltaehkäisevää työtä suunnitellaan.

Tällä opinnäytetyöllä tilaajana toimiva Joensuun Pelastakaa Lapset ry:n hallinnoima Minä Olen Tärkeä – projekti saa arvokasta tietoa opiskelijoitten opiskelua tukevasta pienryhmätoiminnasta sekä lukioikäisten tarvitsemasta tuesta. Tutkimuksella tuotettu tieto vahvistaa projektin aloittamaa työtä lukiolaisten keskuudessa ja ohjaa seuraavina vuosina tehtävää työtä toisen asteen opiskelijoitten parissa.

Suuret kiitokset opinnäytetyön tekijöille, Minnalle ja Sirjalle, sekä kaikille opinnäytetyön eri vaiheissa yhteistyötä tehneille tahoille.

Kaisa Kontkanen, projektivastaava, Minä Olen Tärkeä -projekti, 16.5.2011.